

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ BİLİM DALI

**DÜNYA BANKASI KREDİLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ
KOBİ İŞLETMECİLİĞİNE ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:
Gökhan TETİK

İstanbul, 2016

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ BİLİM DALI

**DÜNYA BANKASI KREDİLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ
KOBİ İŞLETMECİLİĞİNE ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Gökhan TETİK

Öğrenci No:

140745151

Danışman:

Doç. Dr. Volkan ÖNGEL

İstanbul, 2016

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Dünya Bankası Kredilerinin Türkiye’deki KOBİ İşletmeciliğine Etkisi**” başlıklı bu çalışmamın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bu kaynaklara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 27/12/2016

Gökhan TETİK

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

30.12.2016

Enstitümüz *İşletme Yönetimi* Anabilim Dalı *İşletme Yönetimi* Programı Yüksek lisans öğrencilerinden **140745151** numaralı **Gökhan TETİK**'in "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Dünya Bankası Kredilerinin Türkiye'deki KOBİ'lere Etkisi*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 06.09.2016 tarih ve 2016/35 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (60..) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red~~ ~~veya Düzeltme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Doç. Dr. Volkan ÖNGEL
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Prof. Dr. Muhittin KAPLAN
(İstanbul Üniversitesi)

ÜYE
Doç. Dr. İlyas SÖZEN
(Kavram MZQ)

Adı ve Soyadı : Gökhan TETİK
Danışmanı : Doç. Dr. Volkan ÖNGEL
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans / Tez, 2016
Alanı : İşletme Yönetimi
Anahtar Kelimeler : Krediler, Dünya Bankası, Türkiye Dünya Bankası İlişkileri, KOBİ İşletmeciliği.

ÖZ

DÜNYA BANKASI KREDİLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ KOBİ İŞLETMECİLİĞİNE ETKİLERİ

Bu çalışma, Dünya Bankası'nın Türkiye'deki KOBİ işletmelerine kullandırmış olduğu kredilerin, Türkiye ekonomisi üzerinde yaratmış olduğu etkiyi göstermek üzere hazırlanmıştır. KOBİ işletmelerince kullanılan kredilerin istihdam, işsizlik, büyüme ve ihracat gibi ekonomik göstergelere yapmış olduğu etki incelenmiştir. Çalışmada aynı zamanda KOBİ'lere Dünya Bankası tarafınca sağlanan kredilerin çeşitleri ile KOBİ'lerin faaliyetleri sırasında ihtiyaç duydukları kredi türlerinden de bahsedilmiştir. Türkiye'deki KOBİ'lerin güçlü ve zayıf yönleri araştırılmış, KOBİ'lerin kredi kullanırken yaşadıkları problemler çözüm önerileriyle birlikte dile getirilmiştir. Dünya Bankası kredilerinin genel anlamda Türkiye ekonomisinin büyümesi ve kalkınması yönünde sağladığı pozitif etkinin önemi ifade edilmiştir. Dünya Bankası Kredilerinin Türkiye'deki KOBİ'ler açısından önemi vurgulanmış olup Türkiye'deki KOBİ İşletmeciliği açısından önemli bir finansör kuruluş olduğu araştırma sonucunda belirlenmiştir. Çalışma yapılırken Dünya bankası kaynakları ile kredi veren kamu kurum ve kuruluşlarının bilgi ve kayıtlarından yararlanılmıştır.

Name and Surname : Gökhan TETİK
Supervisor : Assoc. Dr. Volkan ÖNGEL
Degree and Date : Master, 2016
Major : Master of Business Administration
Key Words : Credits, World Bank, World Bank Turkey relations, SME
Management

ABSTRACT

THE IMPACT OF WORLD BANK CREDITS ON SME's MANAGEMENT IN TURKEY

The aim of this study is to investigate the impact of World Bank credits used by SME's in Turkey on Turkish economy. The impact of those credits used by SME's on employment, unemployment, exports, and growth is examined. In this study, we look at the types of credits provided to SME's by the World Bank and the types of credits which SME's need during their operations. Strengths and weaknesses of SME's and the problems that SME's encounter while using credits are investigated and solutions to those problems are proposed. Publications and records of the World Bank and other public institutions which give credits are used during our research. We point out that World Bank credits would have a positive effect on regional development and economic growth in Turkey when used more effectively. As a result of this study, the World Bank is identified as an important creditor in terms of SME's in Turkey and the importance of World Bank credits for SME's in Turkey is emphasized.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZ

ABSTRACT

TABLÖLER LİSTESİ vi

ŞEKİL LİSTESİ viii

KISALTMALAR..... ix

GİRİŞ..... 1

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYA BANKASI KURULUŞU, YAPISI, ÇALIŞMA ŞEKLİ ve KREDİLERİ

1.1.Dünya Bankası'nın Kısa Tarihçesi	3
1.2.Dünya Bankası'nın Teşkilat Yapısı ve Yönetimi	6
1.2.1.Güvernörler Kurulu.....	6
1.2.2.İcra Kurulu.....	7
1.2.3.Dünya Bankası Başkanlığı	7
1.3.Dünya Bankası Organizasyon Yapısı	8
1.3.1.Operasyonel Birimler	8
1.3.2.Yönetmel Birimler	9
1.4.Dünya Bankası'nın Finansal Yapısı.....	9
1.4.1.Dünya Bankasının Gelirleri.....	10
1.4.2.Banka Sermayesi.....	10
1.4.3.Banka Borçlanma Yapısı.....	13
1.5.Dünya Bankası Grup Yapısı.....	13
1.5.1.Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD).....	15
1.5.2.Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA)	15
1.5.2.1.Sağladığı Fonlar ve Finansal Bilgiler.....	16
1.5.2.2.IDA ve Türkiye İlişkileri.....	16
1.5.2.3.IDA Mali Analizi	16

1.5.3.Uluslararası Finansman Kurumu (IFC).....	17
1.5.3.1.Sağladığı Fonlar ve Finansal Bilgiler.....	17
1.5.3.2.IFC ve Türkiye İlişkileri.....	18
1.5.3.3.IFC Mali Analiz	19
1.5.4.Çok Taraflı Yatırım Garantisi Ajansı (MIGA).....	19
1.5.5.Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi (ICSID)	20
1.6.Dünya Bankası Tarafından Sağlanan Kredi Türleri.....	20
1.6.1.Uyum Kredileri	21
1.6.2.Yatırım Kredileri.....	21
1.6.3.Karma Kredi Anlaşmaları	23
1.7.Dünya Bankası Kredi Kullandırma Politikaları.....	24
1.8.Dünya Bankası Tarafından Sağlanan Kredilerinin Kullanım Koşulları	27
1.9.Dünya Bankası’ndan Kullanılan Kredilerin Geri Ödeme Koşulları	29
1.10.Dünya Bankası’ndan En Çok Kredi Kullanan Ülkeler ve Sektörler	30

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DEKİ KOBİ İŞLETMECİLİĞİ VE EKONOMİNİN GELİŞMESİNDE KOBİ’LERİN ROLÜ

2.1.KOBİ Tanımı	28
2.2. KOBİ İşletmeciliğinin Çeşitli Kuruluşlara Göre Tanımları	29
2.2.1. Avrupa Birliği Ülkelerinde KOBİ Tanımı	30
2.2.2. Dünya Bankası'nda KOBİ İşletmeciliği	31
2.3.Türkiye’deki KOBİ İşletmeciliğinin Tanımı, Yeri ve Önemi	32
2.4.Türkiye deki KOBİ İşletmeciliğinin Güçlü ve Zayıf Yönleri	33
2.4.1.İşletmelerin Güçlü Yönleri.....	33
2.4.2.İşletmelerin Zayıf Yönleri	35
2.5.Türkiye’deki KOBİ İşletmeciliğinin Sorunları ve Çözüm Önerileri	36
2.6.Türkiye'deki KOBİ İşletmelerini Kredi Bazlı Destekleyen Kurum ve Kuruluşlar	38
2.6.1.Kalkınma Banka Ajansları	38
2.6.2.KOSGEB Destekleri	38
2.6.3.EximBank Kredileri	40

2.6.4.Gümrük ve Ticaret Bakanlığı	41
2.7.Türkiye’de Bankaların KOBİ’lere Sağladığı Destek Kredileri	42
2.7.1.Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Kredileri	42
2.7.2.Türkiye Kalkınma Bankası Kredileri	42
2.7.3.Türkiye Ziraat Bankası Kredileri	43
2.7.4. Türkiye Halk Bankası Kredileri.....	44
2.7.5.Türkiye Vakıflar Bankası Kredileri	44
2.8.KOBİ İşletmeciliğinin Genel Olarak Ekonomideki Rolü	45
2.9. Türkiye' deki KOBİ İşletmeciliğinin Ekonomiye Etkisi.....	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE - DÜNYA BANKASI İLİŞKİLERİ VE DÜNYA BANKASI KREDİLERİ BAĞLAMINDA KOBİ’LERİN DESTEKLENMESİ

3.1.Türkiye - Dünya Bankası İlişkileri	54
3.1.1. 1960 ile 1980 Arası İlişkiler	55
3.1.2. 1980 ile 2000 Arası İlişkiler	56
3.1.3. 2000 ile 2016 Arası İlişkiler	57
3.2. Türkiye Açısından Dünya Bankası Kredilerinin Önemi.....	57
3.3.Türkiye’de KOBİ İşletmelerinin Dünya Bankasından Kullanmış olduğu Krediler ve Geri Ödemeleri	60
3.4.Dünya Bankası’nın Türkiye’deki KOBİ İşletmelerine Sağlamış Olduğu Destekleyici Krediler ve Sektörel Dağılımları	63
3.5.Dünya Bankası Kredileri Kullanımlarında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri	67
3.6.Dünya Bankası Kredilerinin İstihdama Etkisi.....	70
3.7.Dünya Bankası Kredilerinin GSYH Etkisi.....	81
SONUÇ	86
KAYNAKÇA	89

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo	Sayfa No.
Tablo 1. Dünya Bankasında Sermaye Sahibi Olan Ülkeler ve Payları.....	9
Tablo 2. Dünya Bankası Grubu: Finansal Ürünler ve Özellikleri.....	11
Tablo 3. IBRD’den Sağlanan Krediler (2007-2012)	13
Tablo 4. IDA’nın Sağladığı Krediler (2007-2012).....	14
Tablo 5. Türkiye’nin IFC’den Kullanmış Olduğu Krediler (2007-2012).....	17
Tablo 6. Dünya Bankası Kredilerinin Geri Ödemesiz Dönem Süreleri ve Vadeleri.....	22
Tablo 7. Seçilmiş Ülkelerin 1990 - 2009 Döneminde Dünya Bankası'ndan Kullanmış Olduğu Kredilerin Karşılaştırılması (Milyon \$)	25
Tablo 8. Ülkelerin KOBİ Tanımlarını Belirleyen Ölçütler.....	29
Tablo 9. Avrupa Birliği Genelinde KOBİ’ler (2014-2015).....	31
Tablo 10. Dünya Bankası KOBİ Tanımı	32
Tablo 11. Türkiye’de KOBİ Tanımı.....	33
Tablo 12. Türkiye’de ki KOBİ’lerin Katma Değer Yüzdelikleri (%) (2014).....	49
Tablo 13. 1950-1975 Yılları Arasında Kullanılan Dünya Bankası Kredilerinin Sektörel Dağılımı (%).....	55
Tablo 14. Türkiye’ye Sunulan Dünya Bankası Kaynaklı Aktif Proje Destekleri	59
Tablo 15. Dünya Bankası Kaynaklı Kredilerin Kullanım, Geri Ödeme ve Yükümlülükleri	61
Tablo 16. İkrazlı veya Garantili Olarak Sağlanan KOBİ Kredilerinin Kreditoörlere Göre Dağılımı (1999-2011).....	62
Tablo 17. Türkiye’nin Dünya Bankası’ndan Kullanmış Olduğu Kredilerin Sektörel Dağılımı (2010-2011)	64
Tablo 18. Sektörlere Göre Ortalama Çalışan Sayıları	65

Tablo 19. Kredilerin Sektörel Düzeyde Dağılımı (1999-2011)	71
Tablo 20. Kredilerin KOBİ'ler Düzeyinde Dağılımı (1999-2011)	72
Tablo 21. Kredilerin Sektörelere Göre Kullanım Tutarları (2010-2011)	73
Tablo 22. Kredilerin KOBİ'ler Düzeyinde Kullandırım Tutarları (2010-2011).....	74
Tablo 23. Türkiye de KOBİ'lerin Bölgesel Düzeyde Kullanım Tutarları (2010-2011)	76
Tablo 24. Kredilerin Türkiye'de İstihdam Düzeyine Etkisi (1999-2011)	77
Tablo 25. Kredilerin Kullanım Öncesi Ve Sonrası Olarak İstihdama Olan Etkisi (2010-2011).....	78
Tablo 26. Kredilerin Kullanım Yönüнден Sınıflandırılması ve Rakamsal Tutarları (2009-2011)	79
Tablo 27. İstihdam Artışının Kredilerin Kullanım Amacına Göre Dağılımı	80

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil	Sayfa No.
Şekil 1. 1990-2007 Yılları arasında KOBİ'lere Sağlanan Destekler	40
Şekil 2. KOBİ Girişimci Sayılarının Sektörel Dağılımı (2013)	50
Şekil 3. KOBİ'lerin Dış Ticaret Payları (2012-2014)	51
Şekil 4. KOBİ'lerin Kullandığı Krediler (1999-2008).....	52
Şekil 5. KOBİ'lerin kullandığı Krediler ve Türkiye'de İstihdama Etkisi (1999-2008)	53
Şekil 6. Sektörler İtibariyle Aktif Projeler (2013 Yılı %)	58
Şekil 7. 20-249 Çalışanı Olan KOBİ'lerin Yıllara Göre Tümüştletmeler İçerisindeki Payları	66
Şekil 8. Kredilerin Türkiye de Bölgesel Düzeyde Dağılımı (2010-2011)	75
Şekil 9. GSYH Büyüme Oranları (Yıllık % Değişim).....	82
Şekil 10. KOBİ'lerin Ekonomideki Payının Yıllar İçindeki Seyri (Yıllık % Değişim).....	83
Şekil 11. Kredi Hacminin işsizlik Oranı ile GSYH Olan Etkisi (Yıllık % Değişim).....	84
Şekil 12. Kredi Hacmi, İstihdam Oranı ve Ekonomik Büyüme (Yıllık % Değişim).....	85

KISALTMALAR

APL	: Program Uyum Kredileri
DRL	: Borç Azaltma Kredileri
ERL	: Acil İyileştirme Kredileri
FIL	: Aracı Uyum Kredileri
IBRD	: Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
ICSID	: Ulus. Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi
IDA	: Uluslararası Kalkınma Birliği
IFC	: Uluslararası Finansman Kurumu
LIL	: Hazırlık Kredileri
MGD	: Milenyum Kalkınma Hedefleri
MIGA	: Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı
PSAL	: Programlı Yapısal Uyum Kredileri
RIL	: Rehabilitasyon Kredileri
SAL	: Yapısal Uyum Kredileri
SECAL	: Sektörle Uyum Kredileri
SIL	: Özel Yatırım Kredileri
SIM	: Sektör Yatırım Kredileri
SSAL	: Özel Yapısal Uyum Kredileri
TAL	: Teknik Yardım Kredileri
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
EVDS	: Elektronik Veri Denetleme Sistemi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'nın bitimine doğru, 1944 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ni (ABD) de kapsayacak bir barış anlaşması planlanmış ve Avrupa'nın imarı konusunda Dünya Bankası kurulmuştur. Dünya Bankası'nın 1944'deki kuruluş amacı; savaşta yıkıma uğramış olan üye ülkeler için yirmi yıldan uzun vadeli krediler sağlamak suretiyle yardım etmektir. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından özellikle Batı Avrupa ülkelerinin yeniden inşası büyük ölçüde tamamlanmıştır. Bu noktadan itibaren Dünya Bankası'nın amaçları değişen dünya düzeniyle beraber dönüşüme uğramıştır.

Dünya Bankası, uluslararası ekonomik sistem içerisinde ülkeler arası yoksulluğun ortadan kalkması ve milletlerin refah seviyelerinin yükseltilmesi vizyonu ile küresel ekonomik kalkınma çerçevesinde üye ülkelerinde ki kamu ve özel sektöre kredi sağlayan en önemli finansör kuruluşlardan biridir.

Bu manada çalışmanın temel amacı, kamu ve özel sektöre kredi sağlayan önemli finansör kuruluşlardan biri olan Dünya Bankası'ndan Türkiye'deki KOBİ işletmelerine kullandırılan kredilerin, KOBİ'lerin gelişim ve büyümelerine etkisiyle birlikte Türkiye ekonomisine olan katkısı analiz edilmiştir. Dünya Bankası kredileri kullanan KOBİ'lerin ekonomide yarattığı (İstihdam, Ekonomik Büyüme, Ciro, İşsizlik ve Katma Değer vb.) etkileri incelenmiştir. Diğer yandan kredileri kullanan KOBİ'lerin kredileri en fazla hangi alanlarda kullandığıyla, gelişim ve büyümelerine nasıl daha fazla katkı sağlayabilir konusunda önerilerde bulunulmuştur.

Analizler sonucunda tezden beklenen katkı, Türkiye ekonomisinde KOBİ'lerin yeri ve önemiyle birlikte Dünya Bankası kredilerinin Türkiye'deki KOBİ'lerin gelişimlerinde Dünya Bankası kredilerinin önemini ve katkısını ortaya koymaktır. Bu kapsamda Dünya Bankası verileriyle Türkiye'de ekonomi alanında faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşların raporlarının incelenmesiyle etki analizi yapılmıştır.

Yukarıda belirtilen hususlar göz önünde tutularak tezin birinci bölümünde Dünya Bankası'nın kısa tarihçesi, kuruluşu, sermaye yapısı ile Dünya Bankası

kredilerinin politikası, ikinci bölümde KOBİ işletmeciliği kavramı, KOBİ işletmelerinin sorunları ve çözüm önerileri, KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki rolünden bahsedilmektedir. Üçüncü bölümde ise Türkiye ile Dünya bankası ilişkileri, Dünya Bankası'ndan kullanılan kredilerin türleri, Dünya Bankası tarafından kullanılan kredilerin Türkiye ekonomisi üzerinde etkileri incelenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYA BANKASI: KURULUŞU, YAPISI, ÇALIŞMA ŞEKLİ ve KREDİLERİ

Günümüzde Dünya Bankası'nın ana misyonu küresel yoksulluğun azaltılması ve yaşam koşullarının küresel bazda iyileştirilmesidir. Bu kapsamda; özellikle düşük gelirli ülkelerde yoksulluğun azaltılması, refah seviyesinin artırılması ve kalkınma hedeflerine ulaşılması, dünya genelinde iç ve dış savaşların sona erdirilmesi, iklim değişikliği, ekonomik krizler, doğal afetler vb. sorunlara çözüm aranmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler, ekonomik büyümelerini hızlandırmak ve iktisadi kalkınmalarını gerçekleştirebilmek amacıyla yatırımlarını artırmak zorundadır. Yetersiz sermaye birikimi, tasarrufların düşüklüğü, ulusal finans piyasasının sığ olması, kamu kesimi borçlanma gereğinin yüksekliği nedeniyle dışlama etkisinin görüldüğü veya cari açığın finansmanında sorunlar yaşayabilen bu ülkeler dış finansmana bağımlı olmaktadır. Bu doğrultuda, Dünya Bankası gibi kredibilitesi yüksek, düşük maliyetli ve uzun vadeli borçlanma olanağı sağlayan uluslararası ekonomik kuruluşlar önem kazanmaktadır.

1.1. Dünya Bankası'nın Kısa Tarihçesi

Dünya Bankası'nın kuruluş tarihi olan 1944 yılından önceki dönemi kısaca analiz etmek gerekmektedir. Bu kapsamda Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı tarih olan 1914'e kadar dünya genelinde altın para standardı adı verilen bir sistem uygulanmaktaydı. Altın standardı para sisteminde kâğıt para, altın karşılığı olarak basılmakta ve döviz kuru da altın kuru üzerinden oluşmaktadır.

Bu sisteme Birinci Dünya Savaşı yıllarında ara verilmiş olup sonrasında yeniden altın standardı uygulanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda ABD 1919 yılında ve İngiltere de 1925 yılında altın standardına dönmüştür. Birkaç yıl sonra ise hemen hemen tüm ülkeler geri dönüş yapmıştır.¹

Büyük ekonomik buhran olarak ifade edilen 1929 yılında başta ABD olmak üzere pek çok ülke, talep daralmasına bağlı olarak gelişen bir işsizlik sorunuyla yüz

¹Halil Seyidoğlu, *Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulama* (13. Baskı), İstanbul, 2009, s. 540.

yüze kalmıştır. Amerika Birleşik Devleti'nin işsizlik gibi sorunları sonucunda ithalat pazarında düşüş ve gümrük dengelerinde değişimler gözlenmiştir. Değişen dengelere tepkilerini koymak amaçlı diğer devletler altın oranındaki standartlarını bozmaya yönelip bunun yanında ithalat pazarında kısıtlamalara gidilmiştir. Altın standardı para sisteminin yıkılması sonucu ülkeler resmi para birimlerini birbirlerine dönüştürememişler ve karşılıklı parasal anlaşmalar yapmaya başlamışlardır.

Klasik iktisatçıların çözüm bulamadığı büyük ekonomik buhran, Keynes'in 1936 yılında yayımladığı İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi ile beraber tarafsız maliye anlayışından vazgeçilmesi ve devletin ekonomik hayatta aktif rol oynamaya başlaması yönlerinden önemlidir. İkinci Dünya Savaşı henüz sona ermeden, ABD'nin New Hampshire eyaletinin Bretton Woods şehrinde 1944 yılında 1-22 Temmuz tarihleri arasında ekonomik buhran konusu hakkında bir konferans düzenlenmiştir. Kırk beş ülkenin temsilciler gönderdiği konferansta önemli kararlar alınmıştır. Dünya Bankası IMF'yle beraber bu konferansın hemen ertesinde kurulmuş olup 1 Mart 1947' de finansal operasyonlarına başlamıştır.²

Aynı konferansta kurulan bu iki uluslararası ekonomik örgüte Bretton Woods İkizleri adı verilmiştir. Böylece yüzyıllardır uygulanmakta olan ve kısa bir süre ara verilse de geri dönülen altın para standardı 1913 yılında çökmüş ve yerine 1944'de Bretton Woods Para Sistemi getirilmiştir.

Dünya Bankası'nın günümüzdeki temel amaçlarından bahsedecek olursak gelişmiş ülkelerin mali olanak ve yatırımlarını, yine gelişmekte olan ülkelere aktarmak amacı ile dünya genelinde yaşam kalitelerini arttırmak ve düşük gelir dağılımını azaltmak için söz konusu ülkelere proje ve program bazlı krediler vermek şeklinde ifade edilebilmektedir.³

1.2. Dünya Bankası'nın Örgüt Yapısı ve Yönetimi

Dünya Bankası'nın Guvernörler Kurulu ile İcra Direktörleri Kurulu olmak üzere iki organı bulunmaktadır. Guvernörler Kurulu, kısaca bütçe ile ilgili düzenlemeler yaparken, İcra Direktörleri Kuruluda, kurulun politikalarının

²Mahfi Eğilmez ve Ercan Kumcu, *Ekonomi Politikası: Teori ve Türkiye Uygulaması* (12. Baskı), Remzi Kitabevi, İstanbul, s. 74.

³Eğilmez ve Kumcu, s. 80.

uygulanmasından sorumludur.⁴ Dünya Bankası'nı bir anonim şirkete benzetecek olursak; Guvernörler Kurulu anonim şirket pay sahipleri kurulunun görevlerini yapmaktadır. İcra Direktörleri Kurulu ise anonim şirketteki yönetim kurulunu andırabilmektedir.

1.2.1. Guvernörler Kurulu

Guvernörler Kurulu, Dünya Bankası'ndaki temel karar alma merciidir. Bir guvernörden ve ona vekalet edebilecek durumda olan yüz seksen sekiz üye ülkenin guvernörlerinden oluşmaktadır. Üye ülkelerin ekonomi, maliye bakanları veya üst düzey bürokratları Guvernörler Kurulunda guvernör vekili olarak görev yapmaktadır.⁵

Guvernörler Kurulu başlıca görev ve yetkileri bankanın ilgili yıldaki genel politikasını belirlemek, uluslararası iş birliklerine karar vermek, üye kabul etmek veya gerekli hallerin oluşması durumunda üyeliği askıya almak, finansal tabloları ve bütçeyi onaylamak ve gerekli durumlarda ödenmiş sermaye miktarını artırmak veya azaltmaktır. Guvernörler Kurulu, kendi ana sözleşmesinde belirtilen durumlar dışında, kararlarının oy toplamının en az üçte ikisi ile almaktadır. Dünya Bankası başkanının bu toplantılarda oy hakkı bulunmamaktadır.

1.2.2. İcra Kurulu

İcra Kurulu'nun temel görevi Guvernörler Kurulunun aldığı kararların uygulamak ve Banka'nın faaliyetlerini Guvernörler Kurulunun kendilerine verdiği yetki çerçevesinde yürütmektir.

İcra Direktörleri Kurulu, yirmi beş icra direktöründen oluşmaktadır. ABD, Almanya, Japonya, Fransa ve İngiltere atanmış üyeler olup sadece ülkelerini temsil etmektedirler. Seçilmiş üyelerden Suudi Arabistan, Rusya ve Çin de sadece kendi ülkelerini temsil etmektedir. Diğer ülkeler ise gruplara ayrılmıştır. Türkiye bu kurulda ECA ülkeleri grubundadır.⁶

⁴World Bank, Organization, <http://www.worldbank.org/en/about/leadership>, Erişim Tarihi: 17.01.2016.

⁵World Bank, Boards of Governors, <http://www.worldbank.org/en/about/leadership/governors>, Erişim Tarihi: 20.12.2015.

⁶WorldBank, Boards of Directors, <http://www.worldbank.org/en/about/leadership/directors>, Erişim Tarihi: 20.12.2015.

İcra Direktörleri, iki yıllık sürede atanmakta veya seçilmektedir. Bütün icra direktörü, inisiyatifine özel olarak başka vekil atamaktadır. Bu icra yönetici, vekillerinin bütün toplantılara katılmaktadır. Fakat sadece icra direktörünün bulunmadığı toplantılarda, oy kullanma hakkına sahiptirler. Kurulu Dünya Bankası başkanı yönetir. Kurulun kararları toplanan bütün yolların en az yarısından bir fazla olacak şekilde ilerler. Başkan, oyların eşit olması halinde oyunu kullanabilmektedir.

1.2.3. Dünya Bankası Başkanlığı

Başkan, en üst düzey yöneticidir ve Banka'nın yönetiminden genel olarak sorumludur. Başkan'a bağlı olarak çalışan ve ona yardımcı olan üç tane kıdemli yardımcı bulunmaktadır.

Dünya Bankası Başkanı'nın ataması, İcra Direktörleri Kurulu'na yapılır. Bu mevkiye geçmesi planlanan kişilerin guvernör, icra direktörü veya bunların vekili olmaması gerekmektedir. ABD vatandaşları arasından geleneksel olarak Dünya Bankası Başkanı beş yıllığına seçilmektedir. Başkan, bu sıfatla İcra Direktörleri Kurulunda toplantılarda bulunur. Öte yandan oylanmalarda sadece denklik durumunda oy kullanma hakkı doğmuş olur.

1.3. Dünya Bankası Organizasyon Yapısı

Dünya Bankası operasyon ve yönetsel olmak üzere iki ana birime ayrılmaktadır. Bu birimlerden operasyonel birimler; ilgili ülkenin uygulamayı düşündüğü bir kredi programı veya kredi finansmanı için Dünya Bankası'ndan sağlamayı tasavvur ettiği fona ilişkin tetkik ve değerlendirmeleri gerçekleştirmektedir. İkincisi olan Yönetsel birimler ise Dünya Bankası'nın yönetim ve faaliyetlerine ait çalışmaların yanında üye ülkelere verilmesi planlanan kredilerin vade ve faiz oranları gibi teknik konuları belirlemektedir.

1.3.1. Operasyonel Birimler

Dünya Bankası'nın operasyonel birimleri, üye ülkelerden birinin kredi amacıyla Banka'ya başvurması neticesinde bu talebe ilişkin değerlendirmeleri yapmaktadır. Bu kapsamda kredi isteyen ülke hangi alt birime ait ise oraya

yönlendirilmektedir. Dünya Bankası'nın operasyonel birimleri ise coğrafi ve sosyo-ekonomik özellikleri dikkate alınarak altı birime ayrılmaktadır. Bunlar;⁷

- Sahra-altı Afrika Ofisi
- Pasifik Ofisi ve Doğu Asya
- Merkezi Asya ve Avrupa Ofisi
- Karayipler Ofisi ve Latin Amerika
- Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ofisi
- Güney Asya Ofisi

şeklinde bölümlenmiştir. IBRD ve IDA kredileri, sahiplerine her bir ofis nezdinde ayrı ayrı ulaştırılmakta ve istatistiklere de bu şekilde yansımaktadır.

1.3.2. Yönetmel Birimler

Dünya Bankası'nın yönetmel birimleri Banka'nın etkin bir şekilde yönetilebilmesi için tasarlanan ve dönem dönem değişebilen birimlerdir. Bunlar;⁸

- Başkanlık Ofisi
- Sekreteryaya
- Dış ve Kurumsal İlişkiler Ofisi
- Dünya Bankası Grubu ve Teknoloji Çözümleri
- Genel Hizmetler Sınıfı
- İç Denetim Ofisi
- Genel Müdürler Ofisi
- Kurumsal Finansman ve Risk Yönetimi Ofisi

olarak sınıflandırılmıştır.

1.4. Dünya Bankası'nın Finansal Yapısı

Dünya Bankası kaynaklarında, kurumun finansman desteği vermesinin yanında, mali açıdan güçlü bir kuruluş olduğunu belirtir. Banka'nın bu tavrı, kuvvetli bir finans kaynağına sahip olmasından ötürüdür. Bundan kaynaklı olarak, aşağıda belirtilmiş finansal kaynaklarını tehlikeye atma ihtimali olan uygulamalara karşı tedbirler alınmıştır. Örnek olarak, "herhangi bir ülkede devalüasyon oluşursa,

⁷World Bank, World Bank Units, <http://www.worldbank.org/en/about/unit>, Erişim Tarihi: 22.12.2015.

⁸World Bank, World Bank Units.

sermaye katılım miktarında oluşan düşmeyle geri ödeyeceği borçlarda meydana gelen azalmadan kaynaklanan sıkıntıları, sahip olduğu milli parasıyla düzene koymak zorundadır.”⁹ Banka’nın çok çeşitli finans kaynakları bulunmakla birlikte, önemli olanları üç temel başlıkta ele almak mümkündür.

1.4.1. Dünya Bankasının Gelirleri

Dünya Bankası’nın gelir kaynakları temelde ikiye ayrılır: bu gelirlerden ilki sermaye ve borçlanma sonucu elde ettiği fonların para piyasaları ile sermaye piyasalarında değerlendirilmesi sonucu elde ettiği getirilerdir. İkinci geliri ise, üye ülkelere hibe dışında kullandığı krediler faiz ile diğer yükümlülüklerden doğan getirilerdir.

Dünya Bankası üye ülkelerin sağladıkları fonların fazlasını sermaye piyasalarında hisse senedi, tahvil gibi enstrümanlara yatırım yapar ve yapmış olduğu bu yatırım sonucunda gelir elde eder. İkinci ve en önemli gelir kaynağı üye ülkelere kullandığı kredilerden elde ettiği faiz ve kredi kullanımına bağlı oluşan ek yükümlülüklerdir.

Dünya Bankası yatırımcılarını maksimum karla memnun etme ve yatırımcılarına oluşan kardan pay verme gibi bir amaca ve yükümlülüğe sahip olmadığı için elde ettiği karları temettü olarak dağıtmaz. İlgili yıllarda elde edilen karlar bankanın finansman kaynağına eklenir böylelikle gelişmekte olan ülkelere uygun koşullarda borçlanabilme imkânı sağlar.

1.4.2. Banka Sermayesi

Dünya Bankası’nın en önemli kaynaklarından biri olarak sermaye gösterilebilir. Bankanın sağlayacağı kredi miktarı, sermayenin ve gelirlerin fazla toplamından büyük olamaz. Dünya Bankası’nın sermayesi sağlanırken, üye ülkelerin IMF’deki kotalarını baz alarak ilerler. Dünya Bankası’nın ilk yıllarındaki sermaye miktarı 7, 67 Milyar ABD Doları iken, bu miktar 2007 yılı itibariyle 189, 8 Milyar ABD Dolarına kadar çıkmıştır.¹⁰ Banka sermayesinin büyük bölümünü ödenmemiş sermaye oluşturmaktadır. 11, 5 Milyar ABD Doları ödenmiş haldeyken, kalan

⁹ Rıdvan Karluk (1998), Uluslararası Ekonomik Mali ve Siyasal Kuruluşlar, Ankara: Turhan Kitabevi, s. 251

¹⁰ Cenk, Ömer Faruk, (1996), “Türkiye’de Dünya Bankası Kredilerinin Kullanımı ve

178, 3 Milyar ABD Doları sermaye de ödenmemiş durumdadır.¹¹ Dünya Bankası'nda ki ülkelerin sermaye payı vardır. Dünya Bankası'ndaki oy gücü, ABD Doları cinsinden ifade edilip, sermaye payının miktarı, üye ülkenin, belirlemektedir. Dünya Bankası'nın sermayesi ve bu miktar içinde üye ülkelerin sermaye payları, aşağıda yer alan tabloda; 30 Haziran 2007 tarihiyle bankadaki paya sahip bazı ülkelerle birlikte, Türkiye'nin sermayesi ve oy güçleri özetlenmiştir.¹²

Tablo 1. Dünya Bankasında Sermaye Sahibi Olan Ülkeler ve Payları

Ülkeler	Payı (Milyon Dolar)	Toplam Yüzde Oranı (%)	Oy Sayısı	Toplam Yüzde Oranı (%)
ABD	31.965	16.84	265.219	16.38
Japonya	15.321	8.07	127.250	7.86
Almanya	8.734	4.6	72.649	4.49
Fransa	8.372	4.41	69.647	4.3
İngiltere	8.372	4.41	69.647	4.3
Çin	5.404	2.85	45.049	2.78
Hindistan	5.404	2.85	45.045	2.78
İtalya	5.404	2.85	45.045	2.78
Suudi Arabistan	5.404	2.85	45.045	2.78
Kanada	5.404	2.85	45.045	2.78
Rusya Federasyonu	5.404	2.85	45.045	2.78
Toplam 11 Ülke	105.188	55	874.686	54
TÜRKİYE	1.005	0.53	8.578	0.53
TOPLAM	189.801	100	1.619.599	100

Kaynak: The World Bank Annual Report 2007

2015 yıl sonu itibariyle Dünya Bankası'nın sahip olduğu sermaye 253 milyar ABD Dolarıdır. Toplam sermayenin %6'sına karşılık gelen 15 milyar ABD Dolarlık

Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar", Hazine Müsteşarlığı, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, s:1-27.

¹¹(2007/b), "Management's Discussion and Analysis", Washington, s:1-41. International Bank for Reconstruction and Development [IBRD] ve International Finance Corporation [IFC], (2003), IBRD ve IFC Başkanının İcra Direktörlerine Dünya Bankası Grubunun Türkiye Cumhuriyeti'ne Yönelik Ülke Destek Stratejisi İle İlgili Memorandumu, Dünya Bankası Dokümanı Rapor No. 26756 TU, 2 Ekim 2003, s:1-128

¹²WB Annual Report, 2007:108-111

kısmı ödenmiş sermaye, kalan 238 milyar ABD Dolarlık kısmı ise ödenmemiş sermayedir. Banka'nın sermayesi üye ülkelerin IMF'deki kotaları oranında yatırdıkları sermayeden oluşur. Ülkeler sermayesi oranında oy gücüne sahiptir. 2015 itibarıyla en yüksek oya sahip olan ülke %16, 6 ile ABD'dir. İkinci sırada Japonya (%7, 5) ve Çin (%5) gelmektedir. En yüksek sermayeye sahip beş ülke toplam oy gücünün %41'ini oluşturmaktadır. Bu durum, Dünya Bankası'nın faaliyetlerinin bu ülkelerin çıkarları doğrultusunda şekillendiği yönünde eleştirilere sebep olmaktadır.

Bankanın rezervleri ile gelir-gider bütçe analizleri, Banka'nın açacağı kredilerin toplam miktarını da işaret etmektedir. Zira Dünya Bankası, kendi mevzuatı gereğince bu toplamdan fazla kredi açamamaktadır. Bununla beraber Banka, kredi verirken çoğu kez sermaye kaynağına başvurmamaktadır. Zira kullandığı kredilerin finansmanını büyük ölçüde mali piyasalardan yapılan borçlanmalarla karşılamaktadır.

1.4.3. Banka Borçlanma Yapısı

IBRD kapsamında Dünya Bankası uluslararası piyasalarda, AAA kredi notuyla değerlendirilen kendi tahvillerini satarak mali imkân sağlayabilmektedir. Söz konusu tahviller özellikle Kuzey Amerika, Avrupa ve Asya'daki yatırımcılar tarafından tercih edilmektedir. Öte yandan Banka için hissedar desteği de çok önemlidir. Bu bağlamda çağırılabilir sermaye olarak adlandırılan, yükümlülüklerin ve kredi garantilerinin zora girmemesi amacıyla tutulan yaklaşık 178 milyar ABD Doları tutarında bir fon bulunmaktadır. IDA kaynakları ise kırk adet sanayileşmiş ülkenin üç yılda bir yenilenen sermaye ödeme taahhütleri ve katkı paylarından oluşmaktadır. Ayrıca Dünya Bankası gelirlerinin belli bir yüzdesi doğrudan IDA'ya aktarılmaktadır.

1.5. Dünya Bankası Grup Yapısı

Dünya Bankası ile Dünya Bankası Grubu birbirinden farklı kurumlardır. Dünya Bankası Grubu'nu oluşturan kuruluşlar, birbirlerinden farklı işlevleri yerine getirmektedir. Ayrıca sermaye yapıları ve muhasebe kayıtları açısından birbirlerinden bağımsızdırlar. Bu kuruluşlar yönetsel açıdan Dünya Bankası'na bağlı çalışmaktadır. Dünya Bankası Grubu'nda beş adet kuruluş mevcuttur. Bunlar; Çok

Tarafli Yatirim Garantisi Ajansi, Uluslararası Kalkinma Birliği, Uluslararası İmar ve Kalkinma Bankası, Uluslararası Finansman Kurumu ve Uluslararası Yatirim Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi'dir. Söz konusu kuruluşların başkanlığını Dünya Bankası başkanı üstlenmektedir.

Öte yandan Dünya Bankası'nın 1944'deki kuruluş adı "Uluslararası İmar ve Kalkinma Bankası"ydı. Dünya Bankası terimi 1975 yılında Uluslararası Kalkinma Birliği (IDA) ve Uluslararası İmar ve Kalkinma Bankası (IBRD) adlı kuruluşların birleşimiyle birlikte resmi hale dönüşmüştür.

Tablo 2. Dünya Bankası Grubu: Finansal Ürünler ve Özellikleri

	IFC	IDA	IBRD	MIGA
Finansman	-Hisse senedi almak suretiyle sermaye tedariki -IFC Tipi A Kredisi -IFC Tipi B Kredisi -IFC Tipi C Kredisi -Bağlantılı Krediler -Yerel Krediler	-Hibeler -IBRD Kredileri -Krediler	-IBRD esnek krediler -Yerel para cinsinden verilen krediler	-
Etki Alanı	Özel Sektör	Düşük Gelirli Ülke Hükümetleri	Orta Gelirli Ülke Hükümetleri Bağlantılı krediler	Özel Sektör
şarta Bağlı Finansman	-	Ertelenmiş krediler	Ertelenmiş krediler	-

Kaynak: World Bank, "Financial Products & Services", <http://treasury.worldbank.org/documents/WorldBankGroupFinancialProductsMatrix2015.pdf>, Erişim Tarihi: 13.01.2016.

IBRD'den kredi kullanmak isteyenler, ticari bankalara nispeten daha uygun şartlarla borçlanabilmektedir. Bu kapsamda düşük faizli, daha uzun vadeli, anapara ödemelerinin başlamasından önce 3-5 yıl yıllık geri ödemesiz dönem içeren krediler mevcuttur.¹³ IDA'nın ise düşük gelirli ülkelere elverişli şartlarla kredi sunmak için kurulduğunu söylemek mümkündür.

IDA'nın verdiği krediler sıfır veya çok düşük faizli krediler olup 5-10 yılı geri ödemesiz ve 25-38 yıl vadelidir. IDA kaynakları eğitim, temel sağlık hizmetleri, temiz su, çevresel güvenlik, iş ortamlarının iyileştirilmesi, endüstriyel reformlar, ulaştırma, sosyal hizmetler vb. alanlarda kalkınma amaçlı yatırımlara destek olmaktadır. Böylece ekonomik kalkınma hedefleri doğrultusunda iş ortaklıklarının sayısının çoğaltılması ve gelir artışı beklenmektedir.¹⁴

1.5.1. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD)

IBRD, ekonomik olarak güçsüz fakat belirli bir kredibilitesi olan ülkelerde; kredi faaliyetlerini garantiler ve kredi dışı vasıtaları kullanarak sürdürülebilir. Ülkelerin kalkınmasına güven oyu vererek desteklemek ve onlara danışmanlık hizmetleri sağlayarak yoksulluğu azaltmayı amaçlayan bir “Dünya Bankası Grubu” kuruluşudur.

IBRD 1944 yılında kurulmuştur. IBRD'nin kuruluş hedeflerini; İkinci Dünya Savaşı'nda zarara uğramış Avrupa ülkelerinin yeniden yapılandırılması ve az gelişmiş ülkelerin kalkınma amaçlarına yönelik finansal destekte bulunmak oluşturmaktadır.¹⁵ Diğer bir ifade ile IBRD'nin Marshall Yardımları planı kapsamında imarını tamamlayan Avrupa' dan sonra, amaçları değişmiş olup gelişmekte olan ülkelerin yatırımlarına destek olmak amacıyla, yatırım kredisi sağlama amacını hedefleyen bir kalkınma ve yatırım bankası haline dönüşmüştür. IBRD kullandığı kredilerinin kaynağının büyük bir kısmını uluslararası sermaye piyasalarından yaptığı borçlanmalarla sağlamaktadır. IBRD kullandığı kredileri düşük faiz oranları ile kullandırmakta elde ettiği gelirle de Banka'nın faaliyet giderlerini karşılamaktadır.

¹³Okan Tünsoy, *Dünya Bankası'nın Yapısı ve Kredi Verme Türleri*, Hazine Müsteşarlığı, Yayınlanmamış Etüt Raporu, Ankara, 2005, s. 5.

¹⁴World Bank, *What is IDA*.

¹⁵World Bank, IBRD, <http://www.worldbank.org/en/about/what-we-do/brief/ibrd>, Erişim Tarihi: 17.12.2015.

Günümüzde yoksul ülkelerin ve gelişmekte olan ülkelerin hastane, okul, köprü ve otoyol yapımı gibi altyapı yatırımlarına kredilerle sosyal kalkınmasını sağlamak amacıyla, ülke ekonomisinin işleyişini geliştirmek ve büyütme için kamu kurum ve kuruluşlarına, kamu garanti ve güvencesiyle belediyelere krediler vermektedir.

Tablo 3'te görüldüğü üzere IBRD'nin Dünya çapında IBRD'nin yıllar bazında onaylanan kredi tutarları ve Türkiye'nin IBRD' den kullanmış olduğu kredi tutarları görülmektedir.

Tablo 3. IBRD'den Sağlanan Krediler (2007-2012)

Milyon ABD Doları	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Toplam Onaylanan Kredi	12.784	13.468	32.833	43.955	26.337	20.368
Türkiye'nin Toplam Onaylanan Kredileri	1.158	1.203	2.075	2.990	1.370	1.100
Toplam Kullanım	11.300	11.049	19.106	29.037	22.365	20.032
Türkiye'nin Toplam Kullanımı	1.332	1.255	1.674	2.975	2.378	1.596

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü, Dünya Bankası Projeleri Dairesi Raporu

1.5.2. Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA)

IDA, Dünya Bankası Grubuna bağlı olup dünyanın en fakir ülkelerine yardım ulaştıran kuruluştur. 1960 yılında kurulmuştur. IDA; ekonomik kalkınma, gelir dağılımında adalet ve yaşam kalitesinin artırılması çerçevesinde az gelişmiş ülkelere krediler sunmaktadır.¹⁶ IDA üyeliğinin başlıca koşulu IBRD'ye üye olmaktır. Çünkü IDA gerek yönetim gerekse amaç ve işlev yönünden IBRD ile beraber hareket etmektedir.

¹⁶World Bank, What is IDA, <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida.html>, Erişim Tarihi: 17.12.2015.

1.5.2.1. Sağladığı Fonlar ve Finansal Bilgiler

IDA açıklık sınırında olan ülkelere temel sosyal hizmetleri alabilmeleri için fon sağlayan en büyük kuruluştur. IDA'nın sağladığı fonlar kredi veya hibe niteliğindedir. Ancak sağlanan krediler, faiz oranları çok düşük ya da 0 olan ve uzun bir ödeme dönemine yayılan imtiyazlı kredilerdir.

IDA kredilerini yoğunlukla Afrika ve Güney Asya Bölgelerindeki ülkelere kullanır. 2015 itibarıyla 39 Afrika ülkesi olmak üzere 77 ülkeye kredi kullanmıştır. En çok fon alan ülkeler Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Vietnam ve Nijerya'dır. 2015 mali yılı itibarıyla IDA, 19 milyar ABD Doları taahhütte bulunmuştur. 1960'tan günümüze kadar sağladığı toplam fon miktarı ise 312 milyar ABD Dolarıdır. 2015 yılında kullanılan toplam kredi ise 10, 5 milyar ABD Dolarıdır.¹⁷

Tablo 4'te IDA'nın Dünya genelinde kullanıma taahhüt ettiği kredi tutarları ve yıllara göre toplam kullanım tutarları görülmektedir.

Tablo 4. IDA'nın Sağladığı Krediler (2007-2012)

Milyon ABD Doları	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Toplam Taahhüt	11.752	11.235	13.595	14.550	16.269	14.305
Toplam Kullanım	7.912	8.511	8.474	11.097	9.696	10.615

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü, Dünya Bankası Projeleri Dairesi Raporu

1.5.2.2. IDA ve Türkiye İlişkileri

Türkiye IDA ilişkileri 1960 yılında başlamıştır. Kuruluş için gerekli sermayeye 7 milyon ABD Doları katkıda bulunan Türkiye, bu miktar ile toplam sermaye içindeki %0, 76'lık bir orana sahiptir. Türkiye 1973 yılında gerekli prosedürleri tamamlayarak IDA'dan mezun olmuştur. Türkiye ardından 1987 yılından beri aktif olarak bağışlayıcı roledir.

¹⁷World Bank, IDA About Finance, <http://ida.worldbank.org/financing/ida-financing>, Erişim Tarihi: 01.02.2016.

1.5.2.3. IDA Mali Analizi

IDA fonlarını büyük oranda gelişmiş veya orta seviye gelir düzeyine sahip ülkelerden finanse eder. Bu finansman toplam sermaye içinde %67' ye tekabül eder. Kurumun çeşitli yatırım araçlarında değerlendirdiği iç fonları sermayenin %27' sine karşılık gelir. Kalan %6' lık tutar ise IBRD ve IFC'den sağlanan fonlardan oluşur. 2015 yılı itibariyle toplam fon miktarı 15, 472 milyon ABD Dolarıdır.

2015 yıllık raporuna göre IDA'nın temel operasyonel faaliyetlerinden elde ettiği gelir 2, 471 milyon ABD Dolarıdır. Buna karşılık 2015 yılını (731) ABD Doları zararla kapatmıştır. Temel hedefi kar maksimizasyonu olmadığı ve verdiği kredilerin uzun vadede geri dönüşü olduğu için bu durum beklenmedik bir sonuç değildir.¹⁸

1.5.3. Uluslararası Finansman Kurumu (IFC)

IFC, kredibilitesi bulunmayan yoksul ülkelerdeki özel girişimlerin finansmanını sağlayan bir Dünya Bankası Grubu kuruluşudur. IFC; altyapı yatırımları, imalat sanayi, tarım ve hizmet sektörlerine yönelik krediler sunmaktadır. Bunu özel sektöre doğrudan kredi verme veya ilgili şirketin hisse senetlerini satın alma yollarıyla gerçekleştirmektedir. Bu yönüyle Dünya Bankası'nın özel sektör kolunu oluşturmaktadır.¹⁹ Diğer bir ifade ile IFC'nin gayesi bankanın üyelerine dönük faaliyetlerini desteklemek amacıyla üye olan ülkelerin az gelişmiş bölgelerini öne çekmek suretiyle destekleyip ekonomik büyümeye ve kalkınmaya daha fazla katkıda bulunmaktır.²⁰ Başka bir anlatımla IFC'nin temel hedefi gelişmekte olan ülkelerde özel sektörü teşvik etmektir.

1.5.3.1. Sağladığı Fonlar ve Finansal Bilgiler

Bir ülkede ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi sadece hükümetlerin veya uluslararası kuruluşların girişimleri ile olmaz. Bu kalkınma süreçlerinin aynı zamanda özel sektör aracılığıyla da desteklenmesi gerekir. Kuruluş amacı özel

¹⁸World Bank, Financing, <http://ida.worldbank.org/financing/ida-financing>, Erişim Tarihi :01.02.2016.

¹⁹WorldBank, IFC, Overview, http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/CORP_EXT_Content/IFC_External_Corporate_Site/solutions, Erişim Tarihi: 17.12.2015.

²⁰World Bank, IFC, ArticlesofAgreement, Article I: Purpose, s. 1, http://siteresources.worldbank.org/BODINT/Resources/278027-1215526322295/5189430-1381418466421/IFC_Articles_of_Agreement_English.pdf, Erişim Tarihi: 17.12.2015.

sektörü desteklemek olan IFC 1956'dan günümüze kadar toplamda 214 milyar ABD Doları finansman sağlamıştır.

IFC, 2015 yılında toplam 406 projeye 18 milyar ABD Doları yatırım yapmıştır. Bu yatırımlarda en büyük payı 5, 1 milyar ABD Doları ile Latin Amerika almıştır. Ardından 3, 7 milyar ABD Doları ile Afrika ve 3, 3 milyar ABD Doları ile Doğu Asya-Pasifik ülkeleri takip etmektedir. Sektör olarak incelediğimizde ise yatırımlarda en büyük payı finansal piyasalar alır. Finansal piyasaları alt yapı ve orman ve tarım işleri takip eder.²¹

1.5.3.2. IFC ve Türkiye İlişkileri

IFC'ye üye olmak IMF ve Dünya Bankası üyeliği gerektirdiği için ilişkilerin 1960 yılında başladığını söyleyebiliriz. Günümüzde 184 ülkenin üye olduğu kuruluşta Türkiye'nin toplam sermayedeki oranı %0, 6'dır.

Türkiye 1956 yılında IFC'ye sermaye olarak 476.000 ABD Doları ile giriş yapmıştır. Türkiye 14, 795 oy sayısı sahip ve oy gücü 0, 62 orandır. Türkiye'nin sermayesi 14, 5 milyon ABD Dolarıdır. Türk özel sektörünün olarak Dünya'ya açılma çabalarının sonuçsuz kalmadığının bir işareti, bu son yirmi yılda değerlendirilebilir. Türkiye'nin önemi IFC olanaklarını kullanım yönünden oldukça büyüktür.

Türkiye'nin oy gücü potansiyeli IDA'dan daha yüksektir. Bu bakımdan Türkiye IFC'de Dünya Bankası Avrupa Departmanının bir nolu bölümünde temsil edilmektedir. Türkiye'yi IFC ile ilişkilerinde mali düzeyde Hazine Müsteşarlığı temsil ederken, IFC kredi sağlarken kamu garantisi istemediğinden dolayı, özel sektör kurum ve kuruluşları IFC'nin finanse etmesini istedikleri projelerini doğrudan IFC'ye kendileri sunabilme imkanları bulunmaktadır. Türkiye IFC kaynaklı ilk proje kredisini 1964 yılında Türkiye Sınai Kalkınma Bankası aracılığıyla almıştır. IFC tarafından aktarılan proje kredileri Türkiye'de imalat sanayi, makine ekipmanı, tekstil, demir çelik, turizm, tarım, sermaye piyasası ve mali hizmetler alanlarında yoğunlaşmıştır.

²¹World Bank, Regions, IFC Strategy İn Countries,
http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/region_ext_content/regions/europe+middle+east+and+north+afrika/ifc+in+europe+and+central+asia/countries/turkey+country+landing+page, Erişim Tarihi:22.11.2016.

Kredi kullanımında Dünya sıralamasında 4. bölgesinde ise 1. sıralarda olan Türkiye, IFC tarafından sağlanan kredilerin %6, 34'ünü ve kendi bulunduğu bölümde kullanılan kredinin %30, 13'ünü kullanmıştır. Şimdiye kadar, 5, 8 milyar ABD Doları fon sağlamıştır, bunlardan IFC'den yaklaşık olarak 2, 1 milyar ABD Doları kredi olarak kullanılmıştır. Sağlanan fonlar Türkiye'de genellikle KOBİ'lerin güçlendirilmesi ve büyümesi, mali sektörün geliştirilmesi ile üretim düzeyinin artırılması için kullanılmıştır.

Özellikle son yıllarda yenilenebilir enerji, finansal piyasaların verimli çalışması ve kırsal alanlardaki sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi için IFC'den krediler alınmaktadır. 2015 mali yılında IFC Türkiye'ye 28 projede toplam 1, 3 milyar ABD Doları uzun vadeli fon sağlamıştır.

Tablo 5'te görüleceği üzere IFC'nin yıllar bazında yapmış olduğu kredi taahhütleri ile Türkiye'nin IFC'den kullanmış olduğu kredi tutarları gözükmemektedir. IFC'nin Türkiye'deki özel sektöre sağladığı kredi tutarının her yıl artış gösterdiği gözükmemektedir.

Tablo 5. Türkiye'nin IFC'den Kullanmış Olduğu Krediler (2007-2012)

Milyon ABD Doları	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Milyon Toplam Taahhütleri	8.220	11.399	10.547	12.664	12.186	15.462
Türkiye	551	680	342	396	459	451
Türkiye'nin IFC İçinde ki Payı (%)	6, 7	6, 4	3, 2	3, 1	3, 8	2, 9

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü, Dünya Bankası Projeleri Dairesi Raporu

1.5.3.3. IFC Mali Analiz

2015 mali yılı itibariyle IFC'nin toplam sermayesi 24, 4 milyar ABD dolarıdır. Bu miktarın 2, 58 milyar ABD Doları ödenmiş sermayedir. Kalan tutar ise önceki yıllardan devreden karlardır.

IFC genel olarak piyasalara uygun faiz oranlarında kredi sağlar ve yine piyasalardaki getiri oranında getiri bekler. Bu yönüyle hem uluslararası bir kalkınma

bankası özelliği taşır hem de özel finans kuruluşları gibi hareket eder. IFC kredilerinde ilgili ülkenin hükümetinin garantörlüğünü kabul etmez, yatırımlarını risk-getiri ve maliyet ekseninde seçer. Yatırımlarını diğer özel finans kuruluşları ile birlikte yapar ve maliyetin %25'inden fazlasına finansman sağlamaz. Bu sebeple finansal açıdan likidite ve karlılık gibi temel göstergeler açısından güçlüdür. 2015 yılı net geliri 409 milyon ABD Doları olan IFC'nin likit varlık portfolyosu 39, 5 milyar ABD Dolarıdır.

1.5.4. Çok Taraflı Yatırım Garantisi Ajansı (MIGA)

MIGA yatırımcılara ve kredi verenlere; siyasi istikrarsızlık, savaş, döviz kısıtlamaları vb. ticari olmayan risklere karşı garanti fonksiyonu icra etmektedir. Bu yönüyle MIGA geri kalmış ülkelere ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin gelişmesi için risklere karşı verdiği garantilerle özel yatırımların bu ülkeye kayması için doğrudan yabancı yatırımları teşvik eden bir Dünya Bankası Grubu kuruluşudur.²² Bu bağlamda 1988 yılında kurulan MIGA'nın temel amacı yatırımları yoksul ülkelere çekmektir. Kuruluş aynı zamanda gelişmekte olan ülkelere yönelik teknik yatırımları teşvik etmekte, böylece diğer Dünya Bankası Grubu kuruluşlarının çalışmalarına destek olmaktadır. Dünya Bankası'nın başkanı aynı zamanda MIGA'nın da başkanıdır. Ayrıca MIGA'nın kendine ait Guvernörler Konseyi ve İcra Direktörler Kurulu vardır. IBRD'ye üye olan her ülkenin aynı zamanda MIGA'ya da aktif olarak üye olma seçeneği mevcuttur.

1.5.5. Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi (ICSID)

ICSID, hükümetler ile yabancı yatırımcılar arasındaki ihtilafları çözmek suretiyle uluslararası yatırım akımlarının oranını yükselterek, ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olan Dünya Bankası Grubu kuruluşudur. 1966 yılında kurulmuştur. ICSID'in temel amacı üye olan ülkelere ait kuruluşlar arasında oluşabilecek yatırım anlaşmazlıklarının çözümünde lazım gelen uzlaşma düzlemini meydana getirmektir.²³ Diğer bir ifade ile ICSID bir tür uluslararası tahkim kurumu görevini görmektedir.

²²MIGA, Overview, <https://www.miga.org/who-we-are>, Erişim Tarihi: 17.12.2015.

²³World Bank, ICSID Convention, Regulations and Rules, Chapter I: International Centre for Settlement of Investment Disputes, Article 1, April 2006, s. 12,

ICSID yönetim kurulu ve sekreteryadan oluşan bir yapıya sahiptir. Yönetim kurulu, Dünya Bankası başkanı ve sözleşmeyi imzalamış olan her bir üye ülkenin bir temsilcisinden oluşmaktadır. ICSID, her ne kadar Dünya Bankası ile yakın ilişkilere sahip olsa da özerk bir uluslararası kuruluştur. Bu bakımdan ICSID'in üyeleri Dünya Bankası'nın da üyesidir. Hükümetler aksini imzalamadıkça Dünya Bankası guvernörleri ICSID yönetim kurulunun da üyeleridir.²⁴

1.6. Dünya Bankası Tarafından Sağlanan Kredi Türleri

Dünya Bankası, kredibilitesinin yüksekliği nedeniyle gelişmiş ülkelerden düşük maliyetlerle temin ettiği kaynakları geliştirmekte olan ve dış finansmana gereksinim duyan ülkelere kredi olarak sunmaktadır. Krediler bu yönüyle geliştirmekte olan ülkelerin kalkınmasına katkı sağlamayı ve kalkınma projelerini desteklemeyi amaçlamaktadır. Dünya Bankası'nın sunmuş olduğu krediler üç bölüme ayrılmaktadır. Bunlar; uyum kredileri, yatırım kredileri ve bu ikisinin birleşiminden meydana gelen karma kredilerdir. Ayrıca proje hazırlama ve hibe programları da mevcuttur.

1.6.1. Uyum Kredileri

Uyum kredilerini program kredi olarak ifade etmek mümkündür. Günümüzde Dünya Bankası'nın kredileri daha çok aşağıda sıralanan alanlarda çalışmalarını yoğunlaştırmıştır:²⁵

- Mali Sektör, Yapısal reformalar ve sosyal politika reformları
- Mali sektörlerde ve ticari sektörlerde reformların yapılması
- Kamusal kaynakların etkin dağılımının sağlanması
- Teşvik sistemindeki engellemelerin düzenlenmesi
- Rekabetçi piyasa sisteminin geliştirilmesi
- Uygun izleme ve koruma sistemlerinin oluşturulması

https://icsid.worldbank.org/ICSID/StaticFiles/basicdoc/CRR_English-final.pdf, Erişim Tarihi: 18.12.2015.

²⁴World Bank, About ICSID,

<https://icsid.worldbank.org/apps/ICSIDWEB/about/Pages/default.aspx>, Erişim Tarihi: 18.12.2015.

²⁵World Bank, World Bank Lending Instruments Resources for Development Impact, Operations Policy and Country Services, July 2001, s. 13, http://siteresources.worldbank.org/INTBULGARIA/Resources/Lending_Instr_Eng.pdf, Erişim Tarihi: 01.01.2016.

- Özel sektör yatırımlarını teşvik edici bir makroekonomik yapı oluşturulması
- İyi yönetişimin gerçekleştirilmesi
- Uyarlama sürecinin kısa vadeli olumsuzluklarının giderilmesi.

1.6.2. Yatırım Kredileri

Dünya Banka'sı faaliyete başladığı 1947'den bu yana, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmalarına yönelik projelere krediler sağlamaktadır. Bu krediler yatırım kredisi dediğimiz kategori içinde değerlendirilmektedir. Yatırım kredileri gelişme yolundaki ülkelere yöneliktir. Yatırım kredileri gelişmiş ülkeler tarafından kullanılamaz. Banka'nın yatırım kredileri ile sağladığı destek projeleri alt yapıdan, eğitim ve sağlık gibi çok geniş alanlarda çeşitliliğe sahiptir. Banka krediyi finanse ederken gelişmekte olan ya da gelişmemiş ülkelerin yaşam standartlarını arttırmaya yönelik projelere öncelik tanımaktadır.

Üye ülkeler Banka'dan yatırım kredisi finansmanı sağlamak isterlerse geliştirecekleri projenin, ülkenin kalkınmasına, gelişmesine mali ve teknik açıdan katkı sağlaması gerekmektedir. Yatırım kredileri üye ülke hükümetine veya onun güvencesi altındaki bir kamu kuruluşuna açılır, özel sektör kuruluşlarına kredi açılmaz. Banka yatırım kredisi kullanılacak bir projenin tamamını finanse etmez. Projenin yaklaşık %50-60 kısmını finanse eder. Kalan kısım, ya ülke tarafından kendi iç kaynaklarından ya da diğer dış kaynaklar vasıtasıyla karşılanması gerekmektedir. Bu uygulama ile Dünya Bankası, üye ülkenin projeyi sahiplenmesini sağlamaktadır.

Projeler için sağlanan fonlar yatırım projeleri ile ilgili bölgesel ya da dışsal harcamaları finanse etmek için kullanılır. Yatırım Kredileri geri ödeme vadeleri bakımından 5-10 yıl arasındadır. Bu yönüyle bakıldığında uzun dönemli kredilerdir. Yatırım Kredileri IBRD ve IDA üyelerinin kullanabileceği bir finansman şeklidir. Son zamanlarda yatırım kredileri toplam kullanılan kredilerin arasında en çok kullanılan kredi türüdür ki yaklaşık %70-80 oranına tekabül etmektedir.

1.6.3. Karma Kredi Anlaşmaları

Karma Kredi anlaşmaları, yatırım projesi kredileri ile yapısal ve sektörel uyarlanma kredilerinin belli başlı bazı özelliklerini taşıyan kredi türleridir. Değişen dünya düzeniyle birlikte Dünya Bankası'nın üstlendiği yeni roller ve karşılaştığı somut sorunlar, finansman sağlarken yeni model arayışlara yöneltmiştir. Çünkü değişen dünya politikaları ve çehresi karşısında, geleneksel yatırım projesi finansman anlaşmaları var olan çekiciliğini yitirmiştir. Bununla birlikte yapısal ve sektörel uyarlanma proje finansman anlaşmalarında ise ilgili ülkelerde yükselen muhalefet sebebiyle, dayandıkları programların uygulanması zorlaşmıştır.

Uyum kredilerinin, yatırım kredilerine daha esnek kullanım imkânı ile daha genel amaçlı kullanımı, son zamanlarda birçok projelerin bir araya getirilerek belirli program içinde yer kullanılmasını sağlamıştır. Böylece, uyum kredilerinin esneklik ve düzenleyiciliğinden faydalanarak hem programın uygulanması hem de bazı yatırım projelerinin yerine getirilmesi amaçlanmaktadır. Karma kredilerin kullanımları belirli dilimlere, uyum kredilerindeki gibi bölünebilmektedir.

1.7. Dünya Bankası Kredi Kullandırma Politikaları

Banka kredi verme aşamasında, projenin belirlenmesi, net olarak tanımlanması, hedeflerinin ortaya konması, uygulama aşamasının belirtilmesi, kredi kullanma bölümleri, ticari faaliyetlere ilişkin kayıtlar, satın alma yöntemleri, proje süresince gereksinim duyulan personel düzeyi, danışmanların ve denetçilerin seçimi vb. pek çok hususta koşulları proje talep edenden istemektedir. Bu kapsamda, kredilerin sağlanması ve tasarrufu belirli şartların borçlu ülke tarafından gerçekleştirilmesine endekslidir.

Dünya Bankası'nın kredilerinin kullanılabilmesinin ilk şartı tarafların evvelden tayin edilmiş ve şekil şartları belli olan bir sözleşmenin varlığıdır. Bu kapsamda Dünya Bankası sözleşmeleri üç şekilde düzenlenmektedir:²⁶

- Dünya Bankası ile imzalanmak istenen bir yatırım veya uyum kredisi anlaşmasını ifade eden kredi anlaşması.

²⁶Eğilmez, 82.

- Dünya Bankası'yla ortak uygulanacak projeler hakkında ilkesel açıdan karara bağlanan ve bu bağlamda ortak bir proje hazırlamanın mümkün hale geldiği mektup anlaşması.
- Dünya Bankası'nca idare edilen emanet fonlardan hibe kapsamında yararlanılması durumunda geçerli olan hibe anlaşması.

İlaveten Dünya Bankası'nın, üye ülkelerin kamu tüzel kişiliğinden ayrı olarak tüzel kişiliği bulunan kurum ve kuruluşların projelerine kaynak aktardığı ifade edilebilmektedir. Bu durumda Dünya Bankası, verilen kredinin geri ödenmesini teminat altına almak için ilgili ülke hükümetinin garantör olmasını aramaktadır. Böylece iki ayrı anlaşma imzalanmaktadır. Bunlardan biri Dünya Bankası ile ilgili kamu kurumu arasında imzalanan proje anlaşmasıdır. Diğerisi ise projeyi yürütecek kamu kuruluş ve kurumların aldığı krediye karşılık olarak güvence vermek üzere Dünya Bankası ile Hazine Müsteşarlığı arasında imzalanan bir garanti anlaşmasıdır.

Bu süreçler tamamlandıktan sonra kredi kullanmak suretiyle satın alınacak mal veya hizmetin çeşitleri, büyüklüğü vb. unsurlar belirlenmektedir. Bu kapsamda en uygun ihale ve satın alma yöntemleri uygulanmaktadır.

Tablo 6. Dünya Bankası Kredilerinin Geri Ödemesiz Dönem Süreleri Ve Vadeleri

Ülkeler	Ödemesiz Süre	Vade Süresi
Yüksek Gelirli Ülkeler	3 Yıl	15 Yıl
Orta Gelirli	4-5 Yıl	17 Yıl
Düşük Gelirli	5 Yıl	20 Yıl

Kaynak: Kaya, s. 31'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Dünya Bankası, kredi anlaşması çerçevesinde yapılacak satın alma ve ihale işlemlerinde asıl yöntem olarak uluslararası ihale yöntemi olup, zaman zaman diğer yöntemler de uygulanabilmektedir. Banka'nın mevzuatına göre ihalelere katılmak isteyen kuruluşların, Dünya Bankası üyesi bir ülkeden olmaları bir zorunluluktur. Dünya Bankası kredilerinin geri ödemesiz süreleri ve vadeleri bankanın üye ülkelerin GSMH bakımından gruplandığı bir sınıflandırmaya göre belirlenir. Dünya Bankası bu yöntemiyle üç adet sınıflandırma yapmıştır. Eğer bankanın kredi verilecek ülke en yüksek gelir grubuna sahip az gelişmiş ülkelerden ise geri ödemesiz süre 3 yıl ve vade 15 yıl; eğer orta gelir grubuna ait bir ülkeye yönelikse

ödemesiz dönem 4-5 yıl, vade 17 yıl; en düşük gelir grubuna ait bir ülke ise ödemesiz dönem 5 yıl ve vade 20 yıl olmaktadır.

1.8. Dünya Bankası Tarafından Sağlanan Kredilerinin Kullanım Koşulları

Dünya Bankası'ndan kredi kullanılabilmesi için anlaşma hazırlanması gerekmektedir ancak bu anlaşmaya dayanarak kredi kullanımı gerçekleştirilmektedir. Bu anlaşma önceden açıklanan usul ve kaideye göre hazırlanması, banka ile finansman talebinde bulunan üye ülke yetkilileri arasında imzalanması gereklidir. Dünya Bankası ile yapılan bu anlaşmalar, farklı durumları işaret etmek üzere farklı isimler alır.

- Eğer kredi, bir yatırım projesi ise veya uyarlanma programı içinse ve doğrudan doğruya üye ülke hükümetine temin ediliyorsa; imzalanan anlaşma bir Kredi Anlaşması'dır (Loan Agreement).
- Banka ile bir proje hazırlanacak ise ve bir anlaşma imzalanıyorsa, bu bir Mektup Anlaşması'dır (Letter Agreement).
- Hibe Anlaşması (Grant Agreement) ise bankanın idare ettiği emanet fonlarından hibe alınması durumuyla ilgili imzalanan anlaşmanın adıdır.

Banka, üye ülkelerin farklı tüzel kişiliğe sahip bulunan kamu kurum ve kuruluşların yatırım projelerine de finansman sağlamaktadır. Ancak bu durumlarda Banka, kredinin geri ödenmesini garantiye altına almak için üye ülkenin teminatını talep etmektedir. Ülkemizde Dünya Bankası'ndan sağlanan kredilere teminat görevi Hazine Müsteşarlığı tarafından yerine getirilmektedir. Bu durumla ilgili iki ayrı anlaşmanın imzalanması gerekmektedir;

Banka projeyi yürütecek kamu kuruluş ve kurumları arasında proje anlaşması imzalanır. Projeyi yürütecek kuruluşların aldığı krediye garanti vermek üzere Dünya Bankası ile Hazine Müsteşarlığı (Mali Ajan) arasında garanti anlaşması imzalanır. İmzalanan anlaşmadan krediye alan ve projeyi uygulayan kurum adına üye ülkenin merkez bankasında veya bir ticari bankada serbestçe çevrilebilir, döviz cinsi üzerinden bir özel hesap açılır. Bu özel hesabın işleyişi ise anlaşmanın türü ve şartlarına değişmektedir.

Anlaşmaya göre dönemlere ayrılmış ve ödenmesi bir zamana başlanmış krediler, taahhütler gerçekleştikçe özel hesaba yatırılır. Kredilerin kullanım şartlarının kontrol edilmesi Dünya Bankası bakımından büyük önem taşımaktadır. Neredeyse tüm anlaşma metinlerinde banka tarafından yapılacak kontrollere ilişkin hükümler bulunmaktadır. Bu metinlerde kredi kullanımlarının bankanın isteklerine göre yapılıp yapılmadığının bağımsız denetim şirketleri tarafından kontrol edilmesi ve bankaya rapor bildirilmesi öngörülmektedir.

Dünya Bankası, kredi anlaşması içerisinde yapılacak satın alma ve ihale işlemlerinde genel yöntem olarak “uluslararası ihale yöntemi” örnek alınmaktadır. Bununla birlikte istisna olarak, satın alınacak mal veya hizmetin çeşitleri, tutarları vs. göz önünde tutularak diğer ihale yöntemlerinin uygulanması imkân tanınabilmektedir. Bankanın mevzuatı gereğince bu ihalelere katılmak isteyenler, Banka üyesi bir ülkeye ait olmalıdır.²⁷

1.9. Dünya Bankası’ndan Kullanılan Kredi Geri Ödeme Koşulları

Dünya Bankası’nın işlevlerini eksiksiz olarak yerine getirebilmesi için Banka’dan temin edilen kredi borçlarının zamanında ödenmesi gerekmektedir. Bu nedenle Dünya Bankası, kredilerinin geri ödenme sürelerinin kontrol edilmesi bakımından ülkeleri ortalama kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasıla baz alınmak suretiyle üç bölüme ayırmıştır. Bunlar düşük, orta ve en yüksek gelir seviyesine sahip ülkeler olarak ifade edilen gruplardır.

Öte yandan kredilerin geri ödenmesinde iki yöntem uygulanmaktadır. Bunlardan,²⁸

- Eşit tutarlı ödeme yönteminde geri ödenecek tutar, temin edilen kredinin ödemesi olmayan dönem haricinde kalan yıl sayısına bölünmek suretiyle her yıla eşit miktar düşecek şekilde hesaplanır.
- Artan tutarlı ödeme yönteminde ise geri ödeme miktarı düşük olan tutardan başlamak suretiyle artan oranlı olarak hazırlanmaktadır.

İlaveten kredi geri ödemeleri koşulları her grubun yapısına göre değişebilmektedir. Bu kapsamda IDA kredi verdiği üye ülkelerin geri ödemesinde,

²⁷Ergül, Halisçelik, ”Dünya Bankası’nın Yapısı, Faaliyetleri ve Türkiye’de Finansmanı Dünya Bankasınca Sağlanan Kredilerin ve Etkilerinin Değerlendirilmesi”, yüksek lisans tezi , Adana 2008

²⁸Kaya, s. 31.

ödemeler dengesi sorunu yaşamamalarına dikkat etmektedir. Bu tür ülkeler çoğunlukla belirli bir büyüme ve kalkınma hızını yakalayabilmek için yüksek sayıda donatım, makine ve üretimde kullanmak üzere girdi malları ithal etmek durumundadırlar. Hâlbuki bu üye ülkelerin döviz gelirleri, çoğunluk olarak ihtiyaçlarına oranla oldukça sınırlı düzeydedir. Bu nedenle üye ülkelerin borçlarını her zaman konvertibl dövizle ödemesi şartı aranmamaktadır.

1.10. Dünya Bankası’ndan En Çok Kredi Kullanan Ülkeler ve Sektörler

Ülkelerin 1990-2009 döneminde kullanmış oldukları kredi miktarlarının sektörel dağılımı şu şekilde gerçekleşmiştir: Türkiye’nin kullanmış olduğu kredilerde ilk üç sırayı sırasıyla kamu yönetimi-hukuk-adalet, enerji-madencilik ve endüstri-ticaret almıştır. Arjantin’in kullanmış olduğu kredilerde ilk üç sırayı sırasıyla kamu yönetimi-hukuk-adalet, finans ve sağlık-diğer sosyal hizmetler almıştır. Mısır’ın kullanmış olduğu kredilerde ilk üç sırayı sırasıyla enerji-madencilik, finans ve ulaşım almıştır. Güney Kore’nin kullanmış olduğu kredilerde ilk üç sırayı da sırasıyla finans, endüstri-ticaret ve tarım-balıkçılık-ormancılık almıştır. Hindistan’ın kullanmış olduğu kredilerde ilk üç sırayı da sırasıyla tarım-balıkçılık-ormancılık, enerji-madencilik ve sağlık-diğer sosyal hizmetler almıştır. Nijerya’nın kullanmış olduğu kredilerde ilk üç sırayı da sırasıyla eğitim, enerji-madencilik ve sağlık-diğer sosyal hizmetler almıştır.

Tablo 7’de görüleceği gibi ülkelerin kullandığı kredi önceliklerinin benzerliklerine bakıldığında tarım-balıkçılık-ormancılık alanında Güney Kore ve Hindistan’ın yoğun kredi kullandığı görülmektedir. Eğitim alanına önceliği sadece Nijerya’ya yer vermektedir. Enerji-madencilik alanına ise Türkiye, Mısır, Hindistan ve Nijerya’nın öncelik verdiği görülmektedir. Finans alanında Arjantin, Mısır ve Güney Kore’nin öncelik verdiği anlaşılmaktadır. Sağlık-diğer sosyal hizmetler alanına ise Arjantin, Hindistan ve Nijerya’nın öncelik verdiği görülmektedir. Kamu yönetimi-hukuk-adalet alanına da Türkiye ve Arjantin’in öncelik verdiği anlaşılmaktadır. Ulaşım alanına ise sadece Mısır’ın öncelik verdiği görülmektedir.

Tablo 7. Seçilmiş Ülkelerin 1990- 2009 Döneminde Dünya Bankası'ndan Kullanmış Olduğu Kredilerin Karşılaştırılması (Milyon \$)

ÜLKE-SEKTÖR	Türkiye	Mısır	Arjantin	Güney Kore	Nijerya	Hindistan
Tarım-Balıkçılık-Ormanlık	1.529	841	535	405	552	8.163
Eğitim	794	256	1.142	-	1.649	2.824
Enerji-Madencilik	3.593	1.288	503	220	1.219	7.859
Finans	1.832	1.172	4.722	5.102	38	1.285
Sağlık-Diğer Sosyal Hizmetler	731	189	3.855	30	1.157	5.770
Endüstri-Ticaret	3.129	795	498	2.148	-	3.654
Kamu Yönetimi-Hukuk-Adalet	6.697	46	5.172	182	816	4.083
Ulaşım	734	875	3.446	200	756	4.013
Su-Atık Su	839	146	1.763	259	1.014	2.462
Bilgi ve Haberleşme	-	-	-	-	225	74
Toplam [Milyon Dolar]	19.883	5.609	21.638	8.547	7.428, 91	40.190
Kişi Başına Kullanılan Kredi[Dolar]	304	86	598	185.24	62	40.62
Kullanılan Kredinin GSYH'ye Oranı	6, 58	7.33	9.60	1.61	12.94	7.95

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, *Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu*

Ülkelerin kullanmış olduğu kredilerin nüfuslarına oranına bakıldığında ise; 1990-2007 dönemindeki ortalama nüfusa göre kişi başına en çok krediyi 598 milyon ABD Doları ile Arjantin, en az krediyi de 40 milyon ABD Doları ile Hindistan kullanmıştır. Türkiye ise kişi başına kullandığı 304 milyon ABD Doları kredi ile seçilmiş 6 ülke arasında ikinci sırada yer almıştır. Ülkelerin nüfusa göre kullanmış oldukları kredi miktarı aşağıdaki Tablo 7' deki gibidir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ KOBİ İŞLETMECİLİĞİ VE EKONOMİNİN GELİŞMESİNDE KOBİ'LERİN ROLÜ

KOBİ'lerin tarihsel süreçte meydana gelmesi, gelişmesi, büyümesi noktasında iktisadi olarak gelişmiş ülkeler başı çekmektedir. Bu ülkeler KOBİ'lere ilişkin yasal güvencelerin verilmesinde, gelişmelerinin temin edilmesinde gerekli olan ortamı sağlama hususunda dünyanın birçok ülkesine örnek teşkil edebilecek uygulamaları hayata geçirmişlerdir. Destek programlarının özellikle KOBİ'lere yönelik olmasının temelinde, bu işletmelerin büyüme ve istihdam yaratma kapasitelerinin büyük işletmelere nazaran daha yüksek olması bulunmaktadır.

KOBİ'lerin, ülkelerin beşerî, sosyal ve ekonomik özellikleri bakımından göz önüne alındığında; sanayileşme, sağlıklı kentleşme, ticaret ağının yaygınlaşması ve toplumsal refahın artması yönlerinden önemlidir. KOBİ'ler yaygınlaştıkça ekonomik faaliyetlerin ülkenin bütününe yayılması söz konusu olacaktır. Bu ise bölgesel kalkınmaya ve dengeli nüfus politikasının uygulanmasına zemin hazırlayacaktır.

Sanayi tesisleri ülkenin belirli bir alanında toplanmayacak ve iç göçe lüzum kalmayacaktır. Diğer bir ifade ile bölgesel gelişmişlik farklılıkları giderilmiş olacaktır. Ayrıca her bölgenin kendine has ekonomik faaliyetleri oluşacağından dolayı ülke genelinde üretim çeşitliliği artacaktır. Böylece dünya genelinde farklı ihracat pazarlarında rekabet gücü elde edilmiş olacak ve zamanla kalifiye eleman yetiştirme gücü gelişebilecektir.

KOBİ'lerin kurulması ve faaliyetlerine devam edebilmeleri çoğu zaman büyük bir özveriye bağlıdır. KOBİ'ler daha ziyade aile desteği ve bireysel borçlanma yoluyla, maddi yoksunluk içerisinde kurulmaktadır. Sermaye yetersizliği yenilikçi ve yüksek teknolojiye dayalı yatırımların yapılmasını engellemektedir. Bu nedenle KOBİ'ler faaliyetlerini klasik alanlarda sürdürebilmektedir. Katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi için Dünya Bankası, AB vb. kuruluşların KOBİ'leri desteklemeleri ekonomik kalkınma için hayati öneme sahiptir.

Çalışmamızın bu bölümünde KOBİ kavramı ve çeşitli KOBİ tanımları üzerinde durulduktan sonra Türkiye'deki KOBİ işletmeciliği kavramı ve ekonominin gelişmesinde ki KOBİ'lerin rolü analiz edilecektir.

2.1. KOBİ Tanımı

KOBİ dünya genelinde kullanılan bir kavram olmasına rağmen üzerinde uzlaşılan tek bir KOBİ tanımı bulunmamaktadır. KOBİ'ler el sanatları ürünlerinin atölyelerinden başlayarak en büyük fabrika kuruluşlarına kadar geniş bir çerçevede içerisinde bulunduğu için heterojen bir yapıya sahiptir. Öncelikle KOBİ'lerin büyük ölçekli işletmelerin birer minyatürleri olmadığına belirtilmesi gerekmektedir. Bu nedenle KOBİ'ler ile büyük ölçekli işletmeler arasındaki farkların belirgin bir şekilde ortaya konması elzemdir.

KOBİ tanımlarını nicel ve nitel kriterler yönünden iki sınıfta incelemek mümkündür. Buna göre nicel kriterler arasında; çalışan sayısı, işletme sermayesinin tutarı, satış hasılatı, aktif toplamı, makine, tezgâh vb. üretim araçlarının sayısı ve kapasitesi, katma değer vb. kavramlar bulunmaktadır. Nitel kriterler ise; sınırlı sermaye, finansal yetersizlik, girişimcinin işletmesiyle özdeşleşmesi ve bağımsız yönetim, işletmenin sahip olduğu pazarlık gücü vb. konulardır.²⁹

Bu kapsamda nicel ölçütlere; belirli bir süre içinde ödenen ücret veya aylıkların toplamı, enerji miktarı ve türü, hammadde, yarı mamul vb. maddeler eklenebilmektedir. Nitel ölçütlere ise işletmelerde yönetimin; sermaye sahiplerinden tek kişi, küçük veya büyük payı elinde bulunduran grubun elinde olması, faaliyetlerin belirli bir bölgeye, ülkeye veya uluslararası çevreye yönelmiş olması, pazarın büyüklüğü, kullanılan teknoloji, faaliyette bulunulan iş kolu ve Ar-Ge çalışmalarını ilave etmek mümkündür.³⁰

Nicel yaklaşımlara gerekçe olarak gösterilen sebepler, işletmelerin niteliksel verilerle değerlendirilmesinde kesin, nesnel ve net bir gruplandırmanın yapılamayacağı yönündedir. Nitel veriler ışığında yapılan değerlendirmelerin gerekçesi ile ülke koşulları nazarında gerçekleştirilmesi ve girişimcilerde bulunan niteliklerin ön plana çıkarılmasıdır.³¹ Bu ölçütler KOBİ'leri büyük ölçekli işletmelerden ayıran farklılıkları sistematik bir şekilde ifade edebilmek için geliştirilmiştir.

²⁹Tamer Koçel, Büyüyen İşletmelerde Karşılaşılan Yönetim ve Organizasyon Sorunları, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 1993, s. 10.

³⁰Süleyman Karataş, Sanayileşme Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Veli Yayınları, İstanbul, 1991, ss. 37-38.

³¹Tamer Müftüoğlu, Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, (Sorunlar & Öneriler), 2. Baskı, Sistem Matbaası, Ankara, 1991, s. 99.

Diğer yandan KOBİ'ler sınıflandırılırken işletmenin bağımsız olup olmadığı da incelenmektedir. Zira KOBİ olarak nitelendirilen bir işletmenin, bir holding veya çok uluslu şirketle organik bağının bulunmaması elzemdir. Bu sebeplerle, nicel ölçütler, KOBİ'lere devlet tarafından sağlanan çeşitli teşvik politikalarının tarafsız ve objektif olarak uygulanmasında ön plana çıkabilmektedir. Bununla beraber literatürde KOBİ tanımı yapılırken nicel ve nitel ölçütler birlikte ele alınmaktadır.

2.2. KOBİ İşletmeciliğinin Çeşitli Kuruluşlara Göre Tanımları

Dünya genelinde farklı KOBİ tanımları mevcuttur. Bunun nedeni ülkelerin gelişmişlik düzeylerine ve sosyo-ekonomik durumlarına bağlı olarak değişebilen işletme büyüklükleridir. Genel anlamıyla KOBİ'ler sermayeden ziyade emeğe dayanan, hızlı karar alma yeteneğine sahip, düşük düzeyde üretim giderleri olan ve bulunduğu pazarı hakimiyet altına alamayan işletmelerdir.

Ülkelerin KOBİ tanımlarının sermaye veya işçi sayısına göre değişkenlik gösterdiği ifade edilebilmektedir. İlaveten hem ciro hem sermaye hem de işçi sayısı da baz alınabilmektedir. Buna göre Bangladeş, Endonezya, Hindistan, Nijerya gibi ülkeler KOBİ'leri tanımlarken sermaye kriterini esas almaktadır. OECD ülkeleri başta olmak üzere Brezilya, Malezya, Tayland gibi ülkeler ise işçi sayısını baz almaktadır. Türkiye'nin de aralarında bulunduğu AB ülkeleri, ABD, Japonya, Filipinler gibi ülkeler ise ciro, sermaye ve işçi sayısını ölçü almaktadır.

Tablo 8. Ülkelerin KOBİ Tanımlarını Belirleyen Ölçütler

ÖLÇÜLER	SERMAYE	İŞÇİ SAYISI	CİRO, SERMAYE, İŞÇİ SAYISI
Ülkeler	Hindistan Gana Nijerya Nepal Bangladeş Kenya Sri Lanka Endonezya	OECD Tayland Brezilya Malezya	ABD AB Türkiye Peru Sudan Filipinler Japonya Venezüella

Kaynak: DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2000, ss. 82-83, Akt: Mehmet Cansız, Türkiye'de KOBİ'ler ve KOSGEB, Uzmanlık Tezi, DPT Yayın No: 2782, Ankara, 2008, s.3, <http://docplayer.biz.tr/2020645-Ozet-planlama-uzmanligi-tezi-turkiye-de-KOBİ-ler-ve-kosgeb-mehmet-cansiz.html>, Erişim Tarihi: 01.02.2016.

2.2.1. Avrupa Birliği Ülkelerinde KOBİ Tanımı

AB, ortak bir KOBİ tanımı yapmadan önce üyelerinin her biri kendi durumlarına has ölçütler belirleyerek farklı KOBİ tanımları yapmaktaydı. Bu ölçütler daha ziyade nicel olup her ülke üretim teşvikleri ve istatistiksel bilgiler üretmek amacıyla ayrı tanımlar belirlemekteydi. Avrupa Komisyonu'nun 2003 yılında kabul edip 01.01.2005 tarihinden itibaren uygulamaya konan KOBİ tanımı hem nicel hem de nitel ölçütleri baz almaktadır.

Avrupa Birliği Ülkelerinde çalışan sayısının; mikro boy işletmelerde 10' dan az, küçük boy işletmelerde 50' den az ve orta boy işletmelerde 250' den az olması şarttır. Firmaların yıllık net satış hasılatı olan ciroları ise; mikro boy işletmelerde 2 milyon Euro'dan az olması, küçük boy işletmelerde 10 milyon Euro'dan az olması ve orta boy işletmelerde 50 milyon Euro' dan az olmaması gerekmektedir. Ciro yerine yıllık mali bilanço toplamı da baz alınabilmektedir. Buna göre mikro ve küçük boy işletmelerde sınır değişmezken orta boy işletmelerin yıllık bilanço toplamı 43 milyon Euro' yu geçmemelidir.³²

AB'de toplam işletmelerin büyük bir çoğunluğunu oluşturan KOBİ'ler toplam istihdamın yaklaşık üçte ikisini ve katma değerin de yarısından fazlasını meydana getirmektedir. Sahip oldukları etkin ve esnek yapıları sayesinde KOBİ'ler ekonomik büyümeyi teşvik edip önemli ölçüde istihdam oluştururken rekabetçi piyasa koşullarına da uyum sağlamaktadır. Böylece KOBİ'ler yenilikçi üretim politikalarının gelişmesine katkı sunmaktadır.

Tablo 9'da incelenebileceği üzere Avrupa Birliği'nde toplam KOBİ sayısı 22 milyondan fazla olup bunun %92, 7'sini mikro, %6, 1'ini küçük ve %1'ini de orta ölçekli işletmeler oluşturmaktadır. AB'de toplam istihdamın %66, 9'unu KOBİ'ler ve geri kalanını da büyük ölçekli işletmeler sağlamaktadır. Bu bağlamda çalışanların %29, 2'si mikro, %20, 4'ü küçük ve %17, 3'ü de orta ölçekli işletmelerde çalışmaktadır. Katma değerin ise %57, 8'ini KOBİ'ler ve %42, 2'sini büyük ölçekli işletmeler meydana getirmektedir. Bu kapsamda katma değerin %21, 1'ini mikro, %18, 2'sini küçük ve %18, 5'ini orta ölçekli işletmeler oluşturmaktadır.

³²European Commission, What is an SME?,http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/sme-definition/index_en.htm, Erişim Tarihi: 04.02.2016.

Tablo 9. Avrupa Birliği Genelinde KOBİ'ler (2014-2015)

	Mikro Ölçekli	Küçük Ölçekli	Orta Ölçekli	Toplam KOBİ	Büyük Ölçekli	Toplam
KOBİ Sayısı	20.710.324	1.373.365	224.811	22.308.500	43.766	22.352.260
Yüzde (%)	92.70	6.10	1.00	99.80	0.20	100
Çalışan Sayısı	39.274.088	27.452.716	23.257.412	89.984.216	44.438.724	134.422.944
Yüzde (%)	29.20	20.40	17.30	66.90	33.10	100
Katma Değer (Milyar Euro)	1.358	1.169	1.188	3.715	2.710	6.425
Yüzde	21.10	18.20	18.50	57.80	42.20	100

Kaynak: European Commission, Annual Report on European SMEs, 2014/2015, November 2015, s. 85.

2.2.2. Dünya Bankası'nda KOBİ İşletmeciliği

Dünya Bankası'nın KOBİ'leri destekleyici pek çok kredi enstrümanı olmasına karşın net bir KOBİ tanımı bulunmamaktadır. Dünya Bankası'nın ayırımına göre ülkelerin gerek iktisadi gerekse kurumsal yapıları baz alındığında işletmeler; küçük, orta ve büyük ölçekli olarak belirlenmiştir. Bunda ki en yaygın kıstas ise çalışan kişi sayısıdır. Tablo 7 incelendiğinde üretim sektöründe 49 çalışan sayısını geçmeyen işletmeler küçük ölçekli, 50 kişi ile 249 kişi arası çalışanı olan işletmeler de orta ölçekli KOBİ'ler olarak kabul edilmektedir. İşçi sayısı 250'den fazla olanlar ise büyük ölçekli işletmelerdir.

Söz konusu ölçütler Dünya Bankası kredileri için bağlayıcı olmamakla beraber genel itibarıyla ülkelerin KOBİ tanımlamalarında sınırın 100 ila 500 çalışan olarak kabul edilmesi tartışılmaktadır. Tarım ve hizmet sektörlerinde ölçek ise ülkelerin ekonomik ve kurumsal yapılarına uygun tanımlamaların yapılması gerektiği ileri sürülmektedir.

Tablo 10. Dünya Bankası KOBİ Tanımı

Ölçek	Çalışan Sayısı
Küçük Ölçekli İşletme	<50
Orta Ölçekli İşletme	<250
Büyük İşletme	250 ≤

Kaynak: Thorsten Beck ve Aslı Demirgüç Kunt, *SMEs, Growth and Poverty*, Public Policy for the Private Sector, The World Bank Group, No: 29898, Washington, February 2004, s. 2, <https://www.openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/11278/298980PAPER0VP02681private.pdf?sequence=1>, Erişim Tarihi: 03.02.2016.

2.3. Türkiye’deki KOBİ İşletmeciliğinin Tanımı, Yeri ve Önemi

Türkiye’de 2006 yılına kadar KOBİ’lere ilişkin kurumlar bazında farklı tanımlamalar mevcuttur. Bu kapsamda geçmişte 1927 yılında TBMM tarafından kabul edilen Teşvik-i Sanayi Kanunu’ndan 1956 yılında yürürlüğe giren Türk Ticaret Kanunu’na kadar çeşitli yasalarda ve Hazine Müsteşarlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü, Devlet Planlama Teşkilatı, Dış Ticaret Müsteşarlığı ve KOSGEB gibi kamu kurum ve kuruluşlarınca çeşitli KOBİ tanımları yapılmıştır. İlaveten bazı ticaret ve sanayi odaları tarafından ve Eximbank, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, Halk Bankası, Vakıfbank, Ziraat Bankası ile bazı özel bankalar tarafından farklı tanımlar da üretilmiştir.

AB’nin 2005 yılında yürürlüğe koyduğu KOBİ tanımının hemen ertesinde Türkiye, 18.05.2006 tarihinde AB ile uyumlu bir KOBİ tanımı yapmıştır. Böylece yurtiçindeki kurumlar arasındaki farklı tanımlamalar ortadan kaldırılmıştır. Günümüzde KOBİ’ler niteliklerine, sınıflandırılmasına ve uygulamalarına ilişkin esaslar; çalışan sayısı, ciro ve bilanço toplamı dikkate alınarak belirlenmektedir. Bu durum tıpkı AB’de olduğu gibi nicel ve nitel ölçütlerin bir arada kullanıldığını göstermektedir.

Türkiye’de çalışan sayısının; mikro boy işletmelerde 10’dan az olması gerekmektedir. Küçük boy işletmelerde 10-49 kişi arasında ve orta boy işletmelerde 50-249 kişi arasında olması şarttır. Firmaların yıllık net satış hasılatı olan ciroları ise; mikro boy işletmelerde 1 milyon TL’den az, küçük boy işletmelerde 8 milyon

TL'den az ve orta boy işletmelerde 40 milyon TL'den az olmalıdır. Ciro yerine yıllık mali bilanço toplamı da baz alınabilmektedir. Buna göre mikro, küçük boy ve orta boy işletmelerde tutar sınırı ciro sınırı ile aynıdır.³³

Tablo 11. Türkiye’de KOBİ Tanımı

Ölçek	Çalışan Sayısı	Ciro	Bilanço Toplamı
Orta	50-249	≤ 40 Milyon TL	≤ 40 Milyon TL
Küçük	10-49	≤ 8 Milyon TL	≤ 8 Milyon TL
Mikro	<10	≤ 1 Milyon TL	≤ 1 Milyon TL

Kaynak: KOSGEB, 2015-2018 KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, s. 9,

<http://cdd.kosgeb.gov.tr/694054f8531b4606ad463cbcaa9f785f7b95186100774aadb84df2c0e616309917d0d5cae49a4f748a3bbebe5d79b563c15dd1498e8545bfb3ab9cab1aca6eae910eb01416bd45fdb5ae7eff62a6c127/file.axd>, Erişim Tarihi: 04.02.2016.

2.4. Türkiye’deki KOBİ İşletmeciliğinin Güçlü ve Zayıf Yönleri

KOBİ’ler Türkiye’de büyük işletmelerle karşılaştırıldığında, yapısal farklılıklarından kaynaklanan birçok avantaj ve dezavantajları sahiptirler. KOBİ’lerin zayıf olan yönleri ile güçlü yönleri iki ayrı başlık altında ele alınmıştır.

2.4.1. İşletmelerin Güçlü Yönleri

KOBİ’lerin Küçük Bütçelerle ile Yatırım Yapabilmeleri: Mikro düzeyde bir KOBİ işletmesinin kurulması, büyük ölçekte bir işletme kurmaya oranla kıyaslandığında oldukça düşük maliyetler istemektedir. Bu sebep ile küçük bütçelerle KOBİ işletmeleri hızlıca kurulup faaliyete başlayabilirler.

Piyasa Koşullarına Uyum Sağlama Kabiliyetleri: Küçük işletmeler piyasa koşullarına hassas olduklarından dolayı piyasada ki her harekete duyarlıdır ve piyasada ki tüketicilerle her seviyede yakın çalıştıklarından dolayı, tüketicilerin

³³KOSGEB, 2015-2018 KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, s. 9,
<http://cdd.kosgeb.gov.tr/694054f8531b4606ad463cbcaa9f785f7b95186100774aadb84df2c0e616309917d0d5cae49a4f748a3bbebe5d79b563c15dd1498e8545bfb3ab9cab1aca6eae910eb01416bd45fdb5ae7eff62a6c127/file.axd>, Erişim Tarihi: 04.02.2016.

isteklerini, sorunlarını anında değerlendiren, gerekli değişiklikleri karşılayabilmektedirler. Küçük işletmelerin bu esnek oluşum yapıları KOBİ'lerin yeniliklere daha açık hale getirmektedirler.

İstihdam Oluşturma Yapıları ve Yönetim Şekli: Büyük ölçekli işletmeler, çalışmakta olan personellerini işten çıkartıp küçülme yoluna hızlıca girebilmekte ya da çalışan personellerini zorunlu izne tabi tutarak gibi istihdam ve finansal sorunlarını azaltmada küçük işletmelere göre bu iki yola fazla başvurmaktadır. Mikro düzeyde olan küçük işletmeler genellikle çalışacak personel bulma konusunda seçim yaparken daha tecrübesiz ve yeni mezun personel alma gibi istihdam seçeneklerine yönelmektedir. Bu yöneliş personel maaş giderlerin düşük olmasına küçük ölçekli işletmelerin giderlerinin az olmasına neden olmaktadır. Büyük işletmeler ise büyük bir çoğunluğu alanında uzman ve kalifiyeli personel gibi istihdam etme politikası uygulamaktadır. Büyük işletmelerin çalışanlarına ödeyecekleri ücret düzeyleri küçük işletmelerine göre çok daha yüksek tutarlardadır. Bununla birlikte KOBİ'lerde yönetim kadrosu sayısının azlığı ile işçi sayısının düşük olmasından dolayı işletme tarafından alınan kararlar daha süratli ve etkili bir şekilde alınabilmektedir.

Müşterilerle ve İşletme Çalışanları ile Yakın İlişkiler Kurabilme: KOBİ'ler piyasadaki müşterilerle her seviyede daha yakın çalışmalarından dolayı, müşterilerinin taleplerini, karşılaştıkları sorunları anında belirleyip çözmek için, gerekli girişimleri gerçekleştirmektedirler. İşletmelerin, işletme personelleriyle arasındaki ilişkinin sağlam, yakın ve samimi olması, işletme çalışanlarının işletmeyi daha çok sahiplenmesine neden olmaktadır. İşletme personelleriyle kurulan yakın ilişki neticesi sonucunda personellerin kendi görevleri dışında ek işlerde de aktif rol olmasını sağlamaktadır.

Üretim Şekilleri: Emek yoğun çalışan ve sınırlı miktarda arz-talep ilişkisiyle üretim yapan, müşterilerin değişen talep ve beklentilerine göre üretim yapmaları sebebi ile büyük işletmeler ile rekabete girmezler. Ürettikleri mal ya da hizmetlerin önceden belirlen müşterilere yapılmasından dolayı, ürettikleri malların talep görmemesi, satılamaması ve malların stoklarında kalması gibi bir riskle karşılaşmazlar.³⁴

³⁴Öğr. Gör. Aynur Arslan BURŞUK, "KOBİ'lerin Ekonomik ve Sosyal Sisteme Katkıları, Güçlü ve Zayıf Yönleri, http://kulamyocu.cbu.edu.tr/db_images/site_212/file/Giri%C5%9Fimcilik3.pdf

2.4.2. İşletmelerin Zayıf Yönleri

Piyasada Tek Başına Olma ve Kalifiye Eleman Yokluğu: İş hayatı var olan işletmeler zaman içerisinde gelişip büyürler. Bu büyümeyle birlikte iş gücü talepleri artar, bu taleple birlikte daha çok kalifiye elemana ihtiyaç duyarlar. Fakat küçük işletmeler büyük işletmelere göre bu konuda zayıf kalmaktadırlar. Çünkü küçük işletmeler kalifiye eleman çalıştırmak için gerekli olan bütçeye büyük işletmelere nazaran sahip değildir.

Yeterli Sermaye Sahip Olamama: Küçük işletmeler çoğunlukla sınırlı bir öz sermaye ile hayatına giriş yaparlar. Genellikle sahip oldukları kısıtlı öz sermaye sadece işletmeyle ilgili sınırlı ihtiyaçları karşılamakla kalmaktadır. Bu yüzden işletmeler finansal açıdan sağlam bir yapıyla kurulmazlar. Kısıtlı bütçe ve sermayeyle kurulan bu işletmeler finansör aktörler olan bankalar ve kredi veren finans kuruluşların dan bekledikleri desteği alamazlar. Aynı zamanda KOBİ'lere sağlanan kredilerde çoğunlukla faiz oranlarının yüksek tutulması, kredi vadelerinin kısa olması ya da talep edilen kredi miktarından daha yüksek bir tutarda ipotek istenmesi küçük işletmeler için olumsuz durumlardandır.

Vergi sistemi ve Mevzuattaki Sorunlar: Türkiye'de küçük veya orta ölçekli işletme kurma girişimlerinde bulunan bir işletmeci, yapmayı planladığı işin durumuna göre yaklaşık 60 farklı kamu kuruluşuna başvurup istenen belgeleri temin etmek zorundadır. Bu durum işletmelerin açılış süreçlerinin uzamasına neden olmaktadır. Aynı zamanda Türkiye'nin her bölgesindeki küçük işletmecilerin aynı oranda vergi ödemeleri gibi bölgesel farklılıklar göz önünde bulundurulacak olursa ayrı bir olumsuzluk olarak önem arz etmektedir.

Küçük işletmeler de çalışan personellerin ücretleri üzerinden alınan vergi ve fonların fazlaca olması diğer önemli bir olumsuz durum teşkil etmektedir. İşletmelerde yaşanan küçülmelerde, emek yoğun çalışma ortamı genişlediğinden dolayı, işletmelerde ki ücret üzerinden alınan vergi ve fonlar işletmelere işletmelere vergi yükü olarak binmektedir.

Teşkilatlanma yetersizliği: Türkiye de bölgesel anlamda her bölgede yoğun olarak yaygınlaşan ve çalışan KOBİ'lerin sorunlarını ve seslerini yeterli düzeyde duyuramamaktadırlar. Bu durumun en büyük sebeplerinden biri de büyük işletmeler gibi birlikler oluşturmamalarından kaynaklanmaktadır. Büyük işletmeler,

dış dünya uyumlu ilişkilerini devam ettirebilmek ve piyasa aktif rol almak için (TÜSİAD) Türkiye Sanayi ve İş Adamları Derneği. (MÜSİAD) Müstakil Sanayi ve İşadamları Derneği gibi birlikler kurmuşlardır. KOBİ'lerin bu gibi birlikler kurması daha güçlü hala gelmesine katkıda bulunacaktır.

2.5. Türkiye'deki KOBİ İşletmeciliğinin Sorunları ve Çözüm Önerileri

Türkiye'de zaman zaman, KOBİ'lere destek veren kuruluşlar KOBİ'ler tarafından yeterli talep ve istek görememekten yakınırken KOBİ'ler ise kendilerine ihtiyaç duydukları yeterli desteğin kurum ve kuruluşlarca verilmediğini belirtmektedirler. Türkiye de yaşanan KOBİ'ler arasında örgütlenememe ya da kuruluşlara ulaşamama noktasında yaşanan sorunlar ülke ekonomisine en önemli katkısı sağlayan KOBİ'lerin gelişmemesi noktasında başlıca rol oynamaktadır. Bu sebeple KOBİ kurum kuruluşlara sahada daha aktif rol oynamalıdır.

Türkiye'de düşük ihracat potansiyeline sahip KOBİ'ler, ülke çapında ihracatın yüksek düzeylere gelmesindeki engellerin başında gelmektedir. Türkiye'de ki işletmelerin dağılımı, orta düzeyli işletmeler bazında ihracat ile birlikte üretkenlik düzeyinin yükselmesi bakımından işletmelerde dinamizm noksanlığının varlığını göstermektedir. İhracat büyümesi temelde büyük veya büyümekte olan ve diğer işletmelere nazaran mühim düzeyde üretkenliğe ilişkin üstünlük sağlayacak düzeyde çalışan işletmelerce gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla KOBİ'lerin ihracata başlaması ve varlıklarını sürdürmesi zorlaşmaktadır.

Türkiye'de toplam istihdamın ve büyük bir kısmının KOBİ'ler tarafından sağlandığı göz önüne alındığında bu tür işletmelere yönelik desteklerin artması gerekmektedir. KOBİ'lerin ekonomideki yeri Dünyada ki gelişmiş ülkeler seviyesinde olsun; gelişmekte olan ülkeler seviyesinde olsun faaliyet yüzdesi neredeyse %95 bir örnek olarak; AB ülkeleri toplamında aktif olarak çalışan işletme sayısı %98'i; Türkiye'deki işletmelerin %98-99'u KOBİ'ler oluşturmaktadır. Yani KOBİ'ler ekonomi de sağlanan istihdamın yüksek olması, yapılan ihracatın ve cironun %75-80'ini gerçekleştirme mevcudiyetine sahiptir.

Türkiye'de KOBİ'lere sağlanan uygun destekler, aslında ekonominin çok büyük bir kısmına sağlanan desteği ifade etmektedir; büyüme, ihracat ve istihdam gibi hedeflerini gerçekleştirmek anlamına gelmektedir. Bu KOBİ'ler Türkiye

ekonomisinin büyümesi için desteklenmesi gerekli en önemli işletme yapıları olarak ön plana çıkmaktadır.

Türkiye’de kamu yöneticileri ve kurumlar son zamanlarda KOBİ’lerin ekonomi içerisinde ki öneminin farkında olduklarını söylemek mümkündür. TÜBİTAK, KOSGEB, Kalkınma Ajansları, Bankalar ve Kamunun ekonomi teşvik paketleri eliyle sağladığı fırsatlarla ülkemizde KOBİ’ler daha fazla desteklenmeye çalışılmaktadır. Aynı zamanda Türkiye’de KOBİ’lerin daha etkin ve için kısaca şu hususlara dikkat edilmeli;

Türkiye’de KOBİ’lerin desteklenme koşullarını incelediğimizde büyük şirketlerle aynı destek koşullarına tabi olduklarını görmek mümkündür. KOBİ’ler yapısından kaynaklanan kısıtlı öz sermaye ve yüksek faizle borçlanma gibi finansal problem yaşamaları sebebiyle genelde yüksek bütçe ve maliyet gerektiren Ar-Ge faaliyetleri ile inovasyon yatırımları yapamamaktadır. Kısıtlı bütçelerle risk taşıyan Ar-ge ve inovasyon projeleri KOBİ’ler tarafından yapılamamaktadır. Bu hususta devletin Ar-ge ve inovasyon projelerini KOBİ’lerin hayata geçirilmesi hususunda KOBİ’lere özel hukuksal ve kanun niteliğinde reformların yapılması gerekmektedir. KOBİ’ler açısından bu reformların yapılması etkin bir Ar-GE çalışma sistemi oluşturulması gereklidir.

Kamu tarafından sağlanan destek sisteminde ‘ulusal markalar’ ortaya çıkarma hedefi güdülmelidir. Günümüzde tüm gelişmiş ülkeler ekonomik gelişmişlik düzeylerini ‘ulusal marka’ olarak ifade ettiğimiz Dünya’da birçok ülkede faaliyet gösteren şirketleri ile sağlamıştır. Gelişmiş ülke statüsünde olan bu ülkeler, KOBİ’ler tarafından ‘ulusal marka’ olarak ortaya çıkan şirketleri tarafından ekonomik gelişmişliğe ulaşmışlardır.

Türkiye’de teşvik sistemi sistemsel olarak doğru bir şekilde çalışmamaktadır. Destek mekanizmaları işletmeleri en üst noktaya taşıyacak kadar sistemsel değildir. Teşvik sisteminde yapılacak olan değişikliklerle, teşvikler işletmeleri tamamlayıcı ve kapsayıcı hale getirilmelidir. Türkiye’de bulunan KOBİ’leri, Dünya’daki gelişmiş ülkeler düzeyinde oluşturulan büyük şirket yaratma örnekleri göz önüne alınarak, “büyük şirket yaratma” gayesiyle doğru yapısal reformlarla KOBİ’lerin altyapıları şekillendirilmelidir.³⁵

³⁵ Rıdvan Bozkurt, Gülnur Sönmez, ”KOBİ’lerin Verimlilik Sorunları ve Çözüm Önerileri”, 2004.

2.6. Türkiye'deki KOBİ İşletmelerini Kredi Bazlı Destekleyen Kurum ve Kuruluşlar

Gelişmekte olan ülkelerin kalkınma hedeflerini kredi ve hibe programlarıyla destekleyen uluslararası bir kuruluş olmasına rağmen şirketlere doğrudan kredi sunmamaktadır. Söz konusu kredi veya hibelerden yararlanabilmenin yolu, Dünya Bankası'nın ilgili ülkede anlaşmalı olduğu bankalara başvurmaktır. Bu kapsamda çalışmamızda; Kalkınma Banka Ajansları, KOSGEB, Eximbank, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı incelenecektir.

2.6.1. Kalkınma Banka Ajansları

Kalkınma Ajansları, kendilerine ait finansman (bütçe) yapısıyla, kendilerine özgü teknik altyapı mekanizmalarına sahip, kâr amacı gütmeyen, merkezi idare ile yerel idarelerin dışında kalan, kamu, özel sektör ve STK'ları bir araya getiren, düzey 2 bölgeleri esas alınarak Bakanlar Kurulu tarafından kurulan destekleyici bir kuruluş olarak faaliyet gösteren kalkınma birimleridir.

Gelecek zaman içerisinde sayıları 26 olacak Kalkınma Ajansları KOBİ'lerin için hazırlamış oldukları projelere hibe desteği de sağlamaktadır. Projelere sağlanan finansmanlara inşaat maliyetleri, makine teçhizat ve malzeme maliyetleri ve hizmet alım maliyet gibi maliyetler de dahil edilebilmektedir. Yapılan yatırım tutarının belli bir oranı karşılığı da hibe desteği olarak verilebilmekte, geri kalan tutar ise işletme tarafından diğer kaynaklarla (öz kaynak veya yabancı kaynak) finanse edilmesi beklenmektedir. (KOBİ'lerin Finansmana Erişimi ve Yararlanabilecekleri Destek Programları)

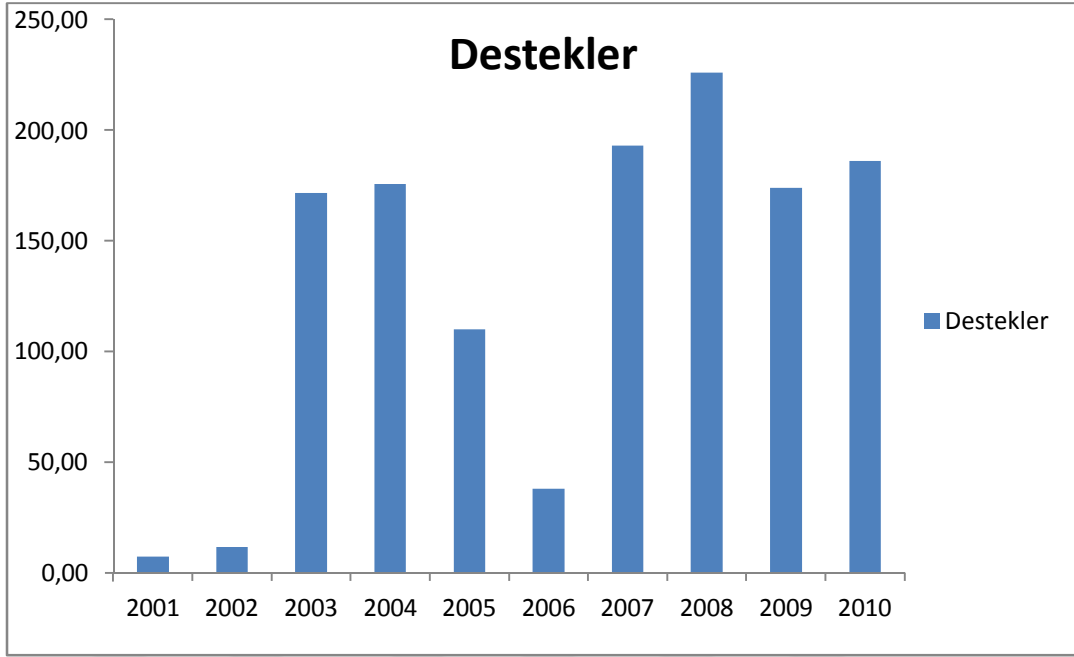
2.6.2. KOSGEB Destekleri

3624 sayılı Kanun ile kurulan KOSGEB, Türkiye'de İşletmelerin kredi taleplerinin karşılanması ile sosyal ihtiyaçların karşılanması amacıyla, küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin ekonomideki, verimliliğini, payını ve etkinliğini yükselmek, piyasada ki rekabet güçlerini ve düzeylerini artırmak, sanayideki gelişmeleri ekonomik gelişmelere uygun bir halde gerçekleştirmek üzere KOBİ'lere çok geniş bir alanda ve imkânda geri ödemeli ve ödemesiz destek sağlamaktadır.

Aynı zamanda KOBİ'lere destekleri bizzat veren ya da koordinasyonunu sağlayan ana kuruluştur.

KOSGEB desteklerini sıralayacak olursak;

- Girişimcilerin geliştirilmesi ve teşviki için uygun ortamlar hazırlamak,
- Teknoloji konusunda yardım ve hizmet sunmak,
- Küçük ve Orta Ölçekli sanayi işletmelerinin uluslararası kalite ve standartlarda mal üretmelerini temin etmek üzere kalite bilincini geliştirmek
- Küçük ve Orta Ölçekli sanayi işletmelerinin, Büyük sanayi işletmeleri ile entegrasyonunu temin etmek üzere yan sanayi ilişkilerini kuvvetlendirici tedbirler almak, işletmeler arası kondisyonu sağlamak.
- Bilgilendirme/e-ticaret hizmetleri
- Kredi Tanıtım ve Destek Hizmetleri: KOBİ'lere Krediye ulaşma konusunda destek sağlamak, KOSGEB tarafından sağlanan kredi ve mali kaynakların Öncelikle küçük işletmelerin etkin ve verimli kullandırılmasını sağlamak ve işletmeye olan katkısını artırmak, yurtiçinde ve yurtdışında var olan kredi kaynaklarını işletmelere tanıtmak ve bilgilendirmek
- Bölgesel Gelişmişliğe Destek: KOBİ'lerin Türkiye'deki bölgelerarası gelişmişlik farkları düzeylerini düşürmek ve ülkede ki iç göçleri azaltmak, bölgesel dengeli kalkınmayı desteklemek, piyasada işletmelerin rekabet seviyelerini artırmak, İşletmelerde ki istihdamın artırılması için, belirlenen bölgelerde KOSGEB tarafından "Ortak Kullanım Atölyeleri" desteklenmektedir.

Şekil 1. 1990-2007 Yılları arasında KOBİ'lere Sağlanan Destekler (Milyon TL)

Kaynak : KOSGEB 2008 10;KOSGEB Faaliyet Raporları, 2008-2010

Şekil 1 incelendiğinde KOSGEB tarafından KOBİ'lere sağlamış olduğu krediler 2003 yılı öncesi itibariyle çok düşük tutarlarda olduğu ve az sayıda işletmeler tarafından kullanıldığı görülmektedir. 2003 yılı sonu itibariyle KOSGEB'in yeniden yapılandırma çalışmaları sonucunda kullandırılan kredilerde bir artış söz konusu olmuştur. Bu artış yapılan ekonomik altyapı reformlarıyla da doğru orantılıdır. KOBİ'lere KOSGEB tarafından kamu bankaları üzerinden sağlanan bu kredi destekleriyle KOBİ'ler istihdama, ihracata yatırımlara olumlu yönde katkı sağlamışlardır.

2.6.3. Eximbank Kredileri

İhracatın geliştirilmesi için doğrudan Eximbank tarafından veya bankalar tarafından TL ve Döviz olarak kullandırılan bir kredi çeşididir. Bu kredi, Türk menşeli malların ihracatının yapılması aşamasında taahhüt doğuran ve fiyat avantajı sağlarsak-TL ve SÖİK-DVZ bütün sektörler için ihracatın sevk öncesi aşamasında kullandırılan kredilerdir. Bu krediler, taahhüt doğurmakta, imalatçıların finansmanı ihtiyaçlarını ucuz maliyetlerle gidermektedir. Krediden sadece ihracatçılar

faydalanmamakta, ihracatçılarla beraber imalatçılar ve imalatçı-ihracatçılar da yararlanabilmektedir.

Dünya Bankası ile KOBİ'lerce İhracat Finansmanı Aracılık Kredisinde kredi anlaşması bulunmaktadır.³⁶ Dünya Bankası kaynaklı aktarılan finansman Eximbank tarafından, ihracat işlemleri ve ihracat amaçlı yatırım projelerinin finansmanı yönünde kullanılmaktadır. Aynı zamanda ihracat yapan firmaların ve ülke dışında yatırım yapan girişimcileri özelliikli kredi programlarıyla da destek olunmaktadır. Bahsedilen kredi programları, garanti programları ve standart programlarının dışında kalan ama bu kredileri tamamlayan özellikteki kredi programlardır. Türk Eximbank'ın kredi programları içerisinde çok sayıda kredi türü ve uygulaması bulunmaktadır. Eximbank kaynağından kullandırılan kredi türleri ve uygulama esasları (faiz oranları, vadeler, firma limitleri ve diğer) ekonomide meydana gelen gelişmeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda değişebilmekte, değişikliklere ilişkin duyurular Türk Eximbank tarafından Bankalara bildirilmektedir.

Türk Eximbank kaynaklarından doğrudan kredi kullandırılması uygun bulunan firmaların bu tür kredi taleplerinde teminat istenmektedir. Yasal statüsüne bakılmaksızın bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden, yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosu 40 Milyon TL'yi aşmayan, bağımsız işletme tanımına giren, imalatçı ihracatçı özelliğine sahip mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler kısaca KOBİ'ler ihracat taahhüdünü karşılığında ve malların serbest dövizle ihracat edilmesi koşulu ile kredilendirilir.

2.6.4. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, sanayi ve KOBİ politikalarının oluşturulmasında en önemli kurumdur. Bakanlık, organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerine kredi desteği, teknoloji geliştirme bölgeleri ile endüstri bölgelerinin alt yapıları için yatırım desteği sağlamaktadır. Ayrıca, Bakanlık Türk Standartları Enstitüsü, TPE, TÜRKAK, MPM gibi bağlı ve ilgili kuruluşları vasıtasıyla KOBİ'lere yönelik hizmetleri gerçekleştirmektedir.

³⁶Türkiye İhracat Kredi Bankası, Dünya Bankası İhracat Finansmanı Aracılık Kredisinde Yapılan Düzenlemeye ilişkin Duyuru (06.07.2011), <https://www.eximbank.gov.tr/Eklenti/146,duyuru17pdf.pdf?0>, Erişim Tarihi: 30.11.2016.

2.7. Türkiye’de Bankaların KOBİ’lere Sağladığı Destek Kredileri

Bu başlık altında; Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Kredileri, Türkiye Kalkınma Bankası Kredileri, Türkiye Ziraat Bankası Kredileri, Türkiye Halk Bankası Kredileri, Türkiye Vakıflar Bankası Kredileri incelenecektir.

2.7.1. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Kredileri

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası 1950 yılında Dünya Bankası’nın desteği; hükümetin, TCMB’nin ve ticari bankaların iş birliğiyle Türkiye’nin ilk özel yatırım ve kalkınma bankası olarak kurulmuştur. Devletin kalkınma bankalarından çeşitli beklentileri bulunmaktadır. Bunlardan biri kalkınma bankalarının yatırımları ve projeleri uygun faiz koşullarıyla finanse etmeleridir. Yatırımların teşvik edilmesinde uygun kredi politikaları etkin bir araç olarak kullanılabilir. Kalkınma bankalarını ticari bankalardan ayıran en önemli özellik politika temelli kalkınma finans kurumları olarak devletin özellikle sektörel teşvik, sübvansiyon, hibe vb. uygulamalarına aracılık etmektir. Böylece KOBİ’lere ticari bankalara kıyasla daha uzun vadeli ve düşük maliyetli krediler sunabilmektedir.

Bu kapsamda Türkiye Sınai Kalkınma Bankası’nın güncel Dünya Bankası kaynaklı krediler; “Dünya Bankası Özel Sektör Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Programı Ek Finansman Proje Kredisi” ile “Dünya Bankası Yenilikçi Finansmana Erişim Kredisi”dir. Söz konusu kredilerden ilki özel sektör firmaları tarafından gerçekleştirilecek yenilenebilir kaynaklara dayalı enerji üretimi veya enerji verimliliği projelerine ilişkin yatırımların finansmanında kullanılmaktadır. İkincisi ise katılım bankaları ve faktöring şirketleri aracılığıyla Türkiye genelinde özel sektörde faaliyet gösteren KOBİ’ler ve ihracatçı orta ölçekli şirketlere finansman sağlamak amaçlıdır.³⁷

2.7.2. Türkiye Kalkınma Bankası Kredileri

Türkiye Kalkınma Bankası 1975 yılında, kanun hükmünde kararname ile Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş. adı altında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın ilgili kuruluşu olarak kurulmuştur. Banka’nın adı 1988 yılında Türkiye

³⁷Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Kalkınma Finansmanı Banka ve Kuruluşlarından Sağlanan Fonlar, <http://www.tskb.com.tr/tr/kurumsal-bankacilik/kurumsal-krediler/global-kaynaklarimiz>, Erişim Tarihi: 03.04.2016.

Kalkınma Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Türkiye Kalkınma Bankası'nın başlıca amaçları arasında; Türkiye'nin kalkınması için, anonim şirket statüsündeki teşebbüslere kredi vermek, iştirak etmek suretiyle finansman ve işletme desteği sağlamak, yurtiçi ve yurtdışı tasarrufları kalkınmaya dönük yatırımlara yöneltmek, sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmak, her türlü kalkınma ve yatırım bankacılığı faaliyetlerini yürütmek olarak sıralanabilmektedir.

Bu kapsamda Türkiye Kalkınma Bankası'nın güncel Dünya Bankası kaynaklı ve KOBİ'lerin de yararlanabileceği kredisi "Dünya Bankası Kaynaklı Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Kredisi"dir. Buna göre özel sektör tarafından gerçekleştirilecek yenilenebilir kaynaklara dayalı enerji üretim ve enerji verimliliği projelerinin mal, hizmet, inşaat işlerine ilişkin yatırımlarının finansmanında kullanılmaktadır.³⁸

2.7.3. Türkiye Ziraat Bankası Kredileri

Türk çiftçisini tefecilerin elinden kurtarma amacını güden ve kökleri 1863 yılına kadar dayanan Ziraat Bankası'nın resmi kuruluş tarihi 1888 yılıdır. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra 1924 yılında bir kanunla anonim şirket niteliğine kavuşmuştur. İlerleyen dönemde traktör ve biçer Döver üretiminden tarla ıslahı, gübre, tohum, sulama ve hayvancılığa kadar pek çok tarımsal kredi sunulmuştur. Günümüzdeyse Türkiye Ziraat Bankası faaliyet alanlarını artırmaktadır.

Bu kapsamda Türkiye Ziraat Bankası'nın güncel Dünya Bankası kaynaklı KOBİ kredisi "Dünya Bankası Enerji Verimliliği Kredisi"dir. Buna göre KOBİ'lerin enerji tasarrufuna yönelik yatırımlarının finansmanına katkı sağlamak amaçlanmaktadır. En fazla 250 çalışana sahip KOBİ'lerin faydalanabileceği bu kredi sekiz yıl vadeye kadar ve düşük faizle sunulmaktadır.³⁹

³⁸ Türkiye Kalkınma Bankası, Dünya Bankası Kaynaklı Krediler, <http://www.kalkinma.com.tr/dunya-bankasi-yenilenebilir-enerji-kredi.aspx>, Erişim Tarihi: 03.04.2016.

³⁹ T.C. Ziraat Bankası, Dünya Bankası Kaynaklı Krediler, <http://www.ziraat.com.tr/tr/KOBİ/DisKaynakliKrediler/Pages/DunyaBankasiKaynakliKrediler.aspx>, Erişim Tarihi: 03.04.2016.

2.7.4. Türkiye Halk Bankası Kredileri

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere finansör olmak amacıyla 1938 senesinde kurulan Halk Bankasının zaman içerisinde üstlendiği görevler artmıştır. Halk bankası, orta ve uzun süreli projelere kredi temin etmek, KOBİ'lerin gelişmesini ve büyümesini sağlamak üzere danışman olmak, KOBİ'lere olan desteklerini projelere ilişkin teknik konuları barındıran bilgilerin aktarımı noktasında vermiştir.

Yakın zamanda Banka ile Dünya Bankası arasında imzalanan protokol bağlamında 200 Milyon ABD Doları düzeyinde yatırımcıların yatırım ve işletmelerde gereksinim duyduğu kredileri kullanılabilmektedir. Bu durum Banka tarafından yeni bir finansman kaynağı sağlamanın önünü açmıştır. Protokol bağlamında temin edilen kaynakla Küçük ve Orta Büyüklükte olan işletmelerin satışları ve etkinliklerinin düzeylerinin yükseltilmesinin hızlanması ve bu işletmeler ile büyük işletmeler arasındaki makasın daralıp bölgesel olarak gelişmenin sağlanması amaçlanmaktadır. Yatırım kredileri iki yılı geri ödemesiz, yedi yıla varan ve işletme kredileri de bir yılı geri ödemesiz dört yıla varan vadede kullanılacaktır.

40

2.7.5. Türkiye Vakıflar Bankası Kredileri

Vakıfların elinde bulundurduğu iktisadi kıymetleri ihtiyaçlar paralelinde değerlendirmek maksadıyla 1954 senesinde kurulan Türkiye Vakıflar Bankası, günümüzde kurumsal, ticari ve küçük işletme bankacılığının yanı sıra yatırım bankacılığı faaliyetlerini de yürütmektedir.

Türkiye Vakıflar Bankası'nın güncel Dünya Bankası kaynaklı KOBİ kredisi "KOBİ Enerji Verimliliği Projesi"dir. Buna göre KOBİ'lerin enerji kullanımında verimliliğini artırmaya yönelik yatırımlarının finansmanına katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Krediden çalışan sayısı en fazla 250 olan ve yıllık cirosu 40 Milyon TL'ye kadar çıkmayan işletmeler ya da personel sayısı en fazla 1500 olan ve yıllık cirosu 150 Milyon TL düzeyine çıkmayan işletmeler faydalanabilecektir.⁴¹

⁴⁰Türkiye Halk Bankası, Halkbank - Dünya Bankası İşbirliğiyle KOBİ'lere 200 Milyon Dolarlık Yeni Kredi Kaynağı, <http://www.halkbank.com.tr/articles/detail/detail8.asp?id=1300>, Erişim Tarihi: 03.04.2016.

⁴¹Türkiye Vakıflar Bankası, Dünya Bankası Kaynaklı KOBİ Enerji Verimliliği Projesi, <http://www.vakifbank.com.tr/KOBİ-enerji-verimliliği-projesi-dunya-bankasi-kaynakli.aspx?pageID=878>, Erişim Tarihi: 03.04.2016.

2.8. KOBİ İşletmeciliğinin Genel Olarak Ekonomideki Rolü

Ekonomik kalkınmasını sürdüren gelişmekte olan ülkelerin kalkınma politikalarında KOBİ'ler önemli yer tutmaktadır. KOBİ'ler faaliyette bulundukları piyasa yapısına hızlı uyum sağlayabildikleri için arz ve talep dengesizliklerine çözüm olabilmektedirler. Bunun nedeni, KOBİ'lerin bir çok ürünü esas alarak üretim yapmak yerine tek bir ürünün üretiminde uzmanlaşıp piyasada sektörü bazında liderliği ele geçirerek kâr etmeyi amaçlamasıdır. Böylece rekabet avantajı yakalayan KOBİ'ler, ürün geliştirme ve uzmanlaşma noktasında büyük işletmelere nazaran daha istekli olmaktadır.⁴² KOBİ'ler; büyük işletmelerin mamul ve yarı mamul ihtiyaçlarını temin ederek, üretim süreçlerinde tamamlayıcı rol oynamaktadırlar. Diğer bir ifade ile yan sanayi denilen yapıyı oluşturmaktadırlar.

İktisat literatürü incelendiğinde firmaların ölçek ekonomilerinden yararlanması üretim maliyetlerini azaltıcı bir faktör olarak görülmektedir. Ancak bu durum kimi zaman dezavantaj oluşturabilmektedir. Çünkü, makro firmalar ölçek ekonomisinde oluşan maliyet avantajından faydalanmak amacıyla belirli bir ürünü veya ürün grubunu görece uzun bir süre üretmek durumunda kalabileceklerdir. Günümüzde piyasa koşullarına uyum ve esneklik önem kazanan bir konudur. Hatalı üretim kararları firmaları zarara uğratabilmektedir. Hâlbuki KOBİ'lerin gerek makine ekipmanı gerekse yetişmiş emek bağlamında aynı ürünü uzun süre üretmek gibi bir zorunlulukları bulunmamaktadır.

Diğer bir ifade ile KOBİ'lerin ölçek ekonomilerinin küçüklüğü bu firmalara avantaj kazandırmaktadır. KOBİ'ler gerek üretim süreçlerindeki esneklikleri gerekse işletme yapıları göz önüne alındığında belirli alanlarda üstünlüklere sahip olacaklardır. Bunlar arasında; yeni üretim yöntemlerine adaptasyon sağlamaları, esnekliğe dayalı yeni yönetim ve organizasyon anlayışı ve farklı pazarlama kanallarına erişim kabiliyetleri bulunmaktadır.⁴³

Dünya genelinde toplam istihdamın büyük bir kısmı KOBİ'ler tarafından sağlanmaktadır. Her ne kadar büyük firmaların piyasayı domine etmeleri daha kolay olsa da ekonomideki değişimlere daha rahat ayak uydurabildikleri için KOBİ'lerin

⁴²M. Faruk Çatal, Bölgesel Kalkınmada Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) Rolü, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 2, Erzurum, 2007, ss. 342-343.

⁴³Halil Sarıaslan, Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler, İmalat Sanayi İşletmelerinde Sorunlar ve Yeni Stratejiler, TOBB Yayınları, Ankara, 1996, s. 25.

iyi bir ekonomik çözüm olduğu düşünölmektedir. KOBİ'ler yapıları gereği ölkenin bütününe yayılmışlardır. Büyük ölçekli firmalar ise çoğunlukla ticaretin yoğun olduğu büyük illerde toplanmıştır. KOBİ'ler ise bir ölkenin çeşitli bölgelerine dağılabildikleri için ekonomik dengesizliklerin giderilmesinde kilit öneme sahip olduklarını ifade etmek mümkündür. Bu sebeple, KOBİ'ler bölgesel istihdam olanaklarını artırarak gerek küçük şehirlerde gerekse kırsal bölgelerde yaşayan insanların iş bulmasını mümkün hale getirmektedir. Böylece büyük şehirlere göçler engellenerek bölgenin kendi potansiyeli içinde kalkınması söz konusu olmaktadır.⁴⁴

Diğer bir ifade ile KOBİ'ler coğrafi olarak geniş bölgelere yayılmalarından dolayı bölgesel olarak ölkede çapında oluşan gelişmişliğe ilişkin makasında kapatılmasında, iş olanaklarının ölkede çapında geniş alanlara götürölmesinde önem arz etmektedir. Bu durum sosyo-ekonomik sorunları bertaraf edebileceği gibi şehirlerde çarpık yapılaşmanın önüne de geçebilecektir. Ayrıca eğitim, sağlık gibi kalkınma carilerinin ölkenin bütününe adil dağılımı sağlanabilecektir. Bu yönüyle ekonomik büyümeyi hızlandırmanın yanı sıra hükümetlerin istihdam politikalarının ana eksenini KOBİ'ler oluşturmaktadır.

İlaveten ölkeler sahip oldukları kaynakları ve dünya coğrafyasındaki durumlarını göz önüne alarak, kimi ürünleri kendileri üretmekte kimilerini ise ithal etmek suretiyle temin etmektedirler. KOBİ'lerin desteklenmesi üretim kapasitesini ve çeşitliliğini artıracakđı gibi ithal edilen ürünlerin azalmasına da katkı sağlayabilecektir. Bu sebeple, desteklerin etkinlik düzeyinin artırılması ve denetiminin sağlanması hem desteklerden yararlanan KOBİ'lerin hem de ölkede ekonomisinin gelişimini hızlandıracaktır. İlerleyen süreçte ise artan rekabet güçleri sayesinde ihracatçı KOBİ'lerden söz edilebilecektir.

2.9. Türkiye' deki KOBİ İşletmeciliğinin Ekonomiye Etkisi

KOBİ'ler; sürekli değişen ve yenilen piyasa şartlarına hızlıca ahenk sağlaması, değişken üretim çeşitliliğıyle, Türkiye'deki bölgeler arası dengeli büyüme, işsizliğin azaltılması ve yeni istihdam alanlarının açılmasındaki katkıları gibi olumlu özellikleriyle Türkiye'deki ekonominin ve sosyal kalkınmasının temel taşlarıdır.

⁴⁴Sarıaslan, s. 22.

Türkiye ekonomisi tarihinin en büyük krizini yaşadığı 2001 yılından sonra Türkiye'deki bankacılık faaliyetleri, ekonomide yaşanan gelişmelerin de etkisiyle değişim ve hızlı bir iyileşme sürecine girmiştir. Fakat faiz oranlarında yaşanan düşüş, bankaların kâr marjlarını daraltmış ve bu daralmanın önüne geçebilmek için Türkiye'deki bankalar pazara açılıp müşteri portföylerini genişletmeye başlamışlardır. Günümüzde Dünya'daki birçok ülke ekonomisinin kurumsal işletmelerden ziyade KOBİ'lere yoğunlaştığı gözlenmiş, ülkemizde bankaların KOBİ'lere verdiği önem de artmıştır. Bu sebeple, bankalar KOBİ'lere yeni pazarlama anlayışlarıyla desteklenen stratejilerle dikkat çekici finansal ürün çeşitliliği sunmaya başlamıştır. Türkiye'deki finansal kurumlar ve KOBİ'ler arasındaki ilişkilerde yıllarca süren ekonomik zafiyet nedeniyle, bankalar KOBİ müşteri portföylerindeki varlıklarını devam ettirmede birçok sıkıntıyla karşılaşmışlardır. Özellikle, 2009 yılından sonra KOBİ'ler aralarındaki sıkıntıların aşılması için bankalar, yeni ürünler ve cazip tekliflerle firmalar ile ilişkilerini düzeltmeye başlamışlardır. Bunun neticesinde, Türkiye'deki finansal durumun KOBİ firmalarını büyütmek için ödemesiz dönemli kredi ürünleri ile ve cazip faiz oranlarıyla banka kredilerini kullanmaya başlamışlardır. KOBİ'lere, ihracatı arttırıcı destekler çıkaran bankalar, danışmanlık hizmetleri ile beraber ilişkilerde büyük ölçüde bir iyileşme sağlanmıştır.

Türkiye'deki KOBİ işletmeleri daha çok kendi imkanları ile ayakta durabilen, rekabet güçleri zayıf, profesyonel olarak yönetilmeyen, daha az sayıda işçi çalıştırmakla beraber Türkiye'deki toplam istihdam içerisinde önemli bir paya sahip olan örgütlenmedir.

Türkiye'de özellikle kriz dönemlerinde, kredi veren kurum ve kuruluşlar KOBİ'lere karşı aşırı temkinli davranabilmektedir. Bu durum KOBİ'lerin yatırımlarını yaparken finansman kullanma noktasında kendi öz kaynaklarını kullanmak zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla yeterli düzeyde öz kaynağı sahip olmayan işletmeler, yeni yatırım alanlarına girişmekte zorlanmakta ve büyümenin finansmanında birçok sorunlarla karşılaşmaktadır.

Bununla birlikte KOBİ'ler, sabit sermaye yatırımlarını yaparken finansman ihtiyaçlarını ağırlıklı olarak kendi öz kaynaklarını kullanmakta ve uzun vadeli yatırımlarını tamamen öz kaynakları ile karşılamaktadırlar. Ancak işletmelerin

kendini finanse etmesi, her ne kadar istikrarlı ve güven verici bir durum olarak algılsa da işletmelerin büyüme hızlarının yavaşlamasına sebep olmasından dolayı dikkat edilmelidir. Bu nedenle KOBİ'lerin geliştirilmesi hususunda devletin üzerine düşen başlıca görev, sunulan hibe ve destek politikalarıyla bürokrasiyi en aza indirmek, kaynak sürecini hızlandırmak, yurtdışından KOBİ'lere yönelik kaynakların temini için girişimlerde bulunmak ve haksız rekabet koşullarını giderme yolunda önlemler almaktır.

Türkiye'deki 2013 yılı itibariyle hizmet dahil işletmelerin %98, 8'sini oluşturan KOBİ'ler, toplam istihdamın %74, 2'sini, toplam satışların %65, 5'ini, toplam ihracatın da %56, 4'ini, toplam katma değer %54'ünü, toplam yatırımların %54'sini, toplam kredilerin %24'ünü oluşturmaktadırlar. Bu rakamlarla, KOBİ'lerin Türkiye ekonomisinin gelişmesi ve büyümesinde oynadığı önemli rol açıkça gözükmemektedir.⁴⁵

KOBİ'ler, istihdam hacmi, ihracatın artması, gelişmeye olan katkıları, üretim değeri, ekonomik açıdan serbest rekabete dayalı piyasa ekonomisinin gelişmesi, mülkiyetin tabana yayılması ve sosyal bakımdan toplumsal refahın artışı ve istikrarın temel unsurudur.

KOBİ'ler Türkiye'deki bölgesel kalkınmaya katkıda bulunurlar. Türkiye'de büyük işletmeler genelde büyük kentlerin etrafında yoğunlaşmış olmalarına rağmen KOBİ'ler ülkedeki tüm coğrafi alanlara yayılmış olup daha çok bir taşra özelliği gösterirler. Böylece ekonomik faaliyetlerin bölgeler arasında dengeli dağılımına ve gelirlerin bölgeler arasında dengeli dağılımını katkıda bulunurlar. Ayrıca KOBİ'ler genellikle emek yoğun çalıştıklarından Türkiye'deki büyük kent merkezlerine göçün engellenmesine ve bölgenin kendi potansiyeli içinde kalkınmasına temel oluştururlar. Böylece Türkiye ekonomisinde yaşanan bölgeler arasında gelir seviyesi farklılığında ve ekonomik gelişmişlik düzeyinde eşitliği sağlarlar.

Türkiye ekonomisinde var olan gelir dağılımı seviyesi arasındaki farklılıkları azaltmada, gelir dağılımını toplumsal sınıflar arasında daha dengeli bir şekilde yaymada ve orta sınıfın gelişmesinde Türkiye'deki KOBİ'ler önemli bir faktördür. Türkiye'de KOBİ'ler toplumda aynı zamanda orta sınıfı temsil eder ve orta sınıfın güçlü oluşu toplumu gerek ekonomik gerekse toplumsal yönden dengeli

⁴⁵TOBB, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, KOBİ Bilgi Sitesi, <http://www.KOBİ.org.tr/index.php/tanimi/stats>, Erişim Tarihi: 04.05.2016.

kılar. Orta sınıfın güçlü olmasıyla birlikte refah ölçüsü itibariyle toplumdaki sınıflar arasında gelir uçurumları azalır. Gelirin daha dengeli dağılımı ile Türkiye’de sosyal huzursuzlukların en aza indirilmesi, bölgeler arası gelir farklılıkların giderilmesi ve toplumsal barışın gelişmesi sağlanacaktır.

Türkiye’deki KOBİ’lerin Türkiye ekonomisine kazandırdığı dinamizm ile birlikte oluşturdukları “katma değer” ile ülke ekonomisinin büyümesinde başlıca rol olmaktadır. Türkiye ekonomisi var olan gelişmişlik düzeyini artırmak için katma değerli üretim de Ar-Ge faaliyetlerine hız vermelidir

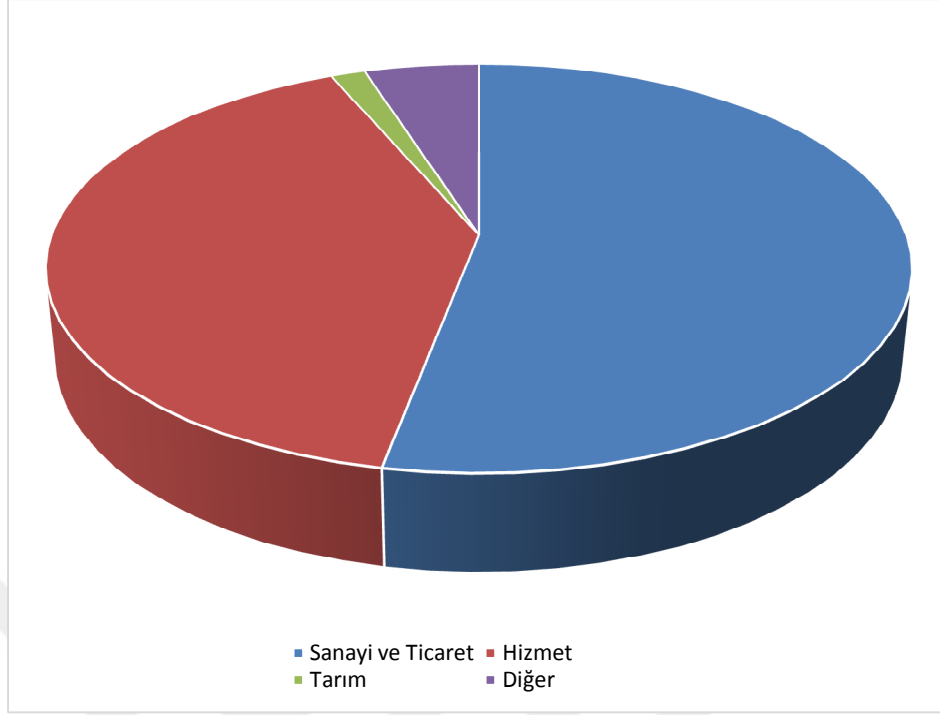
Tablo 12. Türkiye de ki KOBİ’lerin Katma değer Yüzdelikleri (%) (2014)

	Katma değer Payı	İstihdam Payı
Büyük İşletmeler (>250 kişi)	73	23
KOBİ’ler (Mikro İşletmeler Dışındakiler)	19	43
Mikro İşletmeler <10 kişi	8	34

Kaynak: TÜİK, EVDS

Tablo 12’de görüleceği üzere KOBİ’ler toplam istihdamın %77’sini ve katma değer %27’sini oluşturmaktadırlar. İstihdam Payı verilerine göre, KOBİ’lerin Türkiye’deki sosyal alandaki etkisini çok açık olarak göstermektedir. KOBİ’lerin büyük bir bölümünü oluşturmalarına rağmen mikro ölçekli işletmeler, katma değer ancak %8’ini teşkil etmektedirler. İstihdamdaki payları %34’tür. Küçük ve Orta Boy işletmelerce (10-49) yaratılan katma değer %19’dur.

Türkiye ekonomisinde KOBİ’lerin Ar-Ge faaliyetleri ile teknoloji kullanarak üretimde yapmış oldukları katma değer payı ve yarattığı istihdam yine Tablo 12’de görülmektedir. Türkiye’deki KOBİ’ler 2014 yılında Ar-Ge harcamalarının %17, 4’ünü gerçekleştirdi. Türkiye’de gayrisafi yurtiçi Ar-Ge harcaması 2014 yılında 17 milyar 598 milyon TL olarak hesaplandı. Bu harcamanın %17, 4’ü (3 milyar 61 milyon TL) KOBİ’ler tarafından yapıldı. Tam Zaman Eşdeğeri(TZE) cinsinden toplam 115 bin 444 kişi Ar-Ge personeli olarak çalıştı. TZE cinsinden toplam Ar-Ge personelinin %26, 5’i KOBİ’lerde istihdam edildi.

Şekil 2. KOBİ Girişimci Sayılarının Sektörel Dağılımı (2013)

Kaynak: TÜİK, *İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları, 2013, Akt: KOSGEB*, s. 12.

Şekil 2’de ise TÜİK tarafından hazırlanan ve Türkiye’de KOBİ’lerin ana sektör gruplarına göre dağılımı incelenmektedir. Buna göre, ülkemizde KOBİ’lerin, sanayi ve ticaret %53, tarım %2, 00 % hizmet %30 ve diğer sektörler payı %15’ dir.

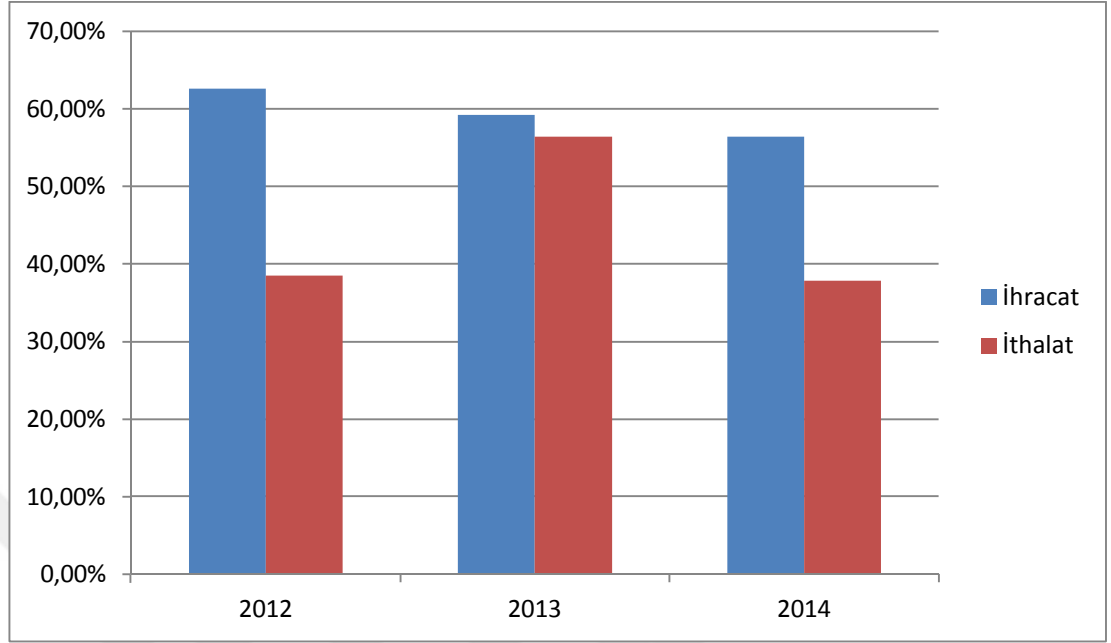
Girişimin ana faaliyetine göre KOBİ’lerin ihracatının %35’i sanayi, %60, 7’si ticaret sektöründe faaliyet gösteren KOBİ’ler tarafından yapıldı. Diğer sektörlerin payı %4, 3 olarak gerçekleşti.

İhracatta; 1-9 kişi çalışan mikro ölçekli girişimlerin payı %17, 3 iken, 10-49 kişi çalışan küçük ölçekli girişimlerin payı %20, 7, 50-249 kişi çalışan orta ölçekli girişimlerin payı %18, 4, 250+ kişi çalışan büyük ölçekli girişimlerin payı ise %43, 5 oldu.

Girişimin ana faaliyetine göre KOBİ’lerin ithalatının %33, 3’ü sanayi, %59, 5’i ticaret sektöründe faaliyet gösteren KOBİ’ler tarafından gerçekleştirildi. Diğer sektörlerin ithalatı %7, 2 olarak gerçektı.

İthalatta; 1-9 kişi çalışan mikro ölçekli girişimlerin payı %6, 2, 10-49 kişi çalışan küçük ölçekli girişimlerin payı %13, 2, 50-249 kişi çalışan orta ölçekli

girişimlerin payı %18, 4, 250+ kişi çalışan büyük ölçekli girişimlerin payı ise %62, 2 oldu

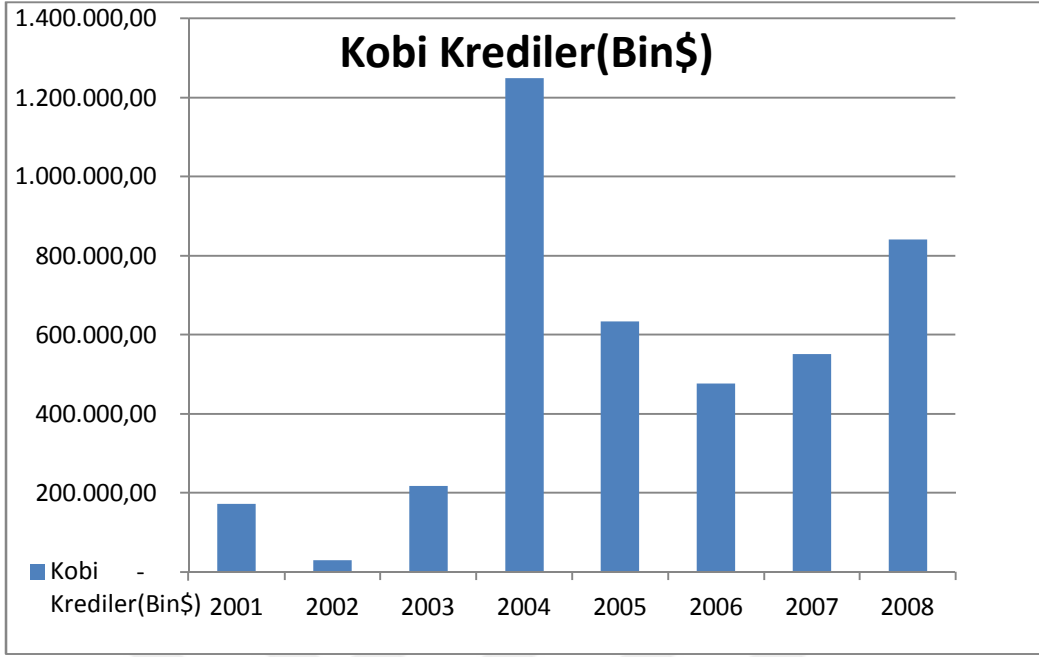

Şekil 3. KOBİ'lerin Dış Ticaret Payları, (2012-2014)

Kaynak: TOBB, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, KOBİ Bilgi Sitesi, KOBİ'lerin Dış Ticaretteki Payı, 2012-2014

Şekil 3’de görüldüğü gibi Türkiye’deki KOBİ’ler 2014 yılında ihracatın %56, 4’ünü gerçekleştirdi. 2014 yılında ihracatının %48, 1’ini Avrupa ülkelerine yaptı. Ülke gruplarına göre 2014 yılında dış ticaret incelendiğinde, KOBİ’ler tarafından yapılan ihracatın %48, 1’i Avrupa ülkelerine, %35, 5’i Asya ülkelerine gerçekleştirildi. KOBİ’lerin 2014 yılında ihracatının %91, 6’sını imalat sanayi ürünleri oluşturdu. KOBİ’lerin ihracatı içinde giyim eşyası sektörünün payı %15, “tekstil ürünleri”nin payı %10, 4 ve “ana metaller” in payı %9 oldu.

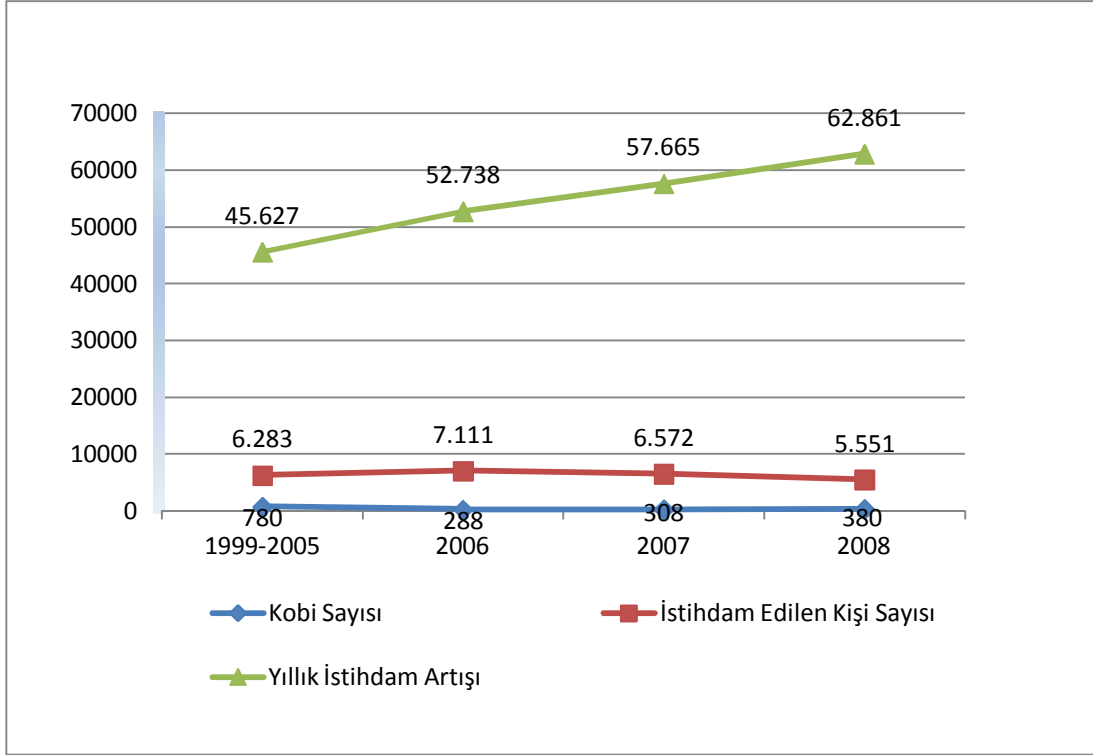
Türkiye’deki KOBİ’lerin 2014 yılında ithalattaki payı %37, 8 oldu. KOBİ’ler ithalatının %50, 5’ini Avrupa ülkelerinden, %39, 8’ini Asya ülkelerinden yaptı. KOBİ’lerin ithalatında ise öne çıkan sektörler “kimyasallar ve kimyasal ürünler” (%16, 2), “başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipmanlar” (%12, 3) ve “ana metaller” (%11, 9) oldu.

Şekil 4. KOBİ'lerin Kullandığı Krediler (1999-2008)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, KOBİ Kredileri İzleme Raporu, 1999-2008

Şekil 4'te görüldüğü üzere yıllara göre Türkiye'deki KOBİ'lerin kullanmış olduğu 1999 ile 2008 yılları arasındaki kredi tutarlarının miktarları gözükmemektedir. 2001 yılında 173.077.00 ABD Doları kredi kullanan KOBİ'ler yaşanan ekonomik kriz ile 2002 yılında 30.401.00 ABD Doları kredi tutarına gerilemiştir. 2001 krizinden sonra yapılan finansal reform ve anlaşmalarla birlikte kurumlarca verilen kredi desteğinde artış gözlenmektedir. Bu artış 2004 yılında 1.249.340.00 ABD Doları olarak zirveye çıkmıştır. Ertesi yıllarda ise 2005, 2006, 2007 ve 2008 yıllarında sağlanan istikrar ile KOBİ'ler tarafından kullanılan kredi tutarı ve hacminin artış gösterdiği gözlenmektedir.

Şekil 5. KOBİ'lerin kullandığı Krediler ve Türkiye de İstihdama Etkisi (1999-2008)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, KOBİ Kredileri İzleme Raporu, 1999-2008

Şekil 5'te görüldüğü üzere Türkiye'deki KOBİ'lerin sayısı, istihdam edilen kişi sayısı, yıllık bazda istihdam artışı, kullandıkları kredi tutarlarıyla orantılı olarak gösterilmektedir. Görüldüğü üzere 1999-2005 arasında 780 adet KOBİ'ye 1, 8 milyar ABD Doları kredi kullanılmış ve 45.627 kişiye istihdam sağlanmıştır. İşletme başına istihdam artışı 56 kişi olmuştur. 2006 yılında ise 288 adet KOBİ'ye 477, 6 milyon ABD Doları daha kredi kullanılmış ve istihdam sayısı 52.738 olarak gerçekleşmiştir. Yaklaşık istihdam artışı 7.111 kişi olarak artış göstermiş geçmiş döneme göre %15, 6 oranında artış sağlanmıştır. 2007 yılında 308 adet KOBİ'ye 552 milyon ABD Doları kredi kullanılmış. Türkiye'de istihdam sayısı bir önceki döneme göre 6.572 kişi olarak artış göstermiştir. 2008 yılında 380 adet KOBİ'ye 842 milyon ABD Doları kredi sağlanmış 5.551 kişi istihdam artışı gerçekleşmiş genel toplamda istihdam edilen kişi sayısı 62.861 kişi olarak gerçekleşmiştir. Bu veriler ışığında kredilerin kullanım oranı arttıkça Türkiye'de KOBİ'lere ekonomik büyüme katkısı da doğru yönde artmaktadır. Kredi kullanım miktarı arttıkça KOBİ'lerin istihdam düzeylerinde artış olduğu gözükmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE- DÜNYA BANKASI İLİŞKİLERİ VE DÜNYA BANKASI KREDİLERİ BAĞLAMINDA KOBİ'LERİN DESTEKLENMESİ

KOBİ niteliğindeki işletmeler tüm Dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye ekonomisinde de çok önemli işlevler üstlenmektedir. KOBİ'lerin en belirgin özellikleri arasında; az sermaye kullanmak, emeğin en önemli faktör olduğu, hızlı karar alma yetisine sahip olmak, düşük düzeyde yönetim giderleriyle çalışmak ve görece ucuz bir üretim gerçekleştirmek yer almaktadır. Ancak ülkemizde KOBİ'lerin yönetim, pazarlama, finansman ve rekabet sorunları bulunmaktadır. KOBİ'ler bu sorunları tek başına aşacak ekonomik güce sahip olmadıkları için desteklenmeleri gerekmektedir.

Bu bakımdan ülkemizde KOBİ'lerin sektörel etkinliklerini ve rekabet güçlerini artırmak, dışa açılımlarını teşvik etmek, teknolojik gelişmelere uyum sağlamalarını kolaylaştırmak ve iç dinamiklerini güçlendirmek adına çeşitli alanlardaki ihtiyaçlarını karşılayan; KOSGEB, Eximbank, TÜBİTAK, Ekonomi Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, Kalkınma Ajansları gibi kuruluşlar bulunmaktadır. Bunların yanı sıra Dünya Bankası, OECD, AB, Birleşmiş Milletler Endüstriyel Gelişme Örgütü (UNIDO) gibi uluslararası kuruluşlar, kamu ve özel kesimin KOBİ'lere karşı bakışını değiştirerek daha tutarlı ve kapsamlı yaklaşımlar içerisine girmelerini sağlamışlardır.

3.1. Türkiye- Dünya Bankası İlişkileri

Türkiye, Dünya Bankası'na 1947 yılında üyeliğini gerçekleştirdi ve ilk Dünya Bankası kredisini 3 yıl sonra 1950 yılında kullanılmıştır. Dünya Bankası'nın 1946 yılından 1960'lara kadar olan süreçte en önemli söylemi büyümedir. Üye ülkelere büyüme ve kalkınma amaçlı krediler vermiştir dönemde İktisadi büyümenin temel belirleyici unsuru, sermaye birikimi olarak tanımlanmıştır.⁴⁶

⁴⁶ Ayşe Tatar Peker, Dünya Bankası: "Büyüme" Söyleminden "İyi Büyüme" Söylemine, Toplum ve Bilim, Sayı: 69, Bahar, 1996, s. 15.

3.1.1. 1960 ile 1980 Arası İlişkiler

Dünya Bankası'nın dış yardımlar ve devlet müdahalesiyle planlı kalkınma konusunda yaptığı vurgunun, 1960- 1980 arası dönemde Türkiye'nin ekonomik yapısına uygun olduğu ileri sürülebilmektedir. Dünya Bankası bu dönemde çok büyük ölçüde doğrudan devlet adına kredi vermekteydi. Bu krediler ise ulaşım, iletişim, barajlar vb. altyapı yatırımlarının finansmanında kullanılmıştır.

Tablo 13 incelendiğinde; 1950 yılında Türkiye'nin Dünya Bankası'ndan kullandığı kredilerin %48, 8'lik kısmının ulaşım ve bayındırlık hizmetlerine ayrıldığı görülmektedir. 1965 yılında bu oran %37 dolaylarına ve 1975'de de %17 dolaylarına gerilemiştir. Bu dönemde ayrıca kentleşmeye %1, 6'lık pay ayrılmıştır.

Öte yandan 1950 yılında enerji sektörüne ayrılan pay %28, 2 iken 1965'de %30'a yükselmiştir. 1975'de ise %8, 5'e gerilemiştir. Kredilerden tarım sektörünün almış olduğu pay 1950'de %9, 2 olarak gerçekleşirken 1965'de bu oran %15'e ve 1975'de de %31, 5'e yükselmiştir. Sanayi sektörünün payı ise 1950'de %5, 1965'de %10 ve 1975'de %13,4 olarak gerçekleşmiştir. Son olarak eğitim sektörü de 1965'de %3'lük pay alırken 1975'de bu oran %3, 8'e yükselmiştir.

Tablo 13. 1950-1975 Yılları Arasında Kullanılan Dünya Bankası Kredilerinin Sektörel Dağılımı (%)

	1950	1965	1975
Ulaşım	12, 9	37, 0	16, 7
Enerji	28, 2	30, 0	8, 5
Tarım	9, 2	15, 0	31, 5
Sanayi	5, 0	10, 0	13, 4
Eğitim	-	3, 0	3, 8
Kentleşme	-	-	1, 6
Bayındırlık	35, 9	-	-

Kaynak: Sinan Sönmez, *Dünya Ekonomisinde Dönüşüm*, 1998, s. 318.

3.1.2. 1980 ile 2000 Arası İlişkiler

Diğer yandan Türkiye Dünya Bankası ilişkileri 1980 yılından itibaren radikal bir değişikliğe uğramış ve uluslararası finansmanın tüm çeşitleriyle harekete geçirilmesine yönelik politikalar uygulanmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda önceki dönemlerin aksine, sadece kamu sektörünün değil, özel sektörün de geniş bir serbesti içinde uluslararası finansman olanaklarına erişmesinin yolu açılmıştır. Bu yeni dönemin temel hedefi, uluslararası finansal akımların ülke ekonomisine sürekli net pozitif kaynak transferini sağlamak olmuştur.⁴⁷

Bu sebeple, 1980 sonrası Türkiye’inde bu döneme kadar yoğun biçimde sürdürülen korumacı dış ticaret, sabit döviz kuru rejimleri, fiyat denetimi mekanizmaları, çoğu zaman negatif reel faiz uygulaması ve ithal ikameci sanayileşme ekseninde şekillenen iktisat politikaları sona ermektedir. Bunların yerine dışa dönük sanayileşmeye ve ekonomide liberalleşmeye dayalı politikalar ön planda tutulmaktadır.

Türkiye böyle bir durumda Dünya Bankası ile 1984 yılında biri eğitim, biri sanayi, biri ulaştırma ve ikisi de tarım ve kırsal kalkınma konulu beş proje kredisi ile biri de proje dışı kredi olmak üzere toplam altı kredi anlaşması imzalamıştır. Bu altı kredinin toplamı 794, 3 milyon ABD Doları olup, Banka’nın 1984 mali yılında açtığı toplam ödünçlerin %6, 65’ini oluşturmuştur.⁴⁸ 1980’li yıllardaki kredi kullanımının artmasının nedenleri arasında, Türkiye’nin izlemiş olduğu liberal politikalar ve Dünya Bankası’nın uyum kredilerine ağırlık vermesi bulunmaktadır. Uyum kredilerinin kullanıldığı sektörler arasında; ulaştırma, enerji, tarım sektörü ve kırsal kalkınma, mali sektör, eğitim, sağlık ve sosyal koruma bulunmaktadır. Ancak Dünya Bankası 1990 yılından itibaren Türkiye’ye uyum kredisi açmayı durdurmuştur. 1992 yılında ise bu tarihten sonra uygulanmak üzere yatırım kredisi için 350 milyon ABD Doları bir tavan koymuştur. Bu nedenle Türkiye Dünya Bankası’ndan aldığı kredilerden daha fazla anapara ve faiz ödemesi yapmıştır. Dolayısıyla net kaynak kullanıcısı iken net aktarıcı durumuna dönüşmüştür. Söz konusu ödemeler, Türkiye’nin dış borç servisinde önemli kalemlerden biri haline gelmiştir.⁴⁹

⁴⁷Harun Bal, Akademik Emek Piyasası ve Reel Ücretler (ABD ve Türkiye Örnekleri), Adana Nobel Tıp Kitapevleri, 2006, s. 199.

⁴⁸Ahmet Taşkın, Türkiye ABD Ekonomik İlişkileri, İktisat Politikası, Yayına Hazırlayan: Vildan Serin, Alfa Yayınları, 1998, İstanbul, s. 767.

⁴⁹Taşkın, s. 768.

3.1.3. 2000 ile 2016 Arası İlişkiler

İlerleyen yıllarda Dünya Bankası ile Türkiye'nin diyaloglarının artması ve iş birliği için çaba sarf edilmiştir. Bu gayretlerin karşılığını 1999 Marmara Depremi ve 2001 Ekonomik Krizi sırasında bulduğu ifade edilebilmektedir. Zira bu süreçte Dünya Bankası, Türkiye'nin talep ettiği kredi desteğini vermiştir. Söz konusu krediler öncelikle yapısal ve örgütsel reformların gerçekleştirilmesine yönelik alanlara yöneliktir.

Bu kapsamda finans, telekomünikasyon, enerji vb. sektörlerin yenilenmesine ilişkin destekleme programları uygulanmıştır. Bu amaçla dört stratejik hedef belirlenmiştir. Bunlar arasında; program kredileri vasıtasıyla stratejik sektörleri desteklemek, bilgi alışverişinin kapsamının genişlemesi, ekonomik kalkınma konusunda beraber proje üretmek ve ülkenin ilerleyen dönemlerde yardıma ihtiyaç duymamasına yönelik adımların atılması yer almaktadır.⁵⁰

Dünya Bankası ile Türkiye 2000 ile 2016 yılları arasında 69 adet ortak proje hayata geçirmiştir. Bu projelere yaklaşık 23.725 milyar Dolar kredi desteği bu dönemde daha çok IBRD, IFC, IDA üzerinden sağlanmıştır.⁵¹ Yararlanılan bu finansal destek ile Türkiye'deki stratejik sektörlerin gelişmesine, ekonomik büyümesine ve kalkınmasına pozitif bir etki sağlamıştır.

Günümüzde Türkiye Dünya Bankası arası ilişkilerde Türkiye'yi mali düzeyde Hazine Müsteşarlığı temsil etmektedir. Diğer bir ifade ile herhangi bir proje için Dünya Bankası'ndan kredi temin edilmek istendiğinde, Dünya Bankası yetkilileriyle Hazine Müsteşarlığı aracılığıyla iletişim kurulmaktadır Türkiye Cumhuriyet Merkezi Bankası (TCMB) ise Dünya Bankası tarafından gönderilen fonlarının aktarıldığı ve muhafaza edildiği kurum olarak görev yapmaktadır. Dünya Bankası'nın İstanbul dışında Ankara'da da bir ofisi bulunmaktadır.

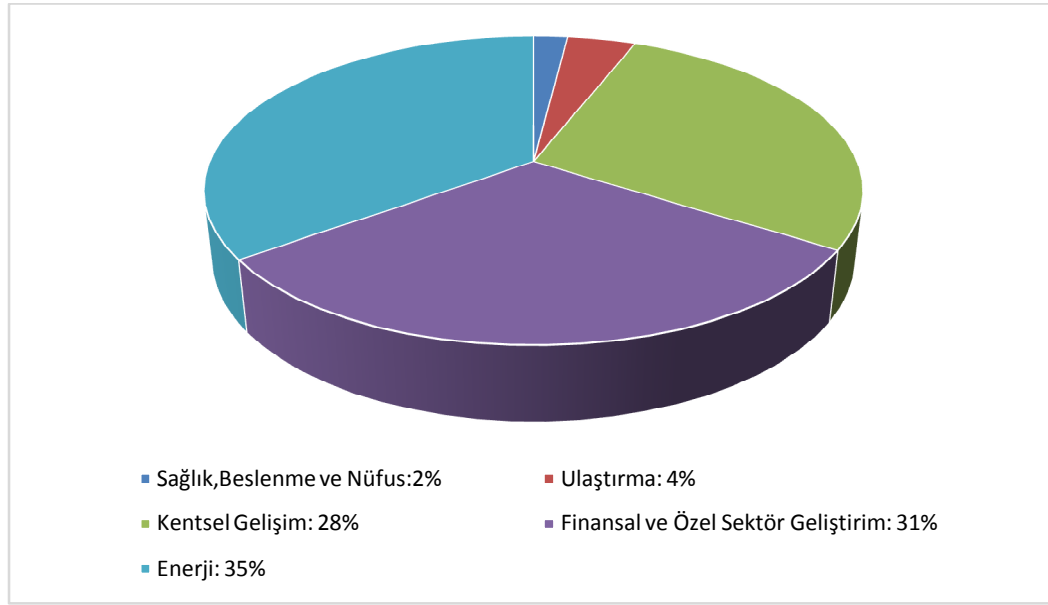
3.2. Türkiye Açısından Dünya Bankası Kredilerinin Önemi

Dünya Bankası tarafından ülkemize sağlanan krediler hem kredilerin proje türleri bakımından hem de sektörler açısından fazlaca çeşitlilik göstermektedir. Bu

⁵⁰ Ajay Chhibber, Turkey's Tumult: Lessons from Crisis and Institutional Reform, Ed. Indermit S. Gill ve Todd Pugatch, At the Frontlines of Development, World Bank 2005, ss. 222-224.

⁵¹ World Bank, Projects & Operations, http://projects.worldbank.org/search?lang=en&searchTerm=&countrycode_exact=TR, Erişim Tarihi: 25.12.2016.

kredilerin büyük kısmı önceden belirlenmiş projelere yönelik finansman ihtiyacını sağlayan proje bazlı kredilerdir. Kullanılan krediler çok çeşitli sektörlerle yönelik olarak verilmiştir. Bunlar arasında; finans, enerji, çevre, altyapı, tarım, inşaat, hukuk reformu, yönetimi, eğitim, sağlık ve kentleşme alanlarıdır. Bu krediler yapısal uyum kredisi kapsamında olup, özel bir alan içerisinde yapılması gereken politika değişiklikleri ve kurumsal reformları desteklemek amacıyla verilmiştir.

Şekil 6. Sektörler İtibariyle Aktif Projeler (2013 Yılı %)

Kaynak: Alper Oğuz, Dünya Bankası KOBİ & İhracat Finansmanı Aracılık Kredileri, Dünya Bankası Ankara Ofisi, 2015, s. 5.

Günümüzde de Türkiye'nin Dünya Bankası'ndan kredi kullanmaya devam ettiğini ifade etmek mümkündür. Şekil 6'da Türkiye'ye sunulan Dünya Bankası kaynaklı aktif proje destekleri ise Tablo 14'de yer almaktadır. Buna göre KOBİ'lerin finansmanı ve enerji sektörleri ön plana çıkmaktadır. Bu aktif projelerin %35 ile Enerji sektörü, %31 Finansal ve Özel sektör geliştirim de %28 Kentsel Gelişim de %4 Ulaştırma da %2 ile Sağlık, Beslenme ve Nüfus sunulduğu görülmektedir.

Tablo 14'te Dünya Bankası tarafından sunulan Dünya Bankası kaynaklı aktif proje desteklerinin Genel Amaçlı Krediler ve Enerji ve Çevre Projelerine Yönelik Krediler olarak sınıflandırılmıştır. Aktif proje kredilerinin başta KOBİ'lerin enerji verimliliği ve ihracatı artırmaya yönelik olarak sağlandığını görmek mümkündür.

Tablo 14. Türkiye’ye Sunulan Dünya Bankası Kaynaklı Aktif Proje Destekleri (2008-2016)

Proje Adı	Taahhüt Tutarı (Milyon Dolar)	Onay Tarihleri
<i>Genel Amaçlı Krediler</i>		
KOBİ İşletmelerine Kurumsal Tedarik Zinciri Finansmanı	200, 00	22.12.2015
KOBİ’lere Mali Destek Projesi III Ek Finansman	300, 00	26.06.2013
Türkiye’de KOBİ’ler İçin Uzun Vadeli İhracat Finansmanı	300.00	18.07.2016
KOBİ’ler İnavosyon Ve AR-GE Projeleri Destek Kredileri	250.00	22.07.2014
Türkiye’de KOBİ’lere Mali Destek Projesi II Ek Finansmanı	250, 00	15.12.2009
KOBİ’LER İçin İhracatın Finansmanına Aracılık Kredisi IV	300, 00	22.05.2011
<i>Enerji ve Çevre Projelerine Yönelik Krediler</i>		
Küçük Ölçekli Hidroelektrik ve Rüzgâr Santrallerinin Desteklenmesi	34, 00	30.12.2008
Yenilenebilir Enerji Entegrasyonu Teknik Yardım Projesi	1, 00	14.12.2015
AB / IPA Enerji Sektörü Teknik Destek Programı (I. Aşama)	12, 98	19.06.2015
Yenilenebilir Enerji Entegrasyonu	300, 00	09.05.2014
KOBİ Enerji Verimliliği Projesi	201, 00	27.03.2013
Türkiye KOBİ Enerji Verimliliği Projesi	3, 64	27.03.2013
Özel Sektör Yenilenebilir Enerji Verimliliği Projesi Ek Finansman	500.00	22.11.2011

Kaynak: World Bank, *AllProjects: Turkey*, <http://www.worldbank.org/en/country/turkey/projects/all>,

Erişim Tarihi: 06.04.2016.

Türkiye'nin kullandığı bu kredileri gerek kendi istek ve ihtiyaçları gerekse Dünya Bankası'nın tavsiyeleri doğrultusunda kullanmaktadır. Bununla beraber kredilerin kullanımında, ülkemizin kalkınmasına en fazla katkıyı yapacak sektörlerin belirlenmesi gerekmektedir. Zira söz konusu kredilerden bir kısmının etkileri kısa vadede gözlenebilirken önemli bir kısmı orta-uzun vadede etkili olmaktadır.

3.3. Türkiye’de KOBİ İşletmelerinin Dünya Bankasından Kullanmış olduğu Krediler ve Geri Ödemeleri

Tablo 15’te Dünya Bankası ile Türkiye arasında 1950-2008 yıllarında, Dünya bankası tarafından bir kısmı yatırım projesi ile bir kısım da uyum program kredisi çerçevesinde toplam 38, 6 milyar ABD Doları Türkiye’ye kaynak olarak aktarılmıştır. Tablo 15’de incelenebileceği üzere; bu kaynakların 4, 6 milyar ABD Dolarlık kısmı çeşitli sebep ve nedenlerden dolayı iptal edilmesi sonucunda bu tarihler arasındaki aktarılan finansman tutarının yaklaşık 33, 6 milyar ABD Doları olduğunu söylemek mümkündür.

Sağlanan finansman tutarının yaklaşık 32, 1 milyar ABD Dolarlık kısmı Şubat 2016 sonu itibariyle kullanılırken 1, 54 milyar ABD Dolarlık kısmının ise ilerleyen zamanlarda kullanılması planlanmaktadır. Türkiye’nin Dünya Bankası’na yaptığı geri ödemelerin toplamı ise 18, 52 milyar ABD Doları bulmuştur. Ayrıca Türkiye’nin Dünya Bankası’na 1, 72 milyar ABD Dolarlık kısmı döviz uyarlamalarından kaynaklanan yaklaşık 11, 73 milyar ABD Doları toplam geri ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır.

Tablo 15. Dünya Bankası Kaynaklı Kredilerin Kullanım, Geri Ödeme ve Yükümlülükleri

29.02.2016 İtibariyle	IBRD	IDA	Toplam
Anapara	38,401,701, 000.00	197, 239, 445.87	38, 598, 940, 445.87
İptaller	4, 665, 065, 562.06	1, 091, 048.99	4, 666, 156, 611.05
Kullanımlar	31,924,040, 850.35	196, 148, 396.88	32, 120, 189, 247.23
Kullanılmayan Kısım	1, 542, 329, 927.38	0.00	1, 542, 329, 927.38
Geri Ödemeler	18,347,600, 596.82	178, 991, 882.10	18, 526, 592, 478.92
Yükümlülük (I)	13,439,383, 792.58	17, 156, 514.78	13, 456, 540, 307.36
Döviz Uyarlamaları (II)	-1,720, 369, 823.26	0.00	-1, 720, 369, 823.26
Toplam Yükümlülük (III = II – I)	11,719,013, 969.32	17, 156, 514.78	11, 736, 170, 484.10

Kaynak: World Bank, Country Lending Summaries: Turkey.

Türkiye, uluslararası finans kuruluşlarından 2011 yılında KOBİ'lerin finansmanı amacıyla yaklaşık 1, 2 milyar Dolar yeni kaynak temin etmiş olup, bu tutar ile birlikte 1999-2011 döneminde KOBİ'ler için sağlanan kaynak tutarı 9 ,7 milyar Doları geçmiştir. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası, Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası, Avrupa Yatırım Bankası ile 2011 yılında imzalanan toplam dokuz kredi anlaşması ile beraber 1999-2011 döneminde KOBİ finansmanı kapsamında imzalanan kredi anlaşması sayısı elli ikiye ulaşmıştır.⁵² Kreditorlere göre KOBİ kredilerinin dağılımı Tablo 16'da yer almaktadır. Verilere göre 1999-2011 döneminde Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası'ndan sağlanan kredilerin oranı %44 ile en büyük kredi sağlayan kuruluş ve en büyük pay sahibi, %41, 2 ile Avrupa

⁵² Hazine Müsteşarlığı, *Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu*, Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2013, s. 4, <https://www.hazine.gov.tr/tr-TR/Rapor-Sunum-Sayfasi?mid=551&cid=51&nm=555#>, Erişim Tarihi: 18.03.2016.

Yatırım Bankası takip etmekte son olarak %8, 7'lik payla diğer kreditorler takip etmektedir. Bu durum KOBİ'lere sağlanan krediler bağlamında Dünya Bankası'nın önemini ortaya koymaktadır.

Tablo 16. İkraslı veya Garantili Olarak Sağlanan KOBİ Kredilerinin Kreditorlere Göre Dağılımı (1999-2011)

Kredinin Sağlandığı Uluslararası Kuruluş	Kredi Tutarı (Orijinal Döviz)	Kredi Tutarı (ABD Doları)	Toplam Yüzde Payı (%)
Avrupa Yatırım Bankası	€ 3.110.000.000	4.009.173.500	41, 2
Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası	\$ 2.869.166.000 + € 1.007.210.000	4.279.886.850	44, 0
Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası	€ 650.000.000	845.590.000	8, 7
Diğerleri	-	600.556.205	6, 1
			100

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, *Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu*, s. 5

Öte yandan, KOBİ'lerin kullanmış oldukları kredilere 2004 yılından sonra Hazine Müsteşarlığı tarafından verilen garanti desteğinin hız kazandığı belirtmek mümkündür. Ayrıca bu tarihten itibaren KOBİ kredilerinin desteklenmesinde ülkemizin kalkınma politikaları çerçevesinde sektörel çeşitlendirme politikaları uygulamasına geçilmiştir. Bu kapsamda ihracata, enerji verimliliğine ve KOBİ'lerin yenilenebilir enerji yatırımların desteklenmesi amacıyla Hazine garantileri etkin olarak kullanılmaya başlanmıştır.

3.4. Dünya Bankası'nın Türkiye'deki KOBİ İşletmelerine Sağlamış Olduğu Destekleyici Krediler ve Sektörel Dağılımları

Türkiye'de KOBİ istatistikleri göreceli olarak parçalı bir yapı arz ettiğinden ve az sayıda zaman serisi mevcut olduğundan zaman içindeki eğilimleri analiz etmekte zorluk çekilmektedir. Ancak, mevcut verilerin bir kısmı KOBİ kesiminin genel ekonomideki göreceli yerinin anlaşılmasına olanak tanımaktadır. Türkiye de mevcut KOBİ'ler de Sanayi (imalat sanayi alanı) sektörü Hizmet (otel ve inşaat alanı) sektörleri diğer sektörlerle göre daha hızlı gelişen sektörlerdir. Diğer sektörlerin hızlı gelişmeleri bu sektörlerle göre nispeten dardır.

KOBİ'ler istihdam açısından ekonomide hâkim olmalarına rağmen, Türkiye de KOBİ'lerin gelişme düzeyi istenilen seviyede değildir. KOBİ'lerin gelişmesi ve sektörlerinin büyümesi için krediye ihtiyaç duymaktadır. Kredi kullanım noktasında KOBİ'ler piyasadan uzun vadeli, düşük faizli kredi talebinde bulunmaktadır. Bu talepleri Türkiye de başta Bankalar, KOSGEB, TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) EXİMBANK, TESK (Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu) ile tarafından sağlanmaktadır.

KOBİ'lere finansal destek sağlayan Türkiye'deki kurum ve kuruluşlar uluslararası finans piyasalarında kredi veren kurum ve kuruluşlara aracılık etmekte ve işletmelere kredi temin etmektedirler. Bu kuruluşların başında Dünya Bankası gelmektedir. Dünya bankasının KOBİ'lere destekleyici kredilerinin başında enerji verimliği projesi kredileri, İhracatın geliştirilmesine yönelik krediler ve genel amaçlı büyüme ve kalkınma kredileri gelmektedir. KOBİ'lere sağlanan kredilerle sermaye açısından zayıf olan sermaye yapıları güçlendirilerek yatırımların artmasına, üretimin artmasına ve artı bir katma değer üretilmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle genişleyen ve büyüyen KOBİ'ler ihracatı teşvik etmektedir. Daha fazla üretim yapan KOBİ işletmeleri büyüyen bütçeleri ürünleriyle kredi veren kuruluşların kaynaklarından ve bankacılık sektörü tarafından sunulan kaynaklardan önemli miktarlarda kullanılmasına neden olmaktadır.

Tablo 17. Türkiye'nin Dünya Bankası'ndan Kullanmış Olduğu Kredilerin Sektörel Dağılımı (2010-2011)

Sektör	Miktar (Milyon Dolar)	Miktar (Milyon Dolar)
SANAYİ	1.007.343.247	904.110.812
İmalat Sanayi	561.151.890	661.363.573
Elektrik, Su ve Gaz	418.038.669	235.091.713
Madencilik ve Taş ocakçılığı	28.152.689	7.655.526
HİZMET	300.782.139	257.542.291
Oteller ve Lokantalar	153.046.609	140.131.895
İnşaat	45.113.081	48.489.544
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	10.154.683	5.336.600
Toptan ve Perakende Ticaret	16.235.710	22.447.927
Eğitim Hizmetleri	4.138.950	1.349.474
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	61.387.764	23.960.568
Gayrimenkul ve İş Faaliyetleri	9.848.575	6.822.906
Diğer Toplumsal, Sosyal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	856.767	9.003.377
TARIM	13.265.128	12.766.723
Tarım, Avcılık ve Ormancılık	11.564.253	11.866.723
Balıkçılık	1.700.875	900.000
TOPLAM	1.321.390.514	1.174.419.827

Kaynak: Aracı Bankalar, Hazine Müsteşarlığı, *Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu*

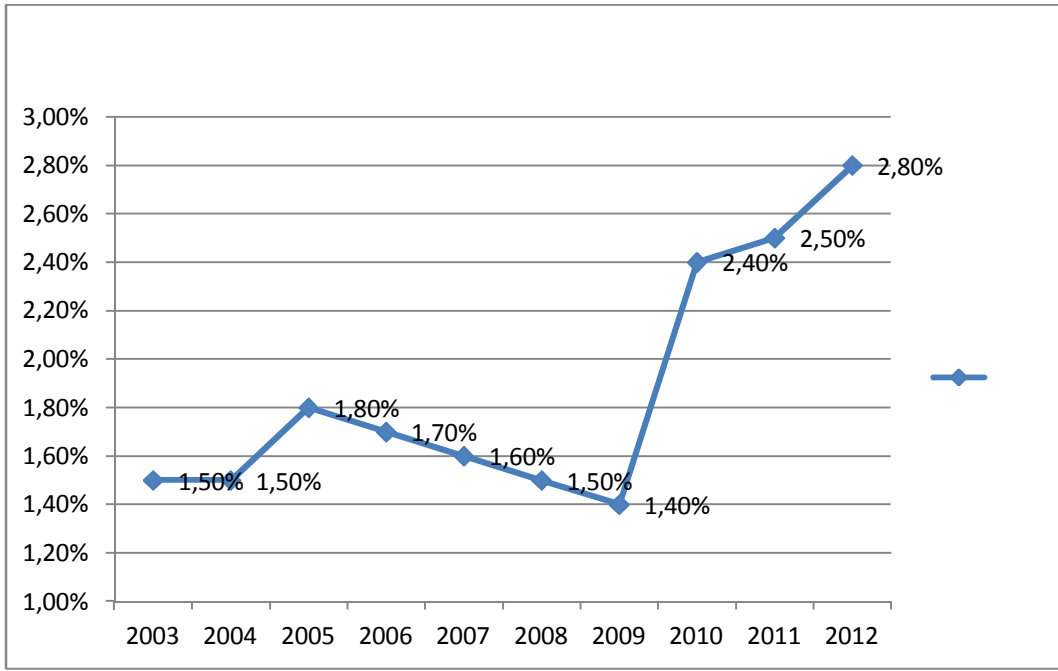
Tablo 17’de Dünya bankası tarafından KOBİ’lere verilen kredilerin Ana sektörleri ile alt sektörler bazında rakamsal tutarları görülmektedir. Türkiye de sanayi sektörünün 1.007.343.247 ABD Doları, hizmet sektörünün de 300.782.139 ABD Doları, tarım sektöründe 13.265.128 ABD Doları tutarında kredi kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 18. Sektörlere Göre Ortalama Çalışan Sayıları

Sektör	Ortalama Çalışan Sayısı					
	1-19	20-49	50-99	100-249	1-249	>250
İmalat	5, 8	31, 6	68, 7	152, 8	7, 0	670, 9
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	5, 8	31, 2	69, 1	153, 0	19, 7	969, 3
Toptan ve Perakende Ticaret, Motorlu Kara Taş. Ve Motosiklet Kullanımı	2, 0	30, 4	67, 1	147, 2	2, 6	924, 7
İnşaat	4, 3	30, 7	68, 8	149, 6	7, 8	449, 2
Konaklama ve Yiyecek Hiz. Faaliyeti	2, 2	30, 9	68, 3	156, 1	3, 2	678, 1
Ulaştırma ve Depolama	1, 5	31, 0	67, 5	148, 3	1, 9	1252, 2
Eğitim	5, 7	30, 3	71, 1	151, 9	13, 8	521, 8
Bilgi ve İletişim	2, 0	30, 9	68, 3	150, 9	3, 7	1075, 3
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmetler Faaliyetleri	3, 0	30, 2	68, 9	163, 9	6, 6	565, 9
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	2, 4	29, 0	67, 8	158, 6	2, 0	538, 9
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	3, 1	31, 1	70, 8	155, 7	13, 6	769, 6
TÜM SEKTÖRLER	2, 2	30, 9	68, 6	152, 3	3, 6	732, 0

Kaynak: TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, 2012, Akt: KOSGEB, s. 13

KOBİ düzeyinde firmaların pazara göre çalışan miktarları Tablo 18’de gösterilmektedir. Tablo da ülkemizde 20’den fazla işçi barındıran ve sınai üretim ve hizmet üreten işletme niteliğindeki örgütler 2012 senesinde ortalama işletme başına 2, 2 işçi ile ticari faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. 20-49 arası işçi çalıştıran KOBİ’ler ise ortalama 30, 9 çalışanla işlerini yürütmüşlerdir. Orta ölçekli işletme niteliğinde sayılan iş yerlerinden 50-99 arası işçi çalıştıranlar ortalama 68,6 kişi istihdam ederken 100-249 arası işçi çalıştıranlar ise ortalama 163, 9 kişi çalıştırmışlardır.

Şekil 7. 20-249 Çalışanı Olan KOBİ’lerin Yıllara Göre Tüm İşletmeler İçerisindeki Payları

Kaynak: TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, Akt: KOSGEB, s. 3

Şekil 7’de KOBİ’lerin en fazla faaliyetinin olduğu sanayi ve hizmet sektörlerindeki tüm işletmeler içerisindeki paylarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre 20-249 arası çalışanı olan, sanayi ve hizmet sektörlerinde faaliyet sürdüren KOBİ’lerin payı 2005 yılında yükselmeye başlamış, ardından 2009 yılına kadar azalma trendinde seyretmiştir. 2008 Küresel Finans Krizi’nin ertesinde ani bir sıçramayla %2, 4’e yükselen oran 2012 yılında %2, 8 olarak ölçülmüştür. İlaveten söz konusu oranın 2003-2012 yılları arasında yaklaşık iki kat arttığı ifade edilebilmektedir.

3.5. Dünya Bankası Kredileri Kullanımlarında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Türkiye Dünya Bankası'ndan ilk kredisini 1950 tarihinde aldığından günümüze kadar olan süreçte bankalardan temin edilen proje kredileri bazı sebeplerden dolayı azalmış olup Türkiye'nin kullanmış olduğu dış kaynaklı kredilerin büyüklüğü azalmıştır.

Bu azalışın en önemli sebeplerinden birisi kredi kullanımlarında çıkan sorunlar ve Dünya Bankası temelli projelerinin istenildiği kadar etkinlikte uygulanmamasıdır. Kredi kullanıcıları kamu kuruluşlarından kaynaklanan sorunlar sebebi ile anlaşmaya bağlanan kredi miktarlarını zamanında ve tam olarak ödemelerde problemler yaşamaktadırlar. Bu yüzden planlanan projeler istenildiği gibi hayata geçirilememektedir.

Dünya Bankası kredilerinin kullanımı öncesi ve sonrası yaşanan sorunlar sebepleriyle birlikte küçük başlıklar halinde sıralanarak değinilmiştir. Özellikle Dünya Bankası'ndan tarafından kaynaklanan sorunlar bahsedilecektir. Bu problemler aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

a) Projelerin Banka Uzmanları Tarafından Hazırlanması:

Türkiye, Dünya'daki diğer ülkeler gibi ekonomik ve randıman sağlayacak proje üretimlerinde, projelerin uygulanabilirlik müziklerinin hazırlanmasında idari ve teknik açıdan sebeplerle çeşitli noksanlıklar mevcuttur. Bazı devlet kurum ve kuruluşlarının yetersizlikleri ile Dünya Bankası'nın genel yapısından dolayı, Banka kaynakları tarafından finanse edilmek istenen projeler banka uzmanlarınca hazırlanmaktadır. Bazen de Banka, finanse edeceği projeye proje teklifi getirmekte ve sadece banka uzmanları tarafından hazırlanan projelerin uygulanması durumunda finansmanını üstleneceğini belirtilmektedir. Tüm bu sebeplerden dolayı, ülkemizin şartları ve ihtiyaçlarıyla bağdaşmayan bazı projeler hayata geçirilebilmektedir. Tüm bunların yanında devlet yetkilileri ile banka sorumluları arasında yapılan birçok görüşmelerde projeler hakkında önemli analiz ile ciddi değerlendirmeler sonucunda projeler onaylanmaktadır. Dolayısıyla Banka, kendi genel politikalarına uygun, fakat ülkemizin gerçekleri ile uyuşmayan projeleri de hayata geçirebilmektedir.

b) Proje İş Tanımlamalarının Banka Tarafından Yapılması:

İkraz anlaşmalarında projenin tanımı ve amaçları Banka tarafından belirlenmektedir. Uygulanacak projenin hedef ve gayesinin ve bu projeyle yapılacak işlerin listelerinin Dünya Bankası'nın geliştirmekte olan ülkelerin tümüne belirlediği çerçevedeki politikalar içinde uygulanmasında projede aksaklıklara sebep olmaktadır. Oysa ki ülkenin kendine özgü çıkar ve şartları göz önünde tutularak projelerin uygulanması daha uygun hale getirmektedir.

c) Kredilerin Kullanım Koşullarının Düzensizliği:

Finansı Dünya Bankası tarafından sağlanan proje finansman kredileri ikraz anlaşması istinaden belirli bir takvim içerisinde projenin uygulamasının gerektirdiği tutarlarda devamlı kullandırılmaktadır. Kredi kullanımları için ülkelerin merkez bankalarında özel hesaplar açılmakta ve bu hesap aracılığıyla kaynak ödemeleri yapılmaktadır. Kredi finansman kullanımları konusunda titiz davranan Dünya Bankası hesap hareketlerini her aşamada incelemekte ve uygunsuz abartı görülen harcamaların kullanımına izni verilmemektedir. Kredi kullanımlarındaki izlenecek yöntemlerin karmaşıklığı ve kredi için alınması gereken onaylar, kurumların proje yönetim birimleriyle yöneticilerinin bu konudaki tecrübesiz ve yetersizlik oluşları ve yaşanan dil sorunları birleştiğinde kullanımlar gecikmektedir.

d) Faiz ve Taahhüt Komisyonlarıyla Faiz Dışı Maliyetlerden Kaynaklanan Problemler:

Finansının Dünya Bankası'na temin edilecek projelerin çok büyük bir kısmı uzmanlar tarafından hazırlanmaktadır. Bu durum projelerin gerçekleştirilip ve uygulama aşamalarını etkilemektedir. Bu durum yüzünden projenin hedeflerinin benimsenip ve ülke şartlarına uyarlanmasını daha zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte Dünya Bankası'ndan alınan krediler ile projeler karşılaştırıldığında, ilk yıllarda yapılan harcama düzeylerinin kredi anlaşması ile taahhüt edilen tutarların altında olduğu belirlenmiştir.

Türkiye, 1950 tarihinden 1996 tarihine kadar Dünya Bankası'na toplamda yaklaşık 120 milyon Dolar taahhüt komisyonu ödemek zorunda kalmıştır. Bu miktarın göze çarpmasının en büyük örneği 1995 yılında Dünya Bankası'na ödenen 4 milyon ABD Doları olan taahhüt komisyon tutarıdır.

e) Projelerde sürekli olarak yaşanan değişen şartlar, maliyetler ve projelerin belirlenen tarihlerde tamamlanıp bitirilememesi

f) Proje yönetiminde asli görevi yapacak çalışanın yetersiz niteliklere sahip olması

g) Projelerde bulunan görevli personelin çok sık değiştirilmesi

h) Kurum ve kuruluşların örgüt yapılarındaki eksiklikleri

i) Alınan kredilerin muhasebe sistemleri içerisindeki kaydı işleminde karşılaşılan Sorunlar

j) Bütçe harcamalarındaki kısıtlamalardan ve İç kaynak yetersizliklerinden kaynaklı sorunlar

k) Kurum ve kuruluşlar arasındaki yaşanan koordinasyon düzensizlikleri

l) Kısa Sürelerde olan hükümet değişiklikleri, istikrarsızlık

m) Vergilendirmelerde yaşanmakta olan sorunlar

n) Projelerin belirlenmesinde politik seçimlerin etkili olması ⁵³

⁵³Ekrem Candan, “Dünya Bankası’ndan Sağlanan Proje Kredilerinin Denetimi, Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Denetim Sistemine ilişkin Eleştiriler”, Mali Klavuz Dergisi, Sayı:58.

3.6. Dünya Bankası Kredilerinin İstihdama Etkisi

Gelişmekte olan ülkelerde hedeflenen büyüme ve kalkınma düzeylerine ulaşılabilmesi için var olan üretim kapasite düzeylerini artırılmaları zorunludur. Üretim artış düzeylerinin arzulanan seviyeye ulaşması yatırımlarla doğrudan doğruya ilişkili halinde olup yatırımların artışı da çeşitli etkenlere bağlı olarak değişebilmektedir. Geçmişten bugüne Türkiye’de enflasyonist dönemler, yüksek bütçe açıkları, yüksek kamu borç yükleri, yüksek devalüasyonlar vb. ekonomik istikrarsızlıklar yaşanmıştır. Bunların büyük bir kısmı ekonomik ve sosyal krizlere yol açarken genellikle yapısal sorunların kökenine inilemediği gözlenmektedir. Yapısal sorunlar ve jeopolitik riskler bir kenara bırakılıp yatırım kararlarına; girişimci, sermaye, işgücü ve hammadde faktörleri yönünden yaklaşacak olursak, Türkiye’nin genç nüfusundan hareketle girişimci ve emek faktörlerinin birer avantaj olduğu söylenebilmektedir.

Öte yandan hammadde ve ara mamullerde dışa bağımlılık ile kaynak yetersizliği önemli birer sorun olarak görülebilmektedir. Yatırımların finansmanında iç tasarrufların yetersiz olması büyük bir problem olarak ifade edilebilmektedir. Bu durumda eksik kalan kısım dış tasarrufla karşılanmaya çalışılmaktadır. Özel sektörün yatırımlarının finansmanında Dünya Bankası’ndan temin edilen krediler bu yönüyle hayati öneme sahiptir. Zira özel sektörün yatırım yapmak amacıyla finansman arayışında yurtdışı kaynaklı kredi kullanması, Türkiye’de yatırımların artmasına ve dolayısıyla yeni istihdam alanların açılmasına dolayısıyla yeni iş olanaklarının artması anlamına gelmektedir.⁵⁴ Dünya Bankası kredilerinin Hazine Müsteşarlığı aracılığı ile KOBİ’lere aktarılması sonucu KOBİ’ler bu finansal geliri yatırım amacı olarak kullanarak ekonomik açıdan üretimi artıracak fonksiyonel girişimlerde bulunmaktadırlar. Bu fonksiyonel girişimler ekonomiye, istihdam, üretim ve katma değer olarak yansımakta bu sayede ekonomi lokomotif misali işlemekte ve canlanmaktadır.

Türkiye tarafından Dünya Bankası çıkışlı kredilerin Sayısı Tablo 19’da gösterilmektedir. 2010 yılında sanayi, hizmet ve tarım sektörlerinde toplam 1.118 adet kredi kullanırken 2011 yıllarında 921 adet kullanılmıştır.

⁵⁴Kavcıoğlu, s. 158-159.

Tablo 19. Kredilerin Sektörel Düzeyde Dağılımı (1999-2011)

	2010		2011		1999-2011	
SEKTÖR ADI	Kredi Sayısı	Toplam İçinde ki Payı	Kredi Sayısı	Toplam İçinde ki Payı	Kredi Sayısı	Toplam İçinde ki Tutarı
Sanayi	887	79, 3	740	80, 3	376	77, 0
Hizmet	206	18, 4	172	18, 7	137	21, 4
Tarım	25	2, 2	9	1, 0	116	1, 6
TOPLAM	1.118	100	921	100	139	100

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, *Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu*

Tablo 19’da görüleceği üzere sanayi sektöründe daha yoğun bir şekilde KOBİ’ler kredi finansmanı sağlamıştır. Sanayi sektörü yüzdelik oranda kredilerin %79,3 oranla başı çekmektedir. Sanayi sektörünün bu denli yoğun kredi finansmanına ihtiyaç duymasında sebep, sanayi sektörünün diğer sektörlere oranla daha fazla yatırım yapmasıdır. Tabloda 2010 ile 2011 yılları arasında kredi kullanma adeti düşse de oransal anlamda sanayi ve hizmet sektöründe artış gözlenmiştir. Tabloda sanayi sektöründen sonra hizmet ve tarım sektörünün kredilere oranı da %20, 6’dır. Tabloda üzerinde yıllara göre karşılaştırma yapıldığında Türkiye’de sanayi sektörünü kredi kullanmada başı çekmekte olduğu görülmektedir

Tablo 20’de Kredi kullanımlarının KOBİ’ler düzeyinde incelemesi gözükmemektedir. Tablo görüleceği gibi mikro işletmeler 242 adet ile kredilerin %21 ,6 oranına, küçük işletmeler 414 adet ile %37, 0, orta büyüklükte işletmeler 362 adet ile %32, 4 büyük İşletmeler 85 adet ile %7, 6, yeni kuruluşlar ise 16 adet ile %1, 3 kredi kullanmışlardır. 2010 ile 2011 yılları arasında adet bazında düşüş yaşanırken oran bakımından küçük, orta ve büyük KOBİ’lerin kredi hacim oranı artış göstermiştir

Tablo 20. Kredilerin KOBİ'ler Düzeyinde Dağılımı (1999-2011)

KOBİ Büyüklikleri	2010		2011		1999-2011	
	Kredi Sayısı	Toplam Yüzdelik Tutarı	Kredi Sayısı	Toplam Yüzdelik Tutarı	Kredi Sayısı	Toplam Yüzdelik Tutarı
Mikro İşletme (1-9 işçi)	242	21, 6	119	12, 9	634	13, 0
Küçük İşletme (10-49 işçi)	414	37, 0	385	41, 8	1662	34, 0
Orta Büyüklükte İşletme (50-250 işçi)	362	32, 4	311	33, 8	1806	37, 0
Büyük İşletme (>250 işçi)	85	7, 6	100	10, 9	699	14, 3
Yeni Kuruluş	16	1, 3	6	0, 7	83	1, 7
TOPLAM	1.118	100	921	100	4.884	100

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, *Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu*

Tablo 20'yi incelediğimizde Türkiye'de kredi kullanımının ve ihtiyacın daha çok küçük işletmelerde ve orta büyüklükteki KOBİ'ler olduğu gözükmemektedir. Kredi kullanma da büyük ölçekli KOBİ'lerin diğer KOBİ işletmelere göre az kullanım yaptığı gözükmemektedir. Yeni Kuruluş aşamasında yaşanan finansal mali veri yetersizliği ve girişim desteklerinin kısıtlı olması daha önce ki tablolarda kredi adedi ve sektörle bazında işlediğimiz KOBİ'leri, tabloda sektör bazında kullandıkları kredi tutarlarını ABD Doları cinsinden gözükmemektedir. Tabloda sanayi sektörü 2010 yılında 1.007.343.247 ABD Doları ile kredi kullanım açısından sektör bazında zirvededir. Türkiye'de sanayi sektörünün gelişmek için finansal desteğe ihtiyaç duyduğu ve sanayisinin yeni yeni gelişmekte olduğu gösterilen rakamlarla ortadadır. Sanayi sektöründen sonra hizmet sektörü 300.782.139 ABD Doları kredi kullanarak sanayi sektöründen sonra kredi hacmi olarak ve sektör bazında Türkiye'nin ikinci büyük sektörüdür. Aynı zamanda tarım sektörü en az kredi kullanan sektör olarak

2010 yılı ile 2011 yılları arasında en son sıra yer almaktadır. Kredi tutarlarına bakarak Türkiye'nin tarım sektöründen ziyade sanayi ve hizmet sektörlerinde üretim yaptığı gözükmemektedir. Bunun sebepleri arasında, nüfusun şehirleşmesi ve bozulan iklimler koşullar söylenebilir.

Tablo 21. Kredilerin Sektörlere Göre Kullanım Tutarları (2010-2011)

	2010		2011	
SEKTÖR ADI	Kredi Tutarı (ABD doları)	Kredi Sayısı	Kredi Tutarı (ABD doları)	Kredi Sayısı
Sanayi	1.007.343.247	887	904.110.812	740
Hizmet	300.782.139	206	257.542.291	172
Tarım	13.265.128	25	12.766.723	9
TOPLAM	1.321.390.514	1.118	1.174.419.827	921

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, *Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu*

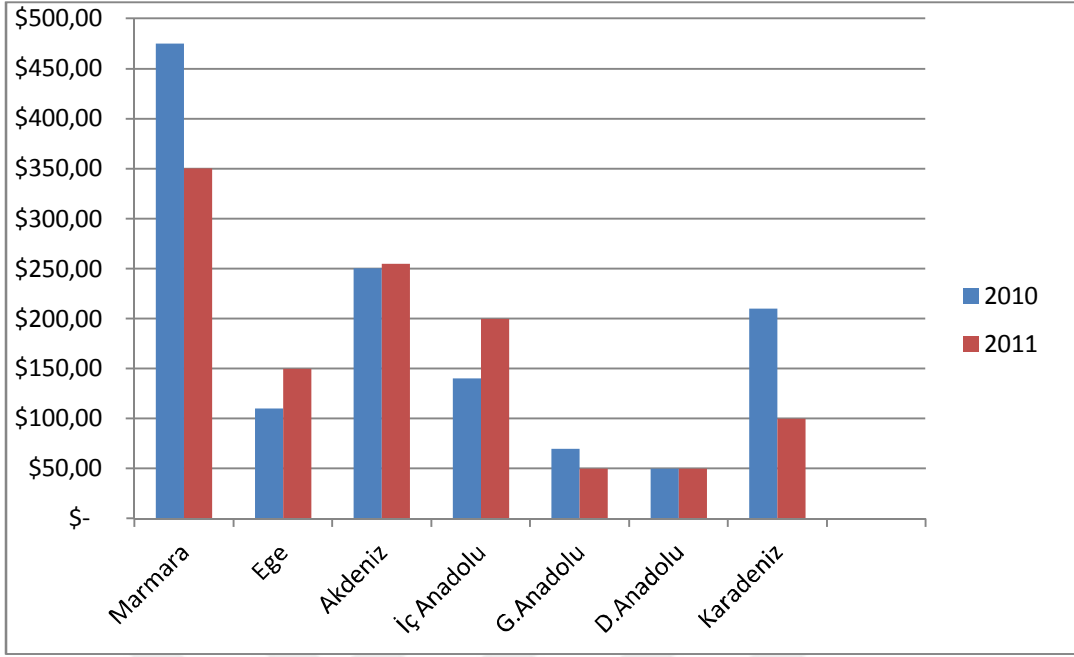
Dünya Bankası'ndan ihraç edilen kredilerin KOBİ'ler bazında kullanım tutarları 2010 yılı ile 2011 arasında Tablo 21'de gözükmemektedir. 2010 yılında mikro KOBİ'ler %34, 8 oranla kredi kullanımında ilk sırada yer alırken, sırasıyla orta büyüklükteki KOBİ'ler %30, 8 yer almaktadır. Küçük krediler ise %19, 0 oranla kredi kullanım miktarı gerçekleşmiştir. 2010 yılında 2011 yılına göre mikro KOBİ'ler ve orta büyüklükte KOBİ'ler daha fazla kredi kullanırken, 2011 yılında mikro KOBİ'ler 2010 yılına göre kredi kullanım tutarında bazında azalma yaşansa da diğer KOBİ'ler daha dengeli bir şekilde artış azalış gerçekleşmiştir.

Tablo 22. Kredilerin KOBİ'ler Düzeyinde Kullanırım Tutarları (2010-2011)

İşletme Büyüklükleri	2010		2011	
	Kredi Tutarı (ABD Doları)	Toplam Yüzdelik Tutarı	Kredi Tutarı (ABD Doları)	Toplam Yüzdelik Tutarı
Mikro İşletme (1-9 işçi)	459.338.022	34, 8	161.438.398	13, 7
Küçük İşletme (10-49 işçi)	251.222.445	19, 0	332.405.147	28, 3
Orta Büyüklükte İşletme (50-250 işçi)	407.486.496	30, 8	334.588.457	28, 5
Büyük İşletme (>250 işçi)	192.270.856	14, 6	336.576.553	28, 7
Yeni Kuruluş	11.072.694	0, 8	9.411.272	0, 8
TOPLAM	1.321.390.514	100	1.174.419.827	100

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, *Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu*

Dünya Bankası tarafından kullanılan kredilerin Türkiye'nin bölgesel dağılımını Şekil 8'de gösterildiği üzere 2011 yılında Kredilerden en yüksek miktarı Marmara bölgesi 478.430.607 ABD Doları ile kredilerin %36, 2 kısmını kullanmıştır. En düşük pay ise 52.036.566 ABD Doları kredilerin yalnız %3, 6 kısmını kullanmıştır. 2010 yılına göre Marmara bölgesinin, Doğu Anadolu bölgesinin, Güneydoğu Anadolu bölgesinin, Karadeniz bölgesinin kredi kullanım tutarı düşürken, Ege bölgesi, İç Anadolu bölgesi ve Akdeniz bölgesinde kredi tutarlarında artış gerçekleşmiştir.

Şekil 8. Kredilerin Türkiye de Bölgesel Düzeyde Dağılımı (2010-2011)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, *Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu*

Şekil 8’de Türkiye’de en fazla kredi kullanma adeti 2010 yılında 434 adet ile Marmara bölgesinde gerçekleşirken yine en az kredi kullanma 37 adet ile Doğu Anadolu bölgesinde gerçekleşmiştir. 2011 yılında ise yine en fazla kredi kullanım 376 adet ile Marmara bölgesi en az kullanım 42 adet ile Doğu Anadolu bölgesinde gerçekleşmiştir. Türkiye’de KOBİ’lerin bölgesel anlamda özellikle Doğu Anadolu bölgesinde %4, 3, Güney Doğu Anadolu bölgesinin %4, 7 olan KOBİ kredi kullanım miktarları diğer bölgelere oranla oldukça aşağıda gözükmemektedir. Türkiye’deki KOBİ’ler kamu tarafından da faaliyetleri desteklenmeli, teşvik edilmeli KOBİ’ler ekonomi de kalkınma ve büyüme için yaygınlaştırılmalıdır. Büyüyen ve gelişen KOBİ’lerin kredi talepleri de doğru oranlı şekilde artacaktır.

Tablo 23. Türkiye de KOBİ'lerin Bölgesel Düzeyde Kullanım Tutarları (2010-2011)

	2010				2011			
BÖLGE ADI	Kredi Tutarı	Kredi Sayısı	Ortalama Kredi Tutarı	Kredi Tutarının Toplam Yüzde Oranı	Kredi Tutarı	Kredi Sayısı	Ortalama Kredi Tutarı	Kredi Tutarının Toplam Yüzde Oranı
Marmara	478.430.607	434	1.102.375	36, 2	354.204.693	376	942.034	30, 2
Ege	118.891.325	174	683.283	9, 0	141.720.259	137	1.034.454	23, 2
Akdeniz	248.758.990	154	1.615.318	18, 8	272.083.220	116	2.345.545	23, 2
İç Anadolu	137.865.169	155	889.453	10, 4	198.966.275	139	1.431.412	16, 9
Güney Doğu Anadolu	74.606.282	68	11.097.151	5, 6	55.645.435	46	1.209.683	4, 7
Doğu Anadolu	52.036.566	37	1.406.394	3, 9	50.955.214	42	1.213.219	4, 3
Karadeniz	210.801.575	96	2.195.850	16, 0	100.844.730	65	1.551.457	8, 6
KÖY	378.000.286	216	1.750.001	28, 6	327.554.424	181	1.809.693	27, 9
TOPLAM	1.321.390.514	1.118	1.181.924	100	1.174.419.827	921	1.275.157	100

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, *Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu*

Tablo 23'ü incelediğimizde Türkiye'deki kredi tutarlarının dağılımlarını incelediğimizde gelişmiş olan bölgelerde sanayi ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'lerin daha yoğun olmasından dolayı kredi hacim tutarının gelişmiş bölgelerde daha fazla olduğu gözlenmektedir. Sanayi ve hizmet sektörü faaliyetlerinin daha az olduğu, tarım sektöründeki KOBİ'lerin daha fazla yaygın olduğu Doğu Anadolu bölgesi, Güney Doğu Anadolu bölgesi gibi bölgeler gelişmiş bölgelere göre kredi kullanım hacminin daha düşük olduğu gösterilmektedir.

Türkiye’de KOBİ’lerin bölgesel anlamda yaygın olduğu fakat yeterli sayıda olmadıklarını söylemek mümkün bununla birlikte bölgeler de var olan KOBİ’lerin de üretim çıktısı bakımından yarattıkları katma değerlerin farklılığı elde ettikleri ciro bazında ihtiyaç duydukları, personel, hammadde, bina, enerji üretim faktörlerinde değişkenlik göstermesinden dolayı KOBİ’lerin kullandıkları kredileri tutarlarını etkilemektedir. KOBİ’ler Türkiye ekonomisinin dinamosu olarak bölgesel kalkınma da ve istihdam öncüdür. Dünya Bankası’ndan kullanılan kredilerin KOBİ’lere etkisi yarattığı katma değer, istihdam ve ihracat ile olmuştur. Kullanılan her bir kredi tutarı istihdam ve üretimi ve büyümeyi doğru orantıda etkilenmiştir.

Tablo 24. Kredilerin Türkiye de İstihdam Düzeyine Etkisi (1999-2011)

SEKTÖR ADI	2010	2011	1999-2011
	İstihdam Artışı	İstihdam Artışı	İstihdam Artışı
Sanayi	7.196	7.306	64.015
Hizmet	3.780	5.444	28.470
Tarım	135	85	468
TOPLAM	11.111	12.835	92.953

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, *Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu*

Tablo 24’de görüldüğü üzere sektörler bazında ortaya çıkan istihdam artışı yıllara göre belirtilmiştir. 2010 yılında sanayi sektöründe 7.196 kişi istihdam edilirken kullanılan krediler neticesinde daha çok üretim yapan KOBİ’ler istihdam sayısı 7.306 kişiye çıkarmıştır. Aynı zamanda hizmet sektöründe 2010 yılında 3.780 kişi olan istihdam sayısı, 2011 yılında 5.444 kişi istihdama ulaşmıştır. Tarım sektöründe ise istihdam artışı diğer sektörlerle göre nispeten daha az bir artış göstermiştir.

Tablo 25. Kredilerin Kullanım Öncesi Ve Sonrası Olarak istihdama Olan Etkisi (2010-2011)

SEKTÖR ADI		Kredi Öncesi İstihdam	Kredi Sonrası İstihdam	İstihdam Artışı	Artış Yüzde Oranı
2010	Sanayi	69.220	76.416	7.196	10, 4
	Hizmet	14.128	17.908	3.780	26, 8
	Tarım	524	659	135	25, 8
	TOPLAM	83.872	94.983	11.111	13, 2
2011	Sanayi	65.602	72.908	7.306	11, 1
	Hizmet	14.270	19.714	5.444	38, 1
	Tarım	317	402	85	26, 8
	TOPLAM	80.189	93.024	12.8350	16, 0

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, *Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu*

Tablo 25’de görüleceği üzere kredi öncesi ve sonrası olarak istihdam artışı ve bu artışın yüzdelik oranları belirtilmiştir. Görüleceği 2010 yılında Sanayi sektöründe kredi öncesi 69.220 kişi istihdam edilirken, kredi sonrası bu sayı 76.416 kişi olarak gerçekleşmiştir. KOBİ’lerde yeni 7.196 kişi istihdam edilmiş ve %10, 4 artışa sebep olmuştur. 2010 yılında hizmet sektöründe Kredi kullanım sonrası yeni 3.780 kişi istihdam edilmiş %26, 8 düzeyinde bir artış sağlamıştır. Tarım sektöründe ise 2010 yılında kredi öncesi 524 kişi istihdam edilirken kredi sonrası bu sayı 659 kişiye ulaşarak 135 yeni kişi istihdam edilmiş ve %25, 8 oranında oransal bir artış söz konusu olmuştur. Toplamda 83.872 kişi olan istihdam kredilerden sonra 94.983 kişi olmuştur. Tablo da 2011 yılında ise yine sanayi, hizmet ve tarım sektörlerinde gerçekleşen istihdam artışı sektörlerle belirtilmiş kredi öncesi 2011 yılında toplam 80.189 kişi olan istihdam sayısı kredi sonra 93.024 kişi olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 26. Kredilerin Kullanım Yönünden Sınıflandırılması ve Rakamsal Tutarları (2009-2011)

		İŞLETME BÜYÜKLÜKLERİ					
	KREDİLER	Mikro İşletmeler	Küçük İşletmeler	Orta Büyüklükte İşletmeler	Büyük İşletmeler	Yeni Kuruluşlar	TOPLAM
2009	Enerji ve Çevre Projelerine Yönelik Krediler	116.966.858	53.313.251	9.124.326	5.000.000		184.404.435
	İhracatın Desteklenmesine Yönelik Krediler		39.109.259	54.359.876	120.028.359		213.497.494
	Genel Amaçlı Krediler	87.545.711	249.880.396	201.022.023	60.381.700	1.196.765	600.026.594
	TOPLAM	204.512.569	342.302.906	264.506.225	185.410.058	1.196.765	997.928.523
2010	Enerji ve Çevre Projelerine Yönelik Krediler	278.698.635	21.197.220	44.227.498	14.778.223		358.901.576
	İhracatın Desteklenmesine Yönelik Krediler	602.574	3.163.935	42.777.190	45.885.429		92.429.127
	Genel Amaçlı Krediler	180.036.813	226.861.291	320.481.808	131.607.205	11.072.694	870.059.810
	TOPLAM	459.338.022	251.222.445	407.486.496	192.270.856	11.072.694	1.321.390.514
2011	Enerji ve Çevre Projelerine Yönelik Krediler	68.830.234	111.538.549	25.491.963	133.325.723		339.186.469
	İhracatın Desteklenmesine Yönelik Krediler	979.480	27.320.454	48.042.480	49.659.982		126.002.396
	Genel Amaçlı Krediler	91.628.684	193.546.144	261.054.014	153.590.848	9.411.272	709.230.962
	TOPLAM	161.438.398	332.405.147	334.588.457	336.576.553	9.411.272	1.174.419.827

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, *Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu*

Tablo 27. İstihdam Artışının Kredilerin Kullanım Amacına Göre Dağılımı

Krediler	2009		2010		2011	
	İstihdam Artışı	Toplam Yüzde Oranı	İstihdam Artışı	Toplam Yüzde Oranı	İstihdam Artışı	Toplam Yüzde Oranı
Enerji ve Çevre Projelerine Yönelik Krediler	102	1, 7	700	6, 3	323	2, 5
İhracatın Desteklenmesine Yönelik Kredileri	1.282	20, 9	521	4, 7	897	7, 0
Genel Amaçlı Krediler	4.761	77, 5	9.890	89, 0	11.615	90, 5
TOPLAM	6.145	100	11.111	100	12.835	100

Kaynak: Aracı Bankalar, Akt: KOSGEB, s. 32.

Tablo 27’de Genel amaçlı KOBİ kredilerinin istihdam artışına en fazla katkı yaptığı ve bunu sırasıyla ihracatın desteklenmesine yönelik krediler ile enerji ve çevre projelerine yönelik kredilerin izlediği belirtilebilmektedir.

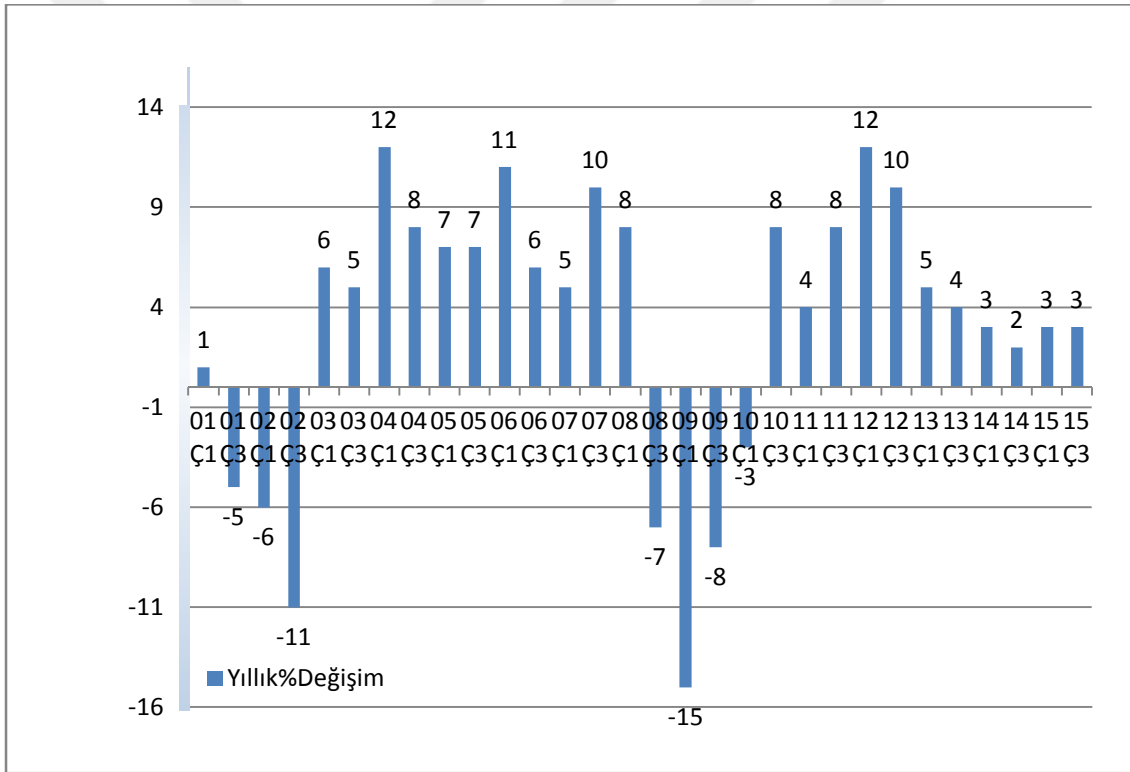
3.7. Dünya Bankası Kredilerinin GSYH Etkisi

Ülke ekonomisinin üretim hacminin fazlalaşması manasına gelen ekonomik büyümeyi hesaplama araçlarından olan GSYH; yalnızca ülke içerisinde üretilmiş olan ürün ve hizmetlerin tamamına karşılık gelmektedir. Henüz gelişmemiş, gelişme yolunda olan ekonomilerin üretim düzeylerini yükseltmede, teknolojik alt yapıların yetersiz olması, ülke içinde gerçekleştirilen tasarruf düzeylerinin eksikliği ve nihayetinde cari açık sorunlarıyla mücadele etmek durumunda kalmaktadır. Türkiye'nin de aralarında bulunduğu bu gruba dahil olan ülkeler, ek kaynaklara ihtiyaç duyulmakta ve yurtdışı tasarruflara yönelmektedir. Bu sebeple, Dünya Bankası'nın sunmuş olduğu avantajlı krediler tercih edilmekte bu krediler uzun vadeli olarak kullanılmakta ve makro ekonomik göstergeleri uzun vade iyileştirmektedir.

Türkiye 2001 Krizi'nin ardından gerçekleştirilen yapısal reformlarla ilgili güçlü ekonomik modelinin sağlamlığını 2008'de yaşanan Küresel Finans Krizi'nde göstermiştir. Dünyada yaşanan ekonomik daralma ile Türkiye'nin ekonomisi de etkilenmiş yaşanan talep daralmasıyla ithalatı ve ihracatı gerilemiştir. Yaşanan bu kriz ortamında ekonomi yönetimi, iç talepte düşüş yaşanmaması için, vergi oranlarında azalmaya gitmiştir. Aynı zamanda bankacılık sektörüyle kredi hacminde ki artışı teşvik etmiştir. Ekonomi yönetiminin uyguladığı doğru ekonomi politikalarıyla Türkiye, finansal açıdan daha güçlü hale gelerek, 2010 yılında %9 büyüme oranı yakalamıştır. Bu politikalarla birlikte yabancı finansal kaynakların doğru kullanması, Dünya Bankası gibi yabancı kaynaklı finans merkezlerinden sağlanan kredilerle Türkiye'de yapılan alt yapı çalışmaları, ulaşım projeleri ile KOBİ'lerin gelişmesine, büyümesine katkı sağlayan birçok projeye oluşturduğu istihdam, katma değer, ekonomik gelişim Türkiye ekonomisini pozitif yönde etkilemiştir. Bu sebeple Dünya çapında yaşanan 2008 Krizi Türkiye'de ekonomiyi durağanlaştırsa da diğer Dünya ülkeleri gibi finansal anlamda derin bir şekilde kriz ülke ekonomisinin etkilememiştir. Bununla birlikte o dönem Türk mali sektörünün de pozitif ayrıştığını ifade etmekte mümkündür hatta genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, 2002-2015 döneminde, belirli yıllar haricinde istikrarlı büyüme oranlarının

yakalandığı, enflasyonun tek haneli rakamlara indiği, kamu borç stokunun da önemli ölçüde azaltıldığı ifade edilebilmektedir.

Bununla birlikte, Dünya Bankası Kredilerinin GSYH olan etkisini, TUIK, Hazine Müsteşarlığı'nın verileri doğrultusunda Türkiye ekonomisi üzerinde etkilerini gözlemlemek mümkündür. Bu veriler ışığında KOBİ'lerin Şekil 9'dan da incelenebileceği üzere 2012 yılından bu yana büyümenin ufakta olsa hız kaybettiğini söylemek mümkündür. 2013-2014 yıllarındaki seçim atmosferi, jeopolitik gelişmeler ve Türkiye'de yaşanan siyasi kaygılar tüketici güvenini azaltmış ve talep zayıflayarak Türkiye ekonomisi 2013 yılında %4, 0 ve 2014 yılında da %2, 0 büyümüştür.

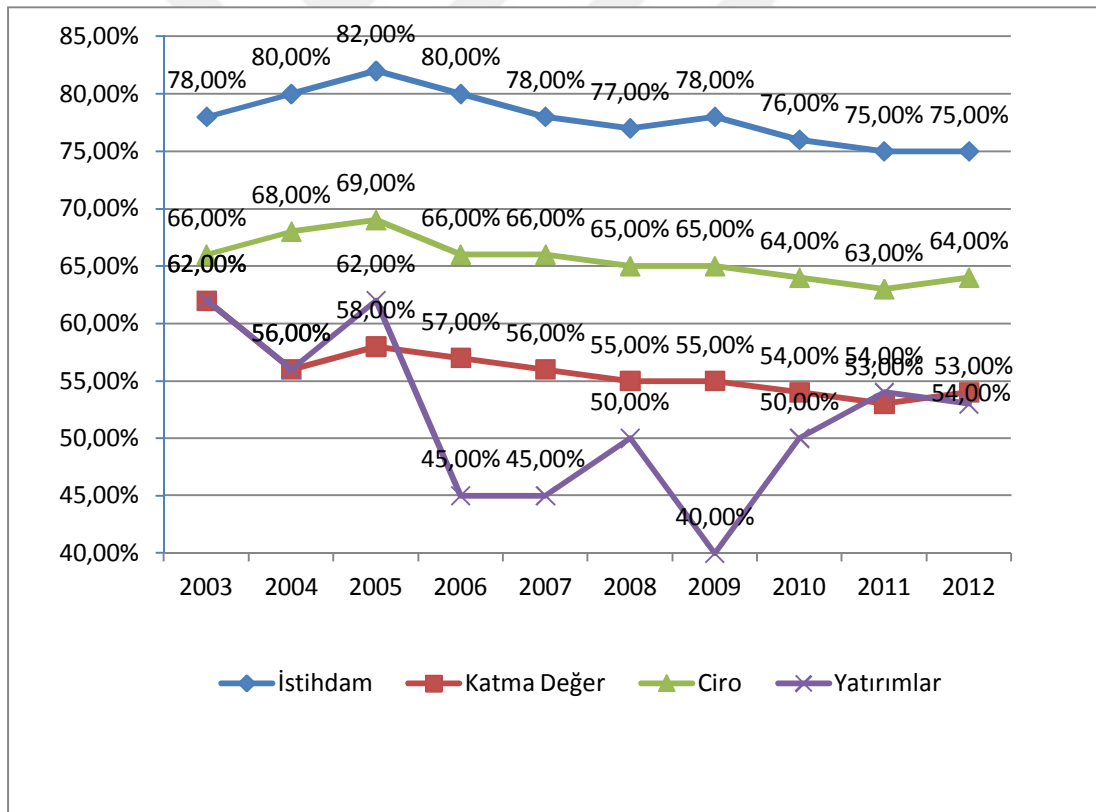
Şekil 9. GSYH Büyüme Oranları (Yıllık % Değişim)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Ekonomi Sunumu, 2016, s. 12.

Aynı dönemde Gümrük Birliği ile birlikte Türk sanayi sektörünün, uluslararası pazarlama ve küresel rekabete açılması sonucu ülkemizdeki KOBİ'ler çeşitli uyum sorunları yaşamıştır. Bu sebeple KOBİ'lerin rekabet gücünü artırmaya yönelik politika ve teşviklerin oluşturulup çeşitli teşvik mekanizmalarının

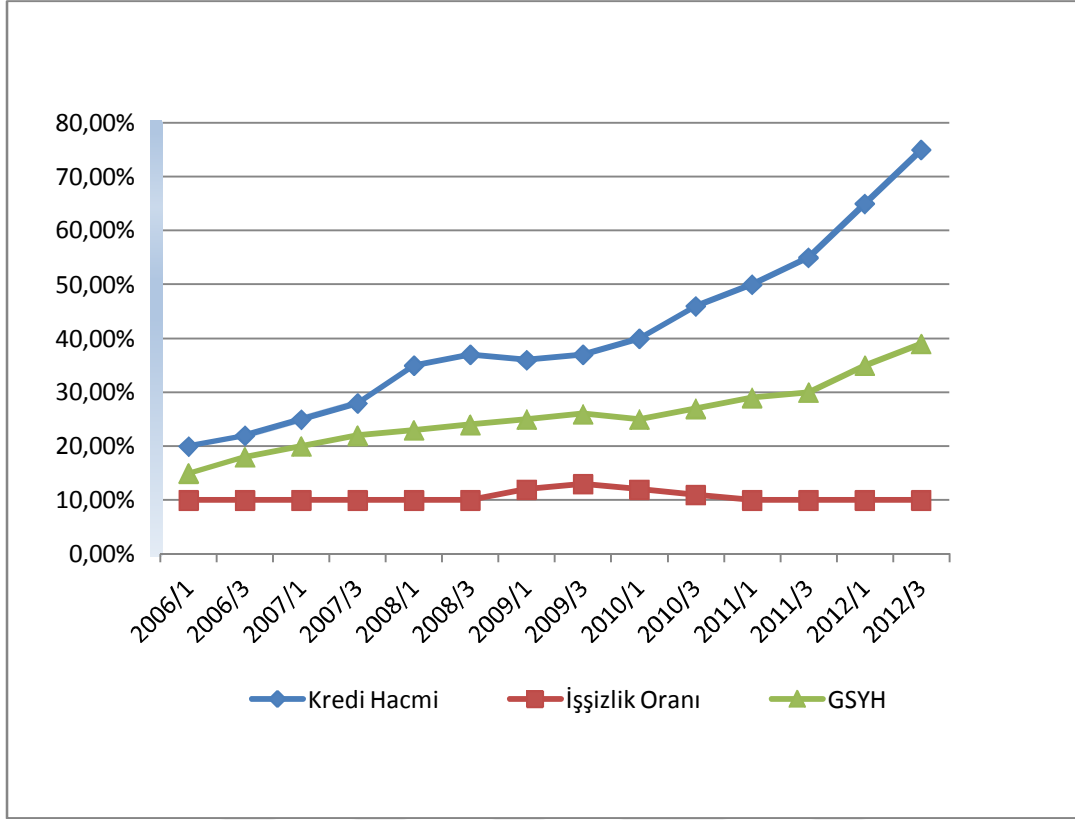
tasarlanması veya mevcutların etkinliğinin artırılması gerekmektedir. Ayrıca KOBİ'ler ile onları destekleyici kuruluşların koordineli bir şekilde çalışması da önemlidir.

Şekil 10 'da seçilmiş makro ekonomik göstergeler bakımından Türkiye'deki KOBİ'lerin istihdam, ürettikleri katma değer ve ciroları açısından ekonomide büyük rol oynamaktadır. KOBİ'lerin Türkiye ekonomisinde ki payının 2005 yılından bu yana azalma eğiliminde olduğunu ifade etmek mümkündür. 2009 yılı itibariyle de ekonomik verilerin iyileşmesiyle bir artış olduğunu ifade etmek yine mümkündür. Bu artışın sebebinin de KOBİ'lerin yaptığı yatırımların artmasıdır. Yatırımlarda yaşanan düşüş istihdamı, katma değeri ve ciroyu düşüş yönünde etkilediği açık bir şekilde gözükmemektedir. Ekonomik verilerde düşüş yaşanmaması için KOBİ yatırımlarının desteklenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır.

Şekil 10. KOBİ'lerin Ekonomideki Payının Yıllar İçindeki Seyri (Yıllık % Değişim)

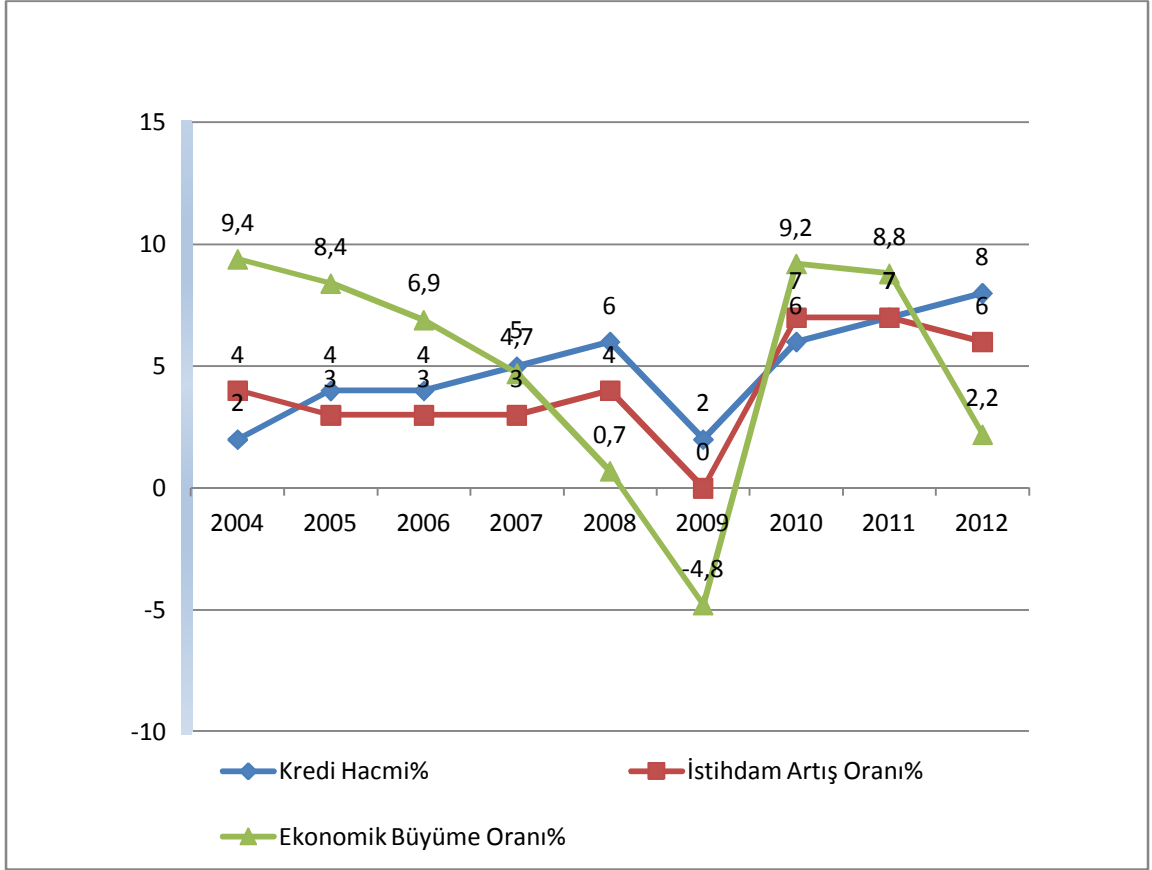
Kaynak: TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, Akt: KOSGEB, s. 15

Şekil 11. Kredi Hacminin işsizlik Oranı ile GSYH Olan Etkisi (Yıllık % Değişim)

Kaynak: TÜİK VE TCMB-EVDS

Şekil 11’de görüldüğü üzere KOBİ’ler tarafından kullanılan kredilerin yüzdelik oranı ve bu oranla birlikte işsizlik ve GSYH olan etkisi şekilde gösterilmektedir. Kredi hacmindeki yaşanan artışın, GSYH hasıla da ki artışa öncülük ettiği görülmektedir. Verilerde önce kredi hacim seviyesinde bir artışın gerçekleştiği, ardından bu artışın GSYH de artışı ve işsizlik oranında da bir azalışı tetiklediği görülmektedir. Bu açıdan kredi kullanım hacmi, ekonomideki gelişmeler noktasında önceden çıkarım yapabilme özelliği de taşımaktadır.

Şekil 12. Kredi Hacmi, İstihdam Oranı ve Ekonomik Büyüme (Yıllık % Değişim)

Kaynak: TÜİK, TCMB-EVDS

Şekilde 12’de kredi hacmi verilerinin 2004 ve 2008 yılları arasında artış gösterdiği 2008 yılında yaşanan küresel kriz ile düşüşe geçtiği, 2010 tekrar artış sağlandığı gözükmemektedir. 2004 ile 2008 yılları arasında Kredi hacim artışının paralel olarak istihdam artış oranını ve ekonomik büyüme oranını etkilediği şekildeki gibi gözükmemektedir. 2008 yılında yaşanan kriz ortamında yaşanan ekonomik daralma kredi hacminde, Ekonomik büyümede, İstihdam artış oranında negatif bir etki yaratmıştır. Ancak, KOBİ’lerin kredi kullanım düzeyi artıkça istihdam ettikleri kişi sayısının arttığı bu durumun istihdam artış oranını yüksettiğini, bununla birlikte ekonomik büyümeye de katkı sağlandığı şekilde gözükmemektedir.

SONUÇ

Türkiye’de KOBİ’lere yönelik sağlanan destekler Dünya örneklerinde olduğu gibi ülkelerin ekonomi politikalarının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Son yıllarda kamu kuruluşları tarafınca sağlanan KOBİ’lere destek kredi çeşitleri ve tutarlarında ciddi düzeyde artışlar meydana gelmiştir. Her geçen gün rekabetin giderek arttığı küreselleşme sürecinde KOBİ’ler ekonomik büyümenin lokomotifi konumundadır. Diğer bir ifade ile KOBİ’ler; ekonominin kilit noktası, istihdamın beşiği, bölgesel kalkınmanın denge unsuru ve sosyolojik yapının yapı temel taşlarından olup ülke ekonomilerinde etkin rol oynamaktadır.

Öte yandan KOBİ’ler Türkiye’deki piyasa şartları nedeniyle vadeli yaptıkları satışlarını da kendi öz sermayelerinden karşılamak zorunda kalmaktadır. Henüz kuruluş aşamasındayken başlayan finansman sorunu bu tür işletmeleri olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bankalar ve çeşitli finans kuruluşları riskli olarak gördükleri KOBİ’lerle kredi münasebetine girmeye sıcak bakmamakta veya bunun için yüksek meblağlı teminat mektupları ve kredi faizi talep etmektedir. Bu durum KOBİ’leri finansal açıdan zorlamaktadır.

Büyük işletmeler kullanmak istedikleri kredi karşılığında varlıklarını teminat olarak bankalar ve finans kuruluşlarına gösterebilirken KOBİ’lerin böyle bir şansı bulunmamaktadır. Dolayısıyla şahsi malvarlıklarını teminata sunmak zorunda kalmakta ve riskli bir girişime yönelebilmektedir. Bu durum işletmelerin kredi yoluyla beslenebilmesini ve büyüme olanaklarını zedeleyebilmektedir. KOBİ’leri desteklemek için yasal reformların gerçekleştirilmesi daha kolay finansal kaynaklara erişebilmesinin önü açılmalıdır.

Dünya Bankası’nın kredi politikasına ilişkin çeşitli eleştiriler de mevcuttur. Bunlar arasında; sosyal devlet uygulamalarının yeterince önemslenmediği, oy gücünün kotalarla belirlenmesi sonucu dünya ülkelerinin büyük çoğunluğunun sesini duyuramadığı, uluslararası yardımlarda koşulluluk kuralından ziyade seçicilik ilkesine ağırlık verilmesi gerektiği şeklinde ifade edilebilmektedir.

Genç nüfusun istihdam sorununa çözüm bulabilmek amacıyla KOBİ’lerin hem üretim yapabilecek hem de eğitim verebilecek yetkinliğe kavuşturulması gerekmektedir. Mesleki eğitim ve üretim faaliyetleri kapsamında KOBİ sahipleri ile eğitim kurumlarının ve devletin iş birliği yapması önemlidir. Bunun için mesleki

eğitimin ve zorunlu staj uygulamalarının kalitesi artırılabilceği gibi söz konusu eğitim kurumlarından mezun olup yeterli kapasiteye sahip bireylerin girişimciliğe özendirilmesi yararlı olacaktır. Ar-Ge faaliyetlerine yönelik projeler geliştirilmeli, geliştirilen projeler hibe ve kredi programları ile desteklenmektedir. Girişimcilerin finansmana erişimin noktasında desteklenmesine yönelik çalışmalar da yapılmalıdır.

Türkiye’de KOBİ’lere destek verecek kuruluşların ve STK’ların artırılması gerekmektedir. Büyük işletmelerin oluşturduğu STK’lar gibi örgütlenmeleri KOBİ’lerin sorunlarına hızla çözüm bulunması noktasında büyük bir katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte, Dünya Bankası’ndan temin edilen kredilerin etkinliğine ilişkin olarak KOBİ’lerin istihdam, ürettikleri katma değer ve ciroları açısından ekonomideki payının 2005 yılından bu yana azalma eğiliminde olduğunu ifade etmek mümkündür. Diğer yandan KOBİ’lerin yapmış olduğu yatırımlar da dalgalı seyir izlemektedir.

Dünya Bankası’ndan kullanılan kredilerin Türkiye’deki KOBİ’lerin gelişmesi ve büyümesinde bir etken olduğu eldeki verilerle gözükmemektedir. Kredi tutarının artması KOBİ’lerin kredileri doğru kullanması sonucunda ülke ekonomisinde büyümeyi tetiklediği, millî gelir seviyesinde artışa yol açtığı, istihdamı arttırdığı ve ülke ekonomisinde yarattığı pozitif etki çalışmasının sonucunda ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, genel amaçlı KOBİ kredilerinin başta istihdam artışına katkı yaptığı ve bunu sırasıyla ihracatın desteklenmesine yönelik krediler ile enerji ve çevre projelerine yönelik kredilerin izlediği belirtilebilmektedir. 20-249 arası çalışanı olan, sanayi ve hizmet sektörlerinde faaliyet sürdüren KOBİ’lerin payı 2005 yılında yükselmeye başlamış, ardından 2009 yılına kadar azalma trendinde seyretilmiştir. Kriz zamanında düşen ve ertesi yıl yükselen oranın 2003-2012 yılları arasında yaklaşık iki kat arttığı ifade edilebilmektedir.

Diğer yandan Türkiye’de düşük ihracat potansiyeline sahip KOBİ’ler, ülke çapında ihracatın yüksek düzeylere gelmesindeki engellerin başında gelmektedir. Türkiye’deki işletmelerin dağılımı, orta düzeyli işletmeler bazında ihracat ile birlikte üretkenlik düzeyinin yükselmesi bakımından işletmelerde dinamizm noksanlığının varlığını göstermektedir. İhracat büyümesi temelde büyük veya büyümekte olan ve diğer işletmelere nazaran mühim düzeyde üretkenliğe ilişkin üstünlük sağlayacak

düzeylede çalışan işletmelerce gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla KOBİ'lerin ihracata başlaması ve varlıklarını sürdürmesi zorlaşmaktadır.

İşletme sayısı olarak toplam işletmeler içerisindeki payları oldukça yüksek olan KOBİ niteliğindeki işletmeler, Türkiye'de ve diğerk ÷lke ekonomilerinde hem toplam istihdamda hem de toplam üretim kapsamında önemli bir konumdadır. Ayrıca Türkiye'de KOBİ'ler toplam yatırım ve toplam ihracat içindeki payları da yüksektir. Ancak ÷lkemiz KOBİ'leri gelişmiş ÷lkelerin KOBİ'leri ile karşılaştırıldığında, göreli olarak istihdamda, üretimde, yatırımda ve ihracattaki düzeyinin oldukça düşük kaldığı gözlenmektedir. Bu nedenle KOBİ'leri destekleyici politikaların hayata geçirilmesi elzemdir. Türkiye'de toplam istihdamın büyük bir kısmının KOBİ'ler tarafından sağlandığı göz önüne alındığında bu tür işletmelere yönelik desteklerin artması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Bal, Harun, Akademik Emek Piyasası ve Reel Ücretler (ABD ve Türkiye Örnekleri), Adana Nobel Tıp Kitapevleri, 2006, s. 199.
- Bozkurt, Rıdvan ve Sönmez, Gülnur ‘‘KOBİ’lerin Verimlilik Sorunları ve Çözüm Önerileri’’, 2004
- Candan, Ekrem ‘‘Dünya Bankası’ndan Sağlanan Proje Kredilerinin Denetimi, Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Denetim Sistemine İlişkin Eleştiriler’’, Mali Kılavuz Dergisi, Sayı:58
- Cenk, Ömer Faruk, Türkiye’de Dünya Bankası Kredilerinin Kullanımı ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, Hazine Müsteşarlığı, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, 1996
- Chhibber, Ajay, Turkey’s Tumult: LessonsfromCrisisandInstitutional Reform, Ed. Indermit S. Gill ve ToddPugatch, At theFrontlines of Development, World Bank 2005, ss. 222-224.
- Çatal, M.Faruk Bölgesel Kalkınmada Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) Rolü, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 2, Erzurum, 2007, ss. 342-343.
- Eğilmez, Mağfi ve Kumcu, Ercan. Ekonomi Politikası: Teori ve Türkiye Uygulaması (12. Baskı), Remzi Kitabevi, İstanbul
- Eğilmez, Mağfi, IMF, Dünya Bankası ve Türkiye, Creative Yayıncılık, 1996
- Halis Çelik, ‘‘Dünya Bankası’nın Yapısı, Faaliyetleri ve Türkiye’de Finansmanı Dünya Bankası’nca Sağlanan Kredilerin ve Etkilerinin Değerlendirilmesi’’, yüksek lisans tezi, Adana 2008
- Karluk, Rıdvan, Uluslararası Ekonomik Mali ve Siyasal Kuruluşlar, Ankara: Turhan Kitabevi, 1998
- Karataş, Süleyman, Sanayileşme Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Veli Yayınları, İstanbul, 1991, ss. 37-38.

- Müftüoğlu, Tamer, Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, (Sorunlar & Öneriler), 2. Baskı, Sistem Matbaası, Ankara, 1991, s. 99.
- Oğuz, Alper, Dünya Bankası KOBİ & İhracat Finansmanı Aracılık Kredileri, Dünya Bankası Ankara Ofisi, 2015, s. 5.
- Peker, Tatar, Ayşe, Dünya Bankası: “Büyüme” Söyleminden “İyi Büyüme” Söylemine, Toplum ve Bilim, Sayı: 69, Bahar, 1996, s. 15.
- Sarıaslan, Halil, Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler, İmalat Sanayi İşletmelerinde Sorunlar ve Yeni Stratejiler, TOBB Yayınları, Ankara, 1996, s. 25.
- Seyidoğlu, Halil, Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulama (13. Baskı), İstanbul, 2009
- Sinan Sönmez, Dünya Ekonomisinde Dönüşüm, 1998, s. 318.
- Tamer , Koçel, Büyüyen İşletmelerde Karşılaşılan Yönetim ve Organizasyon Sorunları, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 1993, s. 10
- Tünsoy, Okan Dünya Bankası’nın Yapısı ve Kredi Verme Türleri, Hazine Müsteşarlığı, Yayınlanmamış Etüt Raporu, Ankara, 2005
- Taşkın, Ahmet, Türkiye ABD Ekonomik İlişkileri, İktisat Politikası, Yayına Hazırlayan: Vildan Serin, Alfa Yayınları, 1998, İstanbul, s. 767.
- TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, Akt: KOSGEB, s. 38.
- Taşkın, Ahmet, Türkiye ABD Ekonomik İlişkileri, İktisat Politikası, Yayına Hazırlayan: Vildan Serin, Alfa Yayınları, 1998, İstanbul, s. 767.

Sürekli Yayınlar

BURŞUK, Arslan, Aynur, "KOBİ'lerin Ekonomik ve Sosyal Sisteme Katkısı,

Güçlü ve Zayıf Yönleri, [http://kulamyu.cbu.edu.tr/db_](http://kulamyu.cbu.edu.tr/db_images/site_212/file/Giri%C5%9Fimcilik3.pdf)

[images/site_212/file/Giri%C5%9Fimcilik3.pdf](http://kulamyu.cbu.edu.tr/db_images/site_212/file/Giri%C5%9Fimcilik3.pdf)

DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Sanayi Politikaları Özel İhtisas

Komisyonu Raporu, 2000, ss. 82-83, Akt: Mehmet Cansız, Türkiye'de

KOBİ'ler ve KOSGEB, Uzmanlık Tezi, DPT Yayın No: 2782, Ankara,

2008, s.3, [http://docplayer.biz.tr/2020645-Ozet-planlama-uzmanligi-](http://docplayer.biz.tr/2020645-Ozet-planlama-uzmanligi-tezi-turkiye-de-KOBİ-ler-ve-kosgeb-mehmet-cansiz.html)

[tezi-turkiye-de-KOBİ-ler-ve-kosgeb-mehmet-cansiz.html](http://docplayer.biz.tr/2020645-Ozet-planlama-uzmanligi-tezi-turkiye-de-KOBİ-ler-ve-kosgeb-mehmet-cansiz.html), (Erişim

Tarihi: 01.02.2016)

European Commission, What is an SME?, [http://ec.europa.eu/growth/smes/business-](http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/sme-definition/index_en.htm)

[friendly-environment/sme-definition/index_en.htm](http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/sme-definition/index_en.htm), (Erişim Tarihi:

04.02.2016)

European Commission, Annual Report on European SMEs, 2014/2015, November

2015, s. 85.

Hazine Müsteşarlığı, Ekonomi Sunumu, 2016, s. 12.

Kavcıoğlu, Şahap, Yurtdışı Kaynaklı Krediler ve Türkiye Ekonomisi Üzerine

Etkileri, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, C:21, S:1, 3013,

ss.139-163.

Kaya, Safiye, Dünya Bankası ve Türkiye, Sayıştay Dergisi, S:46-47, Temmuz-Aralık

2002, ss.3-42IFC, Articles of Agreement, Article I: Purpose, s. 1,

[http://siteresources.worldbank.org/BODINT/Resources/278027](http://siteresources.worldbank.org/BODINT/Resources/2780271215526322295/5189430-1381418466421/IFC_Articles_of_AgreementEnglish.pdf)

[1215526322295/5189430-](http://siteresources.worldbank.org/BODINT/Resources/2780271215526322295/5189430-1381418466421/IFC_Articles_of_AgreementEnglish.pdf)

[1381418466421/IFC_Articles_of_AgreementEnglish.pdf](http://siteresources.worldbank.org/BODINT/Resources/2780271215526322295/5189430-1381418466421/IFC_Articles_of_AgreementEnglish.pdf), (Erişim

Tarihi: 17.12.2015)

KOSGEB, 2015-2018 KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, s. 9,

[http://cdd.kosgeb.gov.tr/694054f8531b4606ad463cbcaa9f785f7b95186](http://cdd.kosgeb.gov.tr/694054f8531b4606ad463cbcaa9f785f7b95186100774aadb84df2c0e616309917d0d5cae49a4f748a3bbebe5d79b563c15dd1498e8545bfb3ab9cab1aca6cae910eb01416bd45fdb5ae7eff62a6c127/file.axd)

[100774aadb84df2c0e616309917d0d5cae49a4f748a3bbebe5d79b563c1](http://cdd.kosgeb.gov.tr/694054f8531b4606ad463cbcaa9f785f7b95186100774aadb84df2c0e616309917d0d5cae49a4f748a3bbebe5d79b563c15dd1498e8545bfb3ab9cab1aca6cae910eb01416bd45fdb5ae7eff62a6c127/file.axd)

[5dd1498e8545bfb3ab9cab1aca6cae910eb01416bd45fdb5ae7eff62a6c1](http://cdd.kosgeb.gov.tr/694054f8531b4606ad463cbcaa9f785f7b95186100774aadb84df2c0e616309917d0d5cae49a4f748a3bbebe5d79b563c15dd1498e8545bfb3ab9cab1aca6cae910eb01416bd45fdb5ae7eff62a6c127/file.axd)

[27/file.axd](http://cdd.kosgeb.gov.tr/694054f8531b4606ad463cbcaa9f785f7b95186100774aadb84df2c0e616309917d0d5cae49a4f748a3bbebe5d79b563c15dd1498e8545bfb3ab9cab1aca6cae910eb01416bd45fdb5ae7eff62a6c127/file.axd), (Erişim Tarihi: 04.02.2016)

IFC, Overview,

http://ifc.org/wps/wcm/connect/CORP_EXT_Content/IFC_External_Corporate_Site/solutions, (Erişim Tarihi:17.12.2015)

MIGA, Overview, <https://www.miga.org/who-we-are>, (Erişim Tarihi: 17.12.2015)

Thorsten Beck ve Aslı Demirgüç Kunt, SMEs, GrowthandPoverty, PublicPolicy fort thePrivateSector, The World Bank Group, No: 29898, Washington, February 2004, s.2, <https://www.openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/11278/298980PAPER0VP02681private.pdf?sequence=1>, (Erişim Tarihi: 03.02.2016)

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Kalkınma Finansmanı Banka ve Kuruluşlarından Sağlanan Fonlar, <http://www.tskb.com.tr/tr/kurumsal-bankacilik/kurumsal-krediler/global-kaynaklarimiz>, (Erişim Tarihi: 03.04.2016)

TOBB, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, KOBİ Bilgi Sitesi, <http://www.KOBİ.org.tr/index.php/tanimi/stats>, (Erişim Tarihi: 04.05.2016)

Türkiye Kalkınma Bankası, Dünya Bankası Kaynaklı Krediler, <http://www.kalkinma.com.tr/dunya-bankasi-yenilenebilir-enerji-kredi.aspx>, (Erişim Tarihi: 03.04.2016)

T.C. Ziraat Bankası, Dünya Bankası Kaynaklı Krediler, <http://www.ziraat.com.tr/tr/KOBİ/DisKaynakliKrediler/Pages/DunyaBankasiKaynakliKrediler.aspx>, (Erişim Tarihi: 03.04.2016)

Türkiye Halk Bankası, Halkbank , Dünya Bankası İşbirliğiyle KOBİ'lere 200 Milyon Dolarlık Yeni Kredi Kaynağı, <http://www.halkbank.com.tr/articles/detail/detail8.asp?id=1300>, (Erişim Tarihi: 03.04.2016)

Türkiye Vakıflar Bankası, Dünya Bankası Kaynaklı KOBİ Enerji Verimliliği Projesi, <http://www.vakifbank.com.tr/KOBİ-enerji-verimlilik-projesi-dunya-bankasi-kaynakli.aspx?pageID=878>, (Erişim Tarihi: 03.04.2016)

- Türkiye İhracat Kredi Bankası, İhracatın Finansmanı Aracılık Kredisi,
https://www.eximbank.gov.tr/Eklenti/146_duyuru17pdf.pdf?0, (Erişim
Tarihi:06.07.2001)
- World Bank, What is IDA, <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida.html>, (Erişim
Tarihi:17.12.2015)
- World Bank, IBRD, <http://www.worldbank.org/en/about/what-we-do/brief/ibrd>,
(Erişim Tarihi: 17.12.2015)
- World Bank, Organization, <http://www.worldbank.org/en/about/leadership>, (Erişim
Tarihi: 17.012016)
- World Bank, Boards of Governors,
<http://www.worldbank.org/en/about/leadership/governors>, (Erişim
Tarihi: 20.12.2015)
- World Bank, Boards of Directors, <http://www.worldbank.org/en/about/leadership/directors>, (Erişim Tarihi: 20.12.2015)
- World Bank, World Bank Units.<http://www.worldbank.org/en/about/unit>, (Erişim
Tarihi:22.12.2015)
- World Bank, ICSID Convention, Regulations and Rules, Chapter I: International
Centre for Settlement of Investment Disputes, Article 1, April 2006, s.
12 [https://icsid.worldbank.org/ICSID/StaticFiles/basicdoc/CRR_English
-final.pdf](https://icsid.worldbank.org/ICSID/StaticFiles/basicdoc/CRR_English-final.pdf), (Erişim Tarihi: 18.12.2015)
- World Bank, About ICSID, [https://icsid.worldbank.org/apps/
ICSIDWEB/about/Pages/default.aspx](https://icsid.worldbank.org/apps/ICSIDWEB/about/Pages/default.aspx), (Erişim Tarihi: 18.12.2015)
- World Bank, World Bank Lending Instruments Resources for Development Impact,
Operations Policy and Country Services, July 2001, s. 13,
[http://siteresources.worldbank.org/INTBULGARIA/Resources/Lending
_Instr_Eng.pdf](http://siteresources.worldbank.org/INTBULGARIA/Resources/Lending_Instr_Eng.pdf), (Erişim Tarihi: 01.01.2016)
- World Bank, All Projects: Turkey, [http://www.worldbank.org/en/country/
turkey/projects/all](http://www.worldbank.org/en/country/turkey/projects/all), (Erişim Tarihi: 06.04.2016)

WB Annual Report, 2007:108-111 World Bank, “Financial Products& Services”
<http://treasury.worldbank.org/documents/WorldBankGroupFinancialProductsMatrix2015.pdf>, (Erişim Tarihi: 13.01.2016)

World Bank, IFC, Turkey,
http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/region_ext_content/regions/europe+middle+east+and+north+africa/ifc+in+europe+and+central+asia/countries/turkey+country+landing+page, (Erişim Tarihi:22.11.2016)

World Bank, IDA <http://ida.worldbank.org/financing/ida-financing>, (Erişim Tarihi 01.02.2016)

ÖZGEÇMİŞ

24 Şubat 1989 tarihinde İstanbul'un Fatih ilçesinde doğdum. İlk ve orta okulu Ordu'nun Altınordu ilçesinde bulunan 19 Eylül İlköğretim Okulunda, Liseyi İstanbul Bakırköy'de bulunan Gürlek Nakipoğlu Anadolu Lisesinde tamamladıktan sonra, 2007 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bulunan, Lefke Avrupa Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İngilizce İşletme Bölümü'ne başladım. Bu bölümden 2012'in Ağustos ayında mezun olduktan sonra, 2014 yılında Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Ana Bilim Dalı, İşletme Yönetimi tezli yüksek lisans eğitimiyle, eğitim hayatıma devam ettim.

Özel ilgi alanlarım, Finans piyasaları, Ekonomi politikaları, Borsa gibi alanlarda çalışmalarımı yoğunlaştırmaktayım.

Gökhan TETİK